

SA BUKA KORONIKOLO VINA RUA

Sa Vinabakala

Sa Buka Vina Rua Koronikolo si na hinodana sa Buka Koronikolo Vina Keke. Vivinei nia sa buka hie sa binaṅara te Solomone kamo pa nana minate meke sari na baṅara pa mudina sa pa binaṅara Ziuda kamo koasa tina huara pa Zerusalemata toso ta raovo vagi la pa Babiloni sari na tinoni pa butubutu Ziuda sapu ta evaṅa pa vuaheni lima gogoto vesu ṅavulu onomo sipu lopu ele podo se Zisu Karisito. Tozia tugo sa buka sa vivineina sa vinari paqahi sari na butubutu toso turaṅa taloa ni Zeroboami sari ka manege puta butubutu Izireli. Rehoboami sa tuna Solomone si kopu nia sa butubutu Ziuda.

Sari na ṅati Pinaqapaqahana sa Buka

Sa Binaṅara te Solomone. Hinia 1:1 kamo hinia 9:31

a. Sari na vuaheni kekenu pa binaṅara te Solomone.
Hinia 1:1-17

b. Sa kinurina sa Zelepade. Hinia 2:1 kamo hinia 7:10

c. Sari na vuaheni mumudi pa binaṅara te Solomone.
Hinia 7:11 kamo hinia 9:31

Turu eke sari na butubutu ta pozae Izireli. Hinia 10:1-19

Sari na baṅara pa butubutu Ziuda. Hinia 11:1 kamo hinia 36:12

Sa tinahuara pa Zerusalemata, Hinia 36:13-23

Tepaia Solomone sa Tinumatumae koe Zihova

(1 Baṅara 3:1-15)

¹ Solomone sa tuna koreo e Devita, si va nabua sa sa nana tinuru koasa binaṅara pa Izireli, ura e Zihova sa nana Tamasa si mana nia na toka nia si asa, meke va ṅiṅira ia Sa si asa.

² Vala ni zinama sa baṅara Solomone sari na koimata tadi na tie varipera pu kopu pa hopeke puku tie, puku keke tina tie, keke gogoto tie, meke sari doduru nana tie varipitui, hopeke koimata pa tatamana, meke gua tugo koari doduru palabatu pule, ³ pude luli koa sa meke la koasa vasina vahesihesiana pa toqere pa Qibione. La si arini vasina, sina vasina koa sa Ipi Hopena, sapu tavetia e Mosese sa nabulu te Zihova pa soloso qega. ⁴ Sa Bokese Vinariva Egoi te Tamasa si ele vagi mae nia tu e Devita; taluarae mae gua pa Kiriati Zearimi meke kamo pa Zerusalem meke vekoa sa pa keke ipi sapu ele va nama veko nia tu sa.* ⁵ Ba sa hope boronizi sapu tavetia e Bezaleli, sa tuna koreo e Uri, sa tuna e Huri, si koa tu pa Qibione pa kenuna sa Ipi Hopena te Zihova; ke hoke vahesi se Solomone meke sari na tinoni te Tamasa vasina.* ⁶ Ene la se Solomone koasa hope boronizi pa kenuna sa Ipi Hopena te Zihova meke vala ni koari na hiama si keke tina kurukuru ṅame pude va vukivukihi va uququ lani koasa hope.

⁷ Koasa boṅi asa si vura la koa sa sa Tamasa, meke nana-sia Sa si asa, “Nasa si hiva nia goi pude Maqu ponigo?” gua si Asa.

⁸ Meke olaṅa se Solomone koe Tamasa, “Doduru totošo si hoke va dogoro nia Agoi sa Mua tataru lavata koe Devita sa tamaqu, meke ele va mae ia Agoi koa rau sa nana habohabotuana baṅara. ⁹ Ke, Zihova Tamasa, Mu va gorevura ia sa Mua vina tatara koasa tamaqu. Ura ele vizatau Goi si arau pude na baṅara koari na tinoni sapu soku hola meke lopu boka ta nae.* ¹⁰ Mu poni nau sa tinumatumae na ginilagilana lohina^d pude maqu boka kopu ni rau sari na tinoni hire. Be lopu gua si vegua meke kaqu boka baṅara ni rau sari na Mua tinoni.”

* 1:4 2 Samuela 6:1-17; 1 Koron 13:5-14, 15:25 kamo hinia 16:1 * 1:5 Ekd

38:1-7 * 1:9 Zen 13:16, 28:14

¹¹ Olan̄ia Tamasa se Solomone, “Ele vizata va gotogoto si goi. Lopu tepa si goi pude tago poata, babe tago likakalae, na vina lavata pa tie, babe na minate tadi na mua kana, babe toa va gelenae, ba tepa ia goi sa tinumatumae na ginilagilana gua sapu kote boka kopu ni goi sari na tinoni pu va turu nigo Rau si goi pude ban̄ara ni. ¹² Gua ke sa tinumatumae meke na ginilagilana si kaqu poni nigo Rau, meke kaqu poni tomo nigo tugo Arau sa tinagotago pa poata, tinagotago pa likakalae, meke na vina lavata koari na tie, sapu gua lopu ele hite tagoi rina ban̄ara pukerane, meke lopu kaqu boka tagoi tugo rina ban̄ara vugo na repere.”

Sa Niniran̄ira meke sa Tinagotago te Solomone, sa Ban̄ara

(1 Ban̄ara 10:26-29)

¹³ Taluarae se Solomone, sa ban̄ara, koasa vasina vah-esihesiana pa Qibione vasina sapu va vukivukihi sa koasa hope pa kenuna sa Ipi Hopena te Tamasa^d, meke kekere pule la pa Zerusalemā si asa. Vasina si koa ban̄ara si asa pa doduruna sa Izireli. ¹⁴ Vagi varigara ni Solomone sari na totopili varipera na hose. Ka keke tina made gogoto totopili varipera, meke manege rua tina hose si tanisa. Kaiqa si kopu ni sa pa Zerusalemā, meke kaiqa si hopeke va hia lani sa koari na vasileana tana kopu totopili varipera tugo.* ¹⁵ Koasa totošo ban̄ara si asa, si va soku hoboro guni mo na patu sa sa siliva na qolo pa Zerusalemā, meke sa huda sida si soku hola guana huda sikamoā sapu toqolo hoboro pa hubidi rina toqere pa Ziuda. ¹⁶ Sari na tie holuholu te Solomone hoke holu vagi sari na hose pa popoa Izipi meke pa Kue.* ¹⁷ Meke holui rini sari na totopili varipera pa Izipi, ka onomo gogoto poata siliva

* 1:14 1 Baṅ 4:26 * 1:16 Diut 17:16

hinoluna si keke* meke sari na hose si keke gogoto lima n̄avulu puta poata siliva, meke holuholu taloa ni rini koari doduru baṅara pa butubutu Hitaiti meke pa popoa Siria.

2

Vina Namanamana sa Kinurina sa Zelepade

(1 Baṅara 5:1-18)

¹ Balabala se Solomone pude kuria si keke Zelepade pude vasina kote tavahesi sa Pozana e Zihova, meke keke vetu baṅara tugo tanisa telena. ² Vagi sa si ka zuapa n̄avulu puta tina tie pude paleki sari na ginerigeri, meke ari ka vesu n̄avulu puta tie si pude peqo patu koari na toqere. Ari ka n̄eta tina onomo gogoto tie si pude koimata ni sari tinavete.

³ Garunu la nia e Solomone koe baṅara Hiram pa Taea sa inavoso hie,

“Mu tavete toka nau gua sapu toka guni nia goi sa tamaqu, e Devita, totošo holuholu ni goi koasa sari na huda sida pude tavetia sa nana vetu baṅara. ⁴ Va namanama pude kuria rau si keke Zelepade pude va lavatia sa Pozana e Zihova sa qua Tamasa. Sa vasina asa si kaqu na vasina madina sapu kote taveti gami sari na vina uququ oto huda humaṅa lea pa Kenuna, vasina kote veko ni gami sari na bereti hopedi, meke taveti sari na vina vukivukihi va uququ doduru munumunu na veluvelu, meke gua tugo koari na rane Sabati, koari na sidara vaqura, meke gua tugo sari na inevaṅa koari na rane sapu tava madi pude na vina lavatana e Zihova sa mami Tamasa. Na garunu nia Tamasa koa gami na tie Izireli pude taveti si hire ninae rane ka rane.

* 1:17 7 Kilo mamata.

⁵ Sa Zelepade sapu kaqu kuria rau si kote tolavaena hola laena, sina sa mami Tamasa si lavata hola ni sari doduru tamasa pule. ⁶ Loke tie si boka kuria si keke Zelepade te Zihova, sina sa doduruna sa manauru ba lopu kaqu boka garona Sa. Ke vegua meke kote boka kuria rau si keke Zelepade tanisa? Sapu kote na vasina tana va vukivukihi va uququ la mo koa sa Tamasa si asa.*

⁷ Mamu garunu mae nia koa rau si keke tie sapu bokaboka pa tinavete qolo, siliva, boronizi, meke na aeana, meke tumaena tigisi lineni arilaedi pa kala buma, pepolo, meke zinara. Sa tie asa si kote tavetavete turanae koari na tie tavetavete pu kuria sa Zelepade pa Zerusalem saripe ele vizati sa tamaqu, e Devita.

⁸ Gilania rau sapu bokabokadi hola pa maho huda sari na mua tie, ke mamu garunu poni nau huda sida, paeni, meke huda zunipa maedi pa Lebanoni. Ele va namanama si arau pude garuni sari na qua tie tavetavete pude tokani sari na mua tie. ⁹ Soku hola sari na labete si kote tava namanama, sina sa Zelepade sapu hiva kuria rau si kaqu nomana va leana meke tolavaena.

¹⁰ Kote tabara i rau sari na mua tie tavetavete padana keke gogoto made navulu lima tina baika huiti*, keke gogoto made navulu lima tina baika bale, made gogoto made navulu tina lita kolo vaeni, meke made gogoto made navulu tina lita oela olive,” gua.

¹¹ Va garunu pule la nia Hiram si keke leta koe Solomone sapu guahe,

“Sina tataru ni e Zihova sari na Nana tinoni ke va turu igo Sa si agoi pude na dia banara. ¹² Vahesia se Zihova sa Tamasa tadi pa Izireli, sapu kurina sa manauru meke sa

* 2:6 1 Ban 8:27; 2 Koron 6:18 * 2:10 Keke baika nomana padana hiokona lima kilo mamata.

pepeso! Ele vala nia sa Tamasa koe Devita si keke nana koburu tumatumaena, sapu si¹³ nia na binokaboka meke na ginilagilana pude kuria sa Zelepade te Zihova meke sa nana vetu ba¹⁴ nara.

¹³ Va garunu atu nia rau si keke tie matazo¹⁴ na bokabokana, pozana si e Hurami. ¹⁴ Sa tinana sa si mae guana pa tututi te Dani meke sa tamana si na tie soti pa Taea. Bokabokana pa tinavete qolo, siliva, boronizi, aeana, patu, meke huda. Bokabokana si asa pude tigisi poko lineni kala buma, pepolo, meke zi¹⁵ nara. Bokabokana pude va eva¹⁶ nae ni vina sari leleadu sari na aeana na boronizi meke boka va tinoni i sa sari na binalabala pu koa pa pepa. Kote tavetavete tura¹⁷ nae si asa koari na mua tie tavetavete meke gua tugo koari na tie tavetavete tanisa tamamu, se Devita, sa ba¹⁸ nara.

¹⁵ Ke mamu va garunu mae ni sari na huiti, bale, vaeni, meke oela olive, gua sapu ele va tatara nia goi. ¹⁶ Meke kote mahoi gami sari sida sapu hiva ni goi koari na toqere pa Lebanoni, meke tavete ni bana meke va ale rarata atuni gami pa kolo kamo atu pa Zopa vasina mamu vagi lani pa Zerusalem.

Podalae sa Kinurikurina sa Zelepade

(1 Ba¹⁹ nara 6:1-38)

¹⁷ Tavetia sa ba¹⁸ nara, Solomone si keke niniae tie koari doduru tie karovodi pu koa pa Izireli, gua sapu tavetia e Devita, sa tamana. Sari na tie karovodi si ari ka keke gogoto lima ¹⁹ navulu ²⁰ neta tina, onomo gogoto tie. ¹⁸ Vizati sa si ka zuapa ²¹ navulu tina tie pude va kamoi sari na patu, meke ari ka vesu ²² navulu tina tie si peqo patu pa toqere, meke ari ka ²³ neta tina onomo gogoto palabatu pude na koimata pude kopu ni na va ene va leani sari na tinavete.

3

¹ Podalae kuria Solomone sa Zelepade te Zihova pa Zeruselema koasa Toqere Moraia, vasina sapu la vura se Zihova koe Devita sa tamana. Asa tugo sa vasina sapu huhuku vekoa e Devita, sa vasina te Aruna, sa tie Zebusaiti vasina tana vari paqaha kiko huiti koari na qaqaletodi.*

² Pa rane vina rua koasa sidara vina rua pa vina made vuaheni sapu koa banara si asa si podalae kuria sa sa Zelepade. ³ Sa Zelepade te Tamasa sapu tavetia Solomone sa banara, si hiokona zuapa mita gelena meke sia mita labena. ⁴ Sa nuqunuquruana koasa sasada pa Zelepade si padana sia mita labena meke lima navulu made mita ululuna.* Sari na goba pa korapana si ta pokoe qolo viana. ⁵ Sa lose nomana si goba nia huda sida sa, meke sa huda sida si poko nia qolo viana sa, meke tava sarie na kineha huda pamu na seni. ⁶ Va sari nia patu nedala noma laedi sa sa Zelepade. Sa qolo sapu tavetavete nia sa si maena gua pa popoa Pavaemi. ⁷ Poko ni qolo sa banara sari na koqa, sari tukutukuna, na barabarana sa sasada, meke sari gobana sa Zelepade. Meke peqo ni kineha mateana serubimi sa sari na gobana sa Zelepade. ⁸ Meke kuria sa sa Lose Hopena pa Hopena. Sa gelena sa si ka sia mita meke ka sia mita tugo labena. Padana hiokona eke tina kilo sa qolo sapu tavetavete nia rini pude poko nia sa Lose Hopena pa Hopena.* ⁹ Sa mamatana sa qolo sapu tavete nia poka rini si kukuru kilo meke sari doduru goba panaulu si ta pokoe qolo beto.

¹⁰ Garuni tugo sa banara sari nana tie pude taveti karua mateana serubimi, meke poko ni qolo, meke vekoi koasa Lose Hopena pa Hopena.* ¹¹⁻¹³ Turu vari kali sari

* 3:1 Zen 22:2 * 3:4 Ka tolo navulu puta piti labena meke keke gogoto vesu navulu piti ululuna. * 3:8 Ekd 26:33-34 * 3:10 Ekd 25:18-20

karua serubimi meke tia la ia sa nuqunuquruana. Sari tatapurudia si repaha meke keke kali tatapuru si padana 2 mita hiokona sentimita gelena. Pude repaha beto sari karua tatapuru dia meke vari tiqui pa kokorapana sa lose meke la duta pa vari kali goba si repaha betoa mo rini sa lose sapu sia mita labena. ¹⁴ Sa poko sapu gobana sa Lose Hopena pa Hopena si na lozi arilaena tavete ni arini meke sari kaladi rina lozi si buma, pepolo, meke zinara, meke na kineha serubimi si ta tavete vura pa korapana.*

Sari Karua Dedegere Boronizi tanisa Zelepade

(1 Baṅara 7:15-22)

¹⁵ Taveti sa baṅara si karua dedegere, sapu hopeke manege lima meke kukuru mita ululudi, meke tava turu pa kenuna sa Zelepade si arini. Sari na toropaedi ri na hopeke batu dedegere si karua mita meke karua gogoto sentimita ululudi. ¹⁶ Panaulu pa vari likohaedi rina toropaedi ri hopehopeke dedegere si na tinigisi seni pu va sari ni rini, meke keke gogoto vua pomeqaraneti si sigoto dia koari na seni. ¹⁷ Sari karua dedegere hire si tava turu pa vari kalina sa nuqunuquruana: keke sapu turu pa kali matao si ta pozae Zakini, meke asa sapu turu pa kali gede si Boazi pozana.*

4

Sari na Ginerigerina sa Zelepade

(1 Baṅara 7:23-51)

¹ Tavetia Solomone si keke hope boronizi sapu ka sia mita labena pa hopeke kalina meke padana made mita kukuruna sa ululuna.* ² Tavetia tugo sa si keke besini

* 3:14 Ekd 26:31 * 3:17 Sa mamalanina Zakini meke Boazi si tata kekenono pa zinama Hiburu ginuana, “Tamasa evania pa Nana niniranira.” * 4:1 Ekd 27:1-2

boronizi bobolokuhae lavata, sapu pada manege neta mita lima navulu sentimita* padana sa bobolokuhaena, ka made mita meke lima navulu sentimita padana labena sa bobolokuhaena, meke karua mita hiokona sentimita sa lohina. ³ Pa vari likohaena sa besini lavata, pa kauruna sa beruna sa besini, si koadia si karua tokele vina sari. Sari vina sari arini si guana kineha bulumakao kokoreo. Ta tavetae keke tini mo koasa besini sari na vina sari arini. ⁴ Habetu nana sa besini lavata hie pa mudidi ri ka manege rua bulumakao kokoreo sapu tia vura beto, ka neta si tia la pa kali gasa rimata, ka neta si tia la pa lodu rimata, ka neta si tia la pa kali gede, meke ka neta si tia la pa kali matao. ⁵ Sa tinina sa besini si keke pidoko moatana, meke sa beruna sa besini kolo hie si keke nono guana beruna sa kapa sapu polo vura pule, keke nono guana pelarana sa havoro lili. Sa besini asa si padana onomo navulu puta tina lita kolo boka voi la pa korapana. ⁶ Taveti tugo rini si ka manege puta besini hite, ka lima si ta veko pa kali gede, meke ka lima si ta veko pa kali mataona sa Zelepade. Koarini hoke ta nuzapa sari na tinitona pu tavetavete ni koari na vinukivukihi. Sa besini nomana lavata si vasina kote vagi kolo sari na hiamu pude huve na pezaku pana beto sa vina uququ.*

⁷⁻⁸ Taveti tugo sa si ka manege puta tuturuana zuke qolo lulia sa kineha sapu ta poni nia sa, meke ka manege puta tevolo, meke ta veko si hire koasa korapana sa lose hopena pa Zelepade, ka lima tuturuana zuke, meke ka lima tevolo pa hopeke vari kalina sa lose. Taveti tugo sa si ka keke gogoto besini boronizi pude tana sisiruana ehara.*

⁹ Kuria tugo sa si keke varivarigarana tadi na hiamu pa kenuna sa Zelepade meke keke varivarigarana nomana pa

* 4:2 45 piti bobolokuhae, 15 piti padana sa karovona, meke 7 1/2 piti sa lohina. * 4:6 Ekd 30:17-21 * 4:7-8 Ekd 25:23-30, 25:31-40

sadana sa varivarigarana tadi na hiama. Sari na sasada pa varikorapadi ri na varivarigarana si tavete ni sa pa boronizi. ¹⁰ Tata la pa kali mataona sa Zelepade koasa iiona pa kali gasa rimata si veko sa sa besini lavata.

¹¹⁻¹⁶ Taveti tugo e Hurami si kaiqa raro boronizi, na sevolo, meke besini boronizi pude tana sisiruana ehara, meke sari na baolo zozoropoana. Tavete va hokoto betoi e Hurami sari doduru tin^utona sapu hiva ni e Solomone, sa ban^uara, pude tavete poni nia koasa Zelepade:

Karua dedegere boronizi nomadi.

Karua toropae vina sari pa batudi ri na dedegere boronizi.

Na tinigisi seni sapu koa koari karua toropae pa batudi ri na dedegere boronizi.

Karua tokele vua pomeqaraneti boronizi, sapu karua gogoto pa hopeke tokele pomeqaraneti sapu va sari vari likohae koari karua toropae pa batudi ri na dedegere.

Ka manege puta tuturuana meke sari hopeke dia besini hitekedi.

Sa besini boronizi nomana lavata sapu habotu koari ka manege rua bulumakao.

Sari na raro, sevolo, na poka ililiriana masa.

Va nedala ni boronizi e Hurami sari doduru likakalae tanisa Zelepade te Tamasa gua sapu garunu ni e Solomone, sa ban^uara, pude taveti.

¹⁷ Pa hiniva tanisa ban^uara si ta tavete sari na likakalae hire koari na tavetaveteana kineha pa korapa pepeso bupara tata pa Ovuku Zodani, pa vari korapana Sukoti meke Zaretani. ¹⁸ Sa mamatadi ri na likakalae hire si lopu hata vura ni e Solomone sina soku hola, ke sa mamatadi rina boronizi si namu lopu ta tumae.

¹⁹ Tavete ni qolo tugo e Solomone, sa baṅara, sari na likakalae tana Zelepade: sa hope, meke sari na tevolo pude veko nia sa bereti sapu ta poni la koe Tamasa; ²⁰ sari na tuturuana zuke, meke na zuke qolo sapu hoke tava katu pa kenuna sa Lose Hopena pa Hopena. Doduru si ta tavete luli gua sapu ta tozi. ²¹ Sari na havoro vina sari, na zuke, meke sari na nepihi, ²² sari na nepihi tana zuke, na besini boronizi pude tana sisiruana ehara, sari na vovoina saripu veko ni oto huda humanā lea, sari na tiṅitona palepalekeana motete toana. Doduru likakalae hire si ta tavetae pa qolo viana. Sari na tukutuku koasa sasada nomana pa nuqunuquruana koasa Zelepade meke sari na tukutuku sasada tanisa Lose Hopena pa Hopena si ta pokoe qolo si arini.

5

¹ Sipu beto va hokoti Solomone sa baṅara sari doduru tinavete koasa Zelepade, si paleke mae ni sa sari doduru tiṅitona tanisa tamana, se Devita, sapu sari siliva, na qolo, meke sari na likakalae sapu tava madidi koe Tamasa, meke vekoi sa koari na lose vasina hoke ta kopue sari ginugua arilaedi.*

Ta Paleke La koasa Zelepade sa Bokese Vinariva Egoi
(1 Baṅara 8:1-9)

² Tioko varigara ni e Solomone sari doduru koimata na palabatu pa hopeke butubutu na puku butubutu pa Izireli, pude mae koa sa pa Zerusalemā. Mae si arini pude vagia sa Bokese Vinariva Egoi te Zihova pa Zaione koasa Vasileana Lavata te Devita meke paleke la nia koasa Zelepade.* ³ Ke mae varigara sari doduru koasa inevanā vina balabaladi rina dia Ipi pa qega koasa vina zuapa

* 5:1 2 Samuela 8:11; 1 Koron 18:11

* 5:2 2 Samuela 6:12-15; 1 Koron

15:25-28

sidara. ⁴ Sipu kamo beto sari doduru koimata si ovulia rina tie Livaeti sa Bokese Vinariva Egoi, ⁵ meke paleke la nia rini koasa Zelepade. Meke paleke la nia tugo ri na hiamā sapu sari na tie Livaeti sa Ipi Varivarigarana meke sari doduru likakalae hopedi pu koadi pa Zelepade. ⁶ Sa banara Solomone meke sari doduru tie Izireli si varigara pa kenuna sa Bokese Vinariva Egoi, meke va vukivukihini rini sari na sipi na bulumakao saripu soku hola ke lopu boka ta nae. ⁷ Beto asa si paleke nuquru nia rina hiamā sa Bokese Vinariva Egoi te Zihova pa Zelepade meke la vekoā rini pa Lose Hopena pa Hopena pa kauru tatapurudi ri na mateana serubimi. ⁸ Sari na tatapurudi si repaha la panauluna sa Bokese meke va aqoria sa Bokese meke sari na karua huda palepalekeana. ⁹ Sari na huda palepalekeana si gele hola, ke sari hubidi si boka ta dogoro mo koa rini pu turu pa karua kalina sa kenuna sa Lose Hopena pa Hopena, ba lopu koarini pa sadana sa Lose Hopena. Sari na palepalekeana si korapa koa dia vasina pa rane ninoroi. ¹⁰ Loketona si koa pa korapana sa Bokese Vinariva Egoi ba sari karua patu labelabe mo sapu veko nuquru ni e Mosese vasina pa toqere Saenai, totosō tavetia Tamasa sa Vinariva Egoi koa rina tie Izireli pa mudina sapu vura si arini pa Izipi.*

Sa Tinolava te Zihova

¹¹⁻¹⁴ Sari doduru hiamā pa hopeke pukuna pu somana la si va madi pule ni. Sari na tie Livaeti sapu na tie kerakera: Asapa, Hemani, meke Zedutuni, meke sari na turanadia pa puku tutidia si va sagei rini sari na dia poko lineni arilaedi. Sari na tie Livaeti si turu pa kali gasa rimatana sa Hope meke tuqei rini sari na dia sibolo na hapu, meke na mike, meke somanae dia koarini sari ka keke gogoto hiokona hiamā pu ivui sari na dia buki. Sari na tie ivivu

* 5:10 Diut 10:5

meke ari na tie kera si guana keke mamalaini mo tooso vahesia rini meke zama leana la koe Zihova. Somana la sari na sibolo na buki meke kaiqa tinona lopilopi tooso vahesia rini sa Tamasa, meke kera nia rini sa kinera vinahesi:

“Vahesia se Zihova, ura na leana si Asa,

meke sa Nana tataru nabuna si koa hola ninae rane.”*

Meke sini va hodaka ia mo na lei sapu variva keana hola sa korapana sa Zelepade; na nedala vura mae se Zihova, ke lopu boka nuquru la sari na hiama pude taveti sari dia tinavete pa korapana sa Zelepade.*

6

Zinama te Solomone koari na Tinoni

(1 Baṅara 8:12-21)

¹ Meke varavara se Solomone, sa baṅara,
“Zihova, ele tozia Agoi sapu kote koa pa keke lei huporona.

² Kamahire si ele kuri poni Igo rau si keke Zelepade
tolavaena Tamugoi,

na vasina pude kaqu koa si Agoi ninae rane ka rane.”

³ Sipu korapa turu beto dia vasina sari doduru pa Izireli pu varigara si taliri la koa rini sa baṅara Solomone meke tepa ia sa sa Tamasa pude mana ni. ⁴ Meke zama guahe si asa, “Mani tavahesi se Zihova, sa Tamasa tadi pa Izireli! Na pa limana soti si va gorevura ia Sa gua sapu va tatara nia Sa koe Devita sa tamaqu, sipu zama guahe si Asa,* ⁵ ‘Podalae tooso turaṅa vura ni Rau pa Izipi sari na Qua tinoni meke kamo pa rane ninoroi si lopu hite vizatia Rau si keke vasileana lavata pa Izireli pude ta kuri si keke Zelepade, vasina kote vahesia gamu sa Pozaqu Rau, meke lopu hite

* 5:11-14 1 Koron 16:34; 2 Koron 7:3; Ezz 3:11; Sam 100:5, 106:1, 107:1, 116:1, 136:1; Zer 33:11 * 5:11-14 Ekd 40:34-35 * 6:4 2 Samuela 7:1-13; 1 Koron 17:1-12

vizatia tugo Arau si keke tie pude turani sari na tinoni pa Izireli. ⁶ Ba kamahire vizatia Rau sa popoa Zerusema, pude vasina kote ta vahesi si Arau meke vizatia Arau se Devita pude banara ni sari na Qua tinoni pa Izireli, 'gua si Asa.

⁷ Koa pa bulona sa tamaqu, se Devita, pude kuria si keke Zelepade tanisa Pozana Zihova sa Tamasa tadi na tinoni Izireli. ⁸ Ba zama se Zihova koasa, 'Tohoto mua si goi koasa mua hiniva, sapu korapa hiva kuria goi sa Zelepade pude tavaresi sa Pozaqu. ⁹ Ba lopu kaqu agoi kote kuria sa Zelepade, ba sa tumu tu; asa sa eharamu soti. Asa sa tie sapu kote kuria sa Zelepade tanisa Pozaqu Rau.'

¹⁰ Meke ele va gorevura ia e Zihova sa Nana vina tatara. Arau ele sogo hobe se Devita sa tamaqu, meke kamahire si habotu ia arau sa habohabotwana binanara pa Izireli, gua puta tugo sapu ele va tatara nia e Zihova, meke kuria rau sa Zelepade pude va lavatia sa Pozana e Zihova sa Tamasa tadi na tinoni Izireli. ¹¹ Ele vekoa rau sa Bokese Vinariva Egoi pa korapana sa Zelepade, sapu koa i rina patu labelabe tana Vinariva Egoi te Zihova koari na tinoni Izireli."

Vinaravara te Solomone
(1 Banara 8:22-53)

¹² Meke turu la se Solomone pa kenuna sa hope te Zihova pa kenuna sa vinarigara butubutu tie Izireli, meke repaha va sage ni sa sari limana pa vinaravara. ¹³ Na ele tavete vekoa e Solomone si keke hatara boronizi, meke vekoa sa pa vari korapana sa varivarigarana lavata pa sadana. Padana karua mita hiokona sentimita sa gelena meke labena, meke keke mita meke neta gogoto sentimita ululuna. Totoso haele sage la si asa koa sa hatara si kokotunu si asa vasina boka dogoria ri doduru tie, meke repaha va sagei sa sari limana pa manauru, ¹⁴ meke

varavara guahe, “Zihova, Tamasa tadi pa Izireli, namu Agoi mo si na Tamasa pa Mañauru meke pa pepeso. Loke tamasa pule si gugua Agoi. Kopu nia Agoi sa Mua Vinariva Agoi pa tataru koari na Mua nabulu, totošo va tabe Igo rini pa doduru bulodia. ¹⁵ Kopu nia tugo Agoi sa Mua vina tatara koe Devita sa tamaqu, meke ñinoroi si gorevura beto sari doduru Mua zinama pa Mua ñinirañira. ¹⁶ Ego, kamahire Zihova, sa Tamasa tadi pa Izireli, Mamu kopu ni sari Mua vina tatara koa sa tamaqu Devita, totošo zama guahe si Goi koasa, ‘Agoi si lopu kaqu makudo va habotu tie pa Kenuqu koasa binañara pa Izireli, be guana va tabe va leani arini sari na Qua tinarae, gua sapu tavetia agoi.’* ¹⁷ Ke kamahire, Zihova, Tamasa pa Izireli, Mamu va gorevura ia sa Mua zinama sapu ele va tatara nia Goi koasa Mua nabulu Devita.

¹⁸ Ba vegua, hinokara boka tugo sa Tamasa pude mae koa pa popoa pepeso turani sari na palabatu na barikaleqe? Ura, sa doduruna sa mañauru lavata ba lopu noma pada pude va koa Igo. Ke vegua meke kote garomu Agoi sa Zelepade sapu ele kuri ia arau hie?* ¹⁹ Zihova na qua Tamasa, arau sa Mua nabulu. Mamu avosi sari qua vinaravara na tinepa tinaleosae, Mamu va tabei sari na qua tinepa atu koa Agoi. ²⁰ Mamu kopu totoko nia sa Zelepade hie boñi na rane. Ele va tatara nia Agoi sapu hierana sa vasina sapu kote ta vahesi sa Pozamu; ke mamu va avoso mae au pana tia mae si arau koasa Zelepade hie meke varavara.* ²¹ Mu avosi sari qua vinaravara, meke sari na vinaravara tadi na Mua tinoni Izireli pana tia mae si arini koasa vasina hie meke varavara. Mamu avoso gami pa Mañauru vasina sapu koa ia Goi, meke totošo avoso gami Agoi mamu taleosoni gami.

* 6:16 1 Bañ 2:4 * 6:18 2 Koron 2:6 * 6:20 Diut 12:11

²² Pana ta zutu sapu tavete va sea la si keke tie koasa turaⁿana meke ta hivae si asa pude mae zama tokotokoro sapu lopu sea si asa pa kenuna sa Mua hope pa korapa Zelepade, ²³ si Mu avosia pa Maⁿauru meke vilasi. Mamu vilasi sari na Mua nabulu. Va kilasia si asa pu sea meke mani ta gore nia telena gua sapu evaⁿia sa. Mamu tozi vura nia sapu sa tie loke nana ginugua si lopu sea meke kaqu ta rupaha si asa.

²⁴ Be guana tava kilasa sari na Mua tie koari na dia kana, sina ele tavete va sea atu si arini koa Goi, meke be kekere pule atu si arini koa Goi, meke varavara atu koa Goi pa korapana sa Zelepade hie, ²⁵ si Mamu avoso mae pa Maⁿauru. Mamu taleoso ni sari na sinea tadi na tie pa Izireli, Mamu turaⁿa pule lani koasa popoa sapu poni ni Goi koarini meke koari na tiatamadia.

²⁶ Be guana tuku sa maⁿauru meke loke ruku si hoqa sina ele va sea atu sari na tie koa Goi, meke be guana varavara atu si arini koasa vasina hie meke vahesia arini sa Pozamu meke kekere koari na dia sinea sina ele va kilasi Agoi si arini, ²⁷ si Mamu va avoso pa Maⁿauru. Mamu taleoso ni sari na sinea tadi na Mua nabulu sapu sari Mua tie Izireli. Va tumatumae ni Goi si arini sa siraⁿa pude koa toⁿoto, Mamu garunu la nia sa ruku koasa pepeso sapu ele poni ni Goi koari na Mua tie pude na dia tinago.

²⁸ Be na soⁿe babe na oza si kamo mae koasa pepeso, babe sa dada na givusu maⁿini meke sari na mami linetelete si ta ⁿovalala beto, babe kamo na oza kupokupo, babe pana keke mami kana si raza ia si keke koari na mami vasileana lavata, be na tinasuna nomana babe na minoho sa si kamo koa gami, ²⁹ si avosi sari na dia vinaravara. Be kaiqa ri Mua tinoni pa Izireli, si va sage i na limadia mae koa sa Zelepade hie pa tinalotaⁿa na tinasigiti pa bulodia; ³⁰ si Mamu avosi sari na dia vinaravara. Va avosi pa Maⁿauru, sa Mua kokoana, Mamu taleoso ni. Agoi mo

Telemu gilani sari na hiniva pa bulo tie. Mu pitui sari hopeke tie gua sapu garodi, ³¹ pude kaqu pamaña nigo rini si Agoi, meke va tabego doduru totošo pa dia kinoa pa pepeso pu ponini Goi koari na tiatamamami.

³²⁻³³ Pana keke votiki tie sapu lopu somanana koasa Mua butubutu tie Izireli ba na mae guana pa popoa seu koa sa inavosona sa Pozamu pana mae si asa meke varavara atu koa Goi koasa Zelepade hie, si Mamu avoso mae pa Mañauru sa Mua vasina kokoana. Ura sari na tie si kote avoso nia sa vina lavatana sa Pozamu meke sa lima ñinirana Tamugoi, sapu gua nadoro vura gunia Agoi sa limamu. Mamu tavetia gua sapu tepa ia sa votiki tie asa koa Goi, pude madi gilania ri doduru tiena sa kasia popoa sa Pozamu pude pamaña Nigo, gugua ari na Mua tie Izireli, meke pude madi tumae nia sapu Agoi si koa koasa vetu sapu kuria arau hie.

³⁴ Pana la pa vinaripera sari Mua tie meke la razai sari dia kana, be pavei garunu lani Agoi, meke pana varavara la koa Agoi si arini, atu koasa vasileana lavata sapu ele vizatia Goi, meke sa Zelepade sapu kuri ia rau pude tana Pozamu, ³⁵ si Mamu avosi pa Mañauru sari na dia vinaravara meke na dia tinepatepa. Mamu va tabe i Goi sari na dia hiniva.

³⁶ Be tavete va sea atu koa Goi si arini, ura loke tie sapu lopu tavete va sea, meke be bugoro ni Agoi meke vala ni Goi koari na dia kana, pude raovo vagi lani pa dia popoa be seuna babe tata, ³⁷ meke pana guana koa ta pusi si arini koasa popoa tadi na dia kana meke hobe sari bulodia meke kekere meke zama, 'Gami si ele sea, ele taveti gami sapu lopu toñoto, meke kaleadi hola si ele evañi gami,' gua; ³⁸ meke be kekere pule atu si arini koa Agoi pa doduruna sa bulodia meke sa maqomaqodia koasa popoa tadi na dia kana pu raovo vagidi, meke varavara atu si arini mae gua koasa popoa sapu ele poni nia Goi koari

na tiatamadia, meke koasa vasileana lavata hie sapu ele vizatia Goi, meke sa Zelepade sapu ele kuri vatua rau pude tana Pozamu, ³⁹ si Mamu avoso mae pa Mañauru koasa Mua vasina kokoana; Mamu avosi sari na dia vinaravara meke na dia tinepatepa. Mamu va tabe i Goi sari na dia hiniva. Mamu taleosoni sari Mua tie pu ele va sea atu koa Goi.

⁴⁰ Kamahire, qua Tamasa, doño mae gami, Mamu avosi sari doduru vinaravara pu va sage atu ni gami koasa vasina hie. ⁴¹ Ke Zihova Tamasa, Mamu mae kamahire, Mamu nuquru la koasa Mua Zelepade, Agoi meke sa Bokese Vinariva Egoi, sa vina gilagilana sa Mua ñinirañira. Kei, Zihova Tamasa, Mu mana ni sari na Mua hiama pude vata dogoro nia sa Mua hinarupu, meke madi qetu sari doduru Mua tinoni koa gua koari na Mua lineana la koa rini. * ⁴² Zihova Tamasa, Mu lopu etulia sa bañara sapu ele vizatia Agoi. Mu balabala ia sa tataru tamugoi koasa Mua nabulu Devita.”

7

Sa Vina Madina sa Zelepade

(1 Bañara 8:62-66)

¹ Sipu hokoto tugo sa vinaravara te Solomone, si gore mae gana mo sa nika pa mañauru meke sulu pania mo sa vinukivukihia sapu tava namanama, meke ta siñia nia sa korapana sa Zelepade sa ñinedala te Zihova.* ² Lopu boka nuquru la sari na hiama vasina sina siñia nia sa kalasa variva keana sa korapana sa Zelepade. ³ Totoso dogoria ri doduru tinoni Izireli sa nika gore maena pa mañauru meke siñia sa kalalasa variva keana sa Zelepade, si hoqa todoño gore pa pepeso si arini meke vahesia na zama leana si arini koe Zihova,

* 6:41 Sam 132:8-10 * 7:1 Liv 9:23-24

“Leana si Asa,

meke sa Nana tataru nabuna si koa hola ninae rane.”*

⁴ Meke va vukivukihi se Solomone meke sari doduru tinoni la koe Zihova. ⁵ Va vukivukihi lani e Solomone sari ka hiokona rua tina bulumakao, meke keke gogoto hiokona puta tina sipi. Ke va madia Solomone meke sari na tinoni sa Zelepade. ⁶ Sari na hiama si turu vasina sapu ele ta hia nia rini pude turu, meke tia la koari na hiama si turu dia sari na tie Livaeti, tuqei dia sari na tinoni kerakera sapu valani e Devita pude tana vinalesina sa Tamasa. Arini si hoke tavetavete ni totosoa zama leana si asa koasa kinera, “Sa tataru tanisa si turu hola ninae rane.” Sari na hiama si ivui sari na dia buki meke sari doduru tinoni Izireli si turu.

⁷ Va madia Solomone sa kokorapana sa varivarigarana pa kenuna sa Zelepade te Zihova. Meke vasina asa si va uqu i sa sari na vina vukivukihi va uququ, sari deanadi rina vina vukivukihi binaere meke sari na vinariponi huiti. Tavetia sa sapu gua asa sina sa hope boronizi si lopu pada koari doduru vinukivukihi arini.

⁸ E Solomone meke sari doduru tinoni Izireli, si kopu nia sa Inevana Vina Balabaladi rina Dia Ipi pa Qega ka zuapa rane. Na vinarigara nomana meke sari na tinoni si topue mae guadi pa seu podalae koasa karovoana pa toqere sapu la gua pa Hamati pa Lebanoni meke kamo la gua tu koasa volosona Izipi. ⁹ Ka zuapa rane si koa si arini koasa vina madina sa hope meke ka zuapa rane pule koasa inevana, meke pa vina betona sari na rane inevana si tukua rini sa vinarigara. ¹⁰ Meke pa koivugona, koasa vina hiokona neta rane pa vina zuapa sidara si garunu pule ni Solomone pa dia hopeke popoa sari na tinoni. Qetu hola ni rini pa bulodia sari doduru ginugua leadu sapu ele tavete poni ni

* 7:3 1 Koron 16:34; 2 Koron 5:13; Ezer 3:11; Sam 100:5, 106:1, 107:1, 118:1, 136:1; Zer 33:11

Tamasa koe Devita, koe Solomone, meke koari Nana tinoni Izireli.

Vina Rua Totoso Vura sa Tamasa koe Solomone
(1 Baṅara 9:1-9)

¹¹ Mudina sapu va hokotia Solomone sa Zelepade, meke sa vetu baṅara, meke va gorevura i sari doduru nana binalabala koarini, ¹² si vura se Zihova pana boni koasa, meke zama ia Sa “Ele avosia Arau sa mua vinaravara; meke ele va egoa Arau sa Zelepade hie pude na vasina sapu kote vukivukihi mae koa Rau si gamu. ¹³ Pana va nosoa Arau sa ruku, babe garuni Arau sari na kupokupo pude gani pani sari na linetelete, babe garunu la oza koari na Qua tinoni, ¹⁴ be pa totoso arini si varavara mae sari Qua tinoni, pu ta pozae na tie te Zihova si arini, meke pepekae puleni meke taliri va seu koari na tinavete kaleadi gua sapu ele evaṅi rini, meke hata Au rini, si kaqu avosi Arau pa Maṅauru, meke taleoso ni sari dia sinea, meke kaqu masuru pule sa dia pepeso. ¹⁵ Kaqu kopu totoko nia Rau sa Zelepade hie, meke sari doduru vinaravara sapu ta zamae koasa Zelepade hie si kaqu nama avosi Arau, ¹⁶ sina ele vizatia Arau sa vasina hie, meke ele va madia Arau pude na vasina sapu kote ta vahesi sa Pozaqu ninae rane. Sari na mataqu meke sa buloqu si kote kopu totoko nia doduru totoso. ¹⁷ Ba sapu koa goi Solomone, be nabulu valeana Nau goi gua sapu tavetia e Devita sa tamamu, meke be taveti goi sari doduru sapu garunu nigo meke luli sari Qua tinozi na tinarae, ¹⁸ si kaqu kopu nia Arau sa vina tatara sapu tavetia Arau koe Devita sa tamamu totoso tozi nia Rau, ‘Agoi si kote lopu makudo va habotu tie pa tutimu koasa binaṅara pa Izireli,’ gua.* ¹⁹ Ba be lopu va tabei agoi meke sari na tie Izireli sari na Qua tinarae na Qua ginarunu sapu ele vatu ni Arau koa gamu, meke nabulu ni meke vahesi gamu

* 7:18 1 Baṅ 2:4

sari kaiqa votiki tamasa,²⁰ si kaqu va rizu taloa gamu Arau koasa popoa sapu ele ponini gamu Arau, meke kaqu kilu pania Arau sa Zelepade sapu ele va madia Arau pude na vasina sapu kaqu ta vahesi sa Pozaqu. Kaqu guni nia Rau na vina sisireana meke na pozapoza variva hegere tadi doduru tinoni.

²¹ Ke be vea tolavaena gua sa Zelepade hie kamahire, ba pa totona asa si kote magasa nia ri doduru tie pu ene holadi meke kote nanasa si arini, 'Na vegua ke tavete guni nia tu e Zihova koasa popoa hie meke sa Zelepade hie?'

²² Kote ola^{na} sari na tinoni, 'Ura na luara pania rini se Zihova sa Tamasa tadi na tamadia, Asa sapu tura^{na} vura ni sari na tiatamadia pa Izipi, meke ele ra^{nei} rini sari na votiki tamasa meke vahesi na nabulu ni. Gua asa ke va kamo ni Sa sari doduru tinahuara hire koa rini,' kote gua."

8

Sari Kaiqa Tinavete te Solomone

(1 Ba^{na}ra 9:10-28)

¹ Kamo koasa vina hiokona puta vuaheni si ele beto sa tinavete te Solomone pude kuria sa Zelepade meke sa vetu ba^{na}ra. ² Beto asa si kuri pule i sa sari popoa lavata pu ta poni ni sa koasa ba^{na}ra Hiram, meke veko ni tie Izireli Solomone pude koa i. ³ Meke la zau vagi sa pa vinaripera sari na popoa Hamati meke Zoba, ⁴ meke la kuri va niⁿⁱira ia sa sa gobana sa popoa pa Tamara pa soloso qega. Kuri pulei sa sari vasileana pa Hamati, sari vasidi sapu hoke ta kopue sari na ginani na likakalae. ⁵ Kuri pulei tugo e Solomone sari popoa lavata pa Beti Horoni Panaulu meke sa Beti Horoni Panapeka, veko ni bara na sasada sotoi na roza aeana sa. ⁶ Gua tugo sa vasileana pa Balati, meke sari doduru vasileana vasina ta kopue sari na ginani na likakalae, meke sari na vasileana pu ta

kopue sari nana hose meke na totopili varipera. Tavete va gorevura betoi sa sari doduru kinurikuri pu hiva taveti sa pa Zerusalem, Lebanoni, meke pa doduruna sa voloso popoa pu koa baṅara ni sa. ⁷⁻⁸ Va zukuru ni tinavete ṅiniradi e Solomone sari doduru tinoni tuti maedi koari na butubutu Hitaiti, Amoraiti, Perizaiti, Hivaiti, meke Zebusaiti, koari tie pu lopu tava mate koari pa Izireli toতোসা বাগী রিনি তাসানা সা পোপা কেনানি। কো হোলা সি অরিনি মেকে তাবা zukuru tinavete sari na tinoni hire kamo pa rane ṅinoroi. ⁹ Ba lopu va pinausu i e Solomone sari na tinoni Izireli pude zukuru ni pa tinavete, ba arini si nana tie varipera, na palabatu koari na tuturuana pa nana qeto minate, na koimata tadi na totopili varipera meke ari na tie pu koi koari na hose. ¹⁰ Arini tugo sari ṅati palabatu kopu tinavete te Solomone, ari ka karua gogoto lima ṅavulu puta palabatu pu kopu ni sari tie tavetavete koari na hopeke puku tinavete.

¹¹ Va rizua Solomone sa nana barikaleqe, sa tuna sa baṅara pa Izipi, sage mae gua koasa vasileana te Devita, koasa vetu sapu kuria sa pude tanisa nana barikaleqe Izipi. Zama si asa “Lopu kaqu koa ia sa sa vetu baṅara te Devita, sa baṅara pa Izireli, sina sari na vasina pu kamoi sa Bokese Vinariva Egoi sina madidi.”

¹² Va vukivukihi va uququ la koe Zihova se Solomone koasa hope sapu kuria sa pa kenuna sa Zelepade. ¹³ Taveti sa sari vinukivukihi va uququ pa hopeke rane tava madidi, gua sapu va turu i e Mosese: rane Sabati, Inevaṅa Sidara Vaqura, meke sari ka ṅeta inevaṅa sapu hoke ta tavete pa doduru vuaheni: Inevaṅa Bereti loke Isitina^d, Inevaṅa Pakepakete, meke sa Inevaṅa Vina Balabaladi rina Dia Ipi pa Qega.* ¹⁴ Luli sa sari na tinarae sapu vekoi sa tamana, se Devita, meke hia i sa pa hopehopeke rane sari na tinavete

* 8:13 Ekd 23:14-17, 34:22-23; Nab 28:9, 29:39; Diut 16:16

koari na hiamā, meke gua tugo sari na tie Livaeti, sari na tie pu tokani sari na hiamā pa kinera meke na tinavete vukivukihī. Va turui tugo sa, pa hopeke pukuna, sari na tie kopu koari na hopeke sasada nuqunuquruana la koasa varivarigarana tie meke pa Zelepade, gua sapu ele va tatara nia e Devita sa tie te Tamasa. ¹⁵ Luli va hiteki rini sari na tinaraedi rina tinavete sapu zama veko ni e Devita koari na hiamā na tie Livaeti, pa doduru ginugua mo meke gua tugo sari na vetu vasina ta kopue sari likakalae arilaedi.

¹⁶ Ke hokoto beto sari doduru tinavete te Solomone pu taveti sa. Podalae koari na patu qaedi pu va habotu i sa pa Zelepade te Zihova kamo la pa vina hokotona. Gore vura beto sari doduru tinavete sapu ta hivae.

¹⁷ Beto asa si taluarāe la pa Ezioqeba meke Elati se Solomone, koasa rarātana pa koqu lavata pa Aqaba, pa popoa Edomu. ¹⁸ Garunu la vaka se baṅara Hiramū koe Solomone. Ari na nana palabatu matamata ni sari na vaka meke ari nana tie bokabokadi tugo si tavetavete pa vaka. Luli sari na tie te Solomone meke tepe la koasa popoa pa Opira meke va suraṅa pule ni rini koe Solomone si ka manege lima tina kilo qolo.

9

La Tutuvia sa Baṅara Maqota pa Siba se Solomone (1 Baṅara 10:1-13)

¹ Kamo la koasa baṅara maqota^d pa Siba sa inavosona e Solomone koasa nana ginilagilana lohina sapu ele poni nia e Zihova, ke taluarāe mae kamo pa Zerusalemā si asa pude la podekia se Solomone koari na ninanasa tasunadi. Turana nana tie si asa meke na keke tokele nomana; na puku kameli pu paleki sari na oto huda humanā lea, na qolo sapu sokudi va leana, meke na patu ṅedaladi sapu

noma hola laedi. Totoso tutuvia sa se Solomone, si nanasa ni sa soku ninanasa gua sapu koa pa nana binalabala.*

² Olanā betoi Solomone sari doduru nana ninanasa. Loke ninanasa si tasuna koa sa pude va bakala la nia koasa.

³ Avosia sa banāra maqota pa popoa Siba sa ginilagilana lohina sapu ta poni nia Solomone, meke dogoria tugo sa sa vetu banāra sapu kuria Solomone. ⁴ Dogori tugo sa banāra maqota sari na ginani pa nana tevolo, sa hinabotu tadi nana palabatu nomadi pa binanāra, sari na nabulu pa dia poko leadi, sari nana nabulu pu tuqedi sari nana kapa napo, meke sari vina vukivukihi va uququ saripu taveti sa pa Zelepade te Zihova, meke magasa sisigiti si asa.

⁵ Zama la si asa koasa banāra, “Sa inavoso sapu kamo mae koa rau pa qua popoa soti koasa guguamu goi meke sa mua ginilagilana lohina si hinokara! ⁶ Ba lopu hite va hinokari rau sari na dia vivinei osolae mae telequ meke dogoro soti pa mataqu. Hinokara lopu doduruna tugo si avoso nia rau, kukuruna sa mua ginilagilana lohina si lopu ta tozi nia arau; hola ni goi sari na vivinei sapu kamo mae koa rau. ⁷ Na gulea hola dia sari na mua tinoni! Na gulea hola dia sari na mua koimata saripu koa turanigo doduru totoso pude avosi sari na mua zinama ginilagilana! ⁸ Mani tavahesi se Zihova sa mua Tamasa, asa sapu qetu nigo si agoi, meke va banāra igo pude nabulu nia meke totoli ni sari na tinoni. Sina tataru ni Sa sari Nana tinoni pa Izireli meke ninae rane si hiva kopu ni Sa, ke va banāra igo Sa si agoi pude tavete vura nia sa vinaripitui tonotona.”

⁹ Meke valani sa koe Solomone, sa banāra, sari nana vinariponi sapu paleke mae ni sa: padana made tina kilo mamatadi sa qolo, meke na kobi oto huda humanā lea, na patu nedala na tolavaedi na gua. Mudina asa loke tie si ele hite variponi nia sa kobi oto huda humanā lea sapu soku

* 9:1 Mt 12:42; Lk 11:31

hola gua sapu vari poni nia sa baṅara maqota pa Siba koe Solomone, sa baṅara.

¹⁰ Sari na tie tavetavete pa vaka tanisa baṅara Hiramū, meke te Solomone si suraṅa qolo mae gua pa Opira, meke vagi mae huda zunipa tugo si arini meke sari na patu ṅedaladi na tolavaedi. ¹¹ Sari na huda zunipa si tavete ni halehaleana e Solomone tanisa Zelepade te Zihova meke tanisa vetu baṅara. Meke tavete ni hapu na mikemike laera tugo sa tadi na tie kerakera. Lopu ele hoke ta dogoro pukerane sapu guagua arini pa popoa Ziuda.

¹² Poni nia sa baṅara Solomone koasa baṅara maqota pa Siba sari doduru likakalae gua sapu okoro ni na tepa i sa. Sapu poni lani Solomone si soku hola ni sari na vinariponi pu paleke mae ni sa baṅara maqota koasa. Beto asa si taluarae sa baṅara maqota meke sari nana nabulu, meke pule la pa dia popoa pa Siba.

Tinagotago te Solomone, sa Baṅara

(1 Baṅara 10:14-25)

¹³ Doduru vuaheni si hoke vagi qolo se Solomone, sa baṅara, padana hiokona ṅeta tina kilo, ¹⁴ meke lopu somana ta nae sari na poata pu ta vagi koari na takisi saripu tabari ri na tie holuholu, na tina qolo pu mae guadi koari na tie holuholu pu mae guadi pa seu, meke sa qolo na siliva saripu mae guadi koari na baṅara pa popoa Arebia^d, meke sari na qavuna koari na pinaqaha popoa Izireli. ¹⁵ Taveti sa baṅara Solomone si karua gogoto lave nomadi saripu ta pokoe qolo; hopeke zuapa kilo qolo mamatana si pa hopeke lave. ¹⁶ Taveti tugo sa si ka ṅeta gogoto lave hitekedi, meke padana ṅeta kilo qolo si ta pokoe pa keke lave hitekena. Meke vekoi sa baṅara sari doduru lave hire pa keke vetu, pozana sa si na Vetu Hudahuda pa Lebanoni.

¹⁷ Meke tavetia sa baṅara si keke habohabotuana baṅara lavata sapu kadakada nia livo elopaniti sa meke

poko nia qolo viana sa sari na vasidi lopu ta kadakadadi. ¹⁸ Sa habohabotuana banāra si ka onomo nenetiana meke kote haele sage kamo la ia, meke soto koasa si keke hakehakeana nene qolo. Pa karua kalina sa habohabotuana si na hakehakeana lima sapu hopeke turu kapae i na beku laione kalidia. ¹⁹ Ka manege rua beku laione si turu dia koari ka onomo nenetiana, keke pa hopeke hukihukiridi rina nenetiana. Loketonā sapu gugua asa si ele koa koari na votiki binaāra.

²⁰ Sari doduru kapa naponapoana te Solomone si na qolo beto tavete ni rini, meke sari doduru likakalae tanisa Vetu Hudahuda pa Lebanoni, si na qolo beto mo tavete ni rini. Loketonā si tavete nia arini pa siliva, sina siliva si lopu noma sigiti laena guni nia arini pa totošo te Solomone. ²¹ Tago vaka tugo sa banāra Solomone, sapu hebala va seu. Ari na tie te Hiramū na matamata ni. Doduru vina neta vuaheni si hoke kekere pule sari na vaka paleke qolo, siliva, na livo elopaniti, na qorila, meke na maqe.

²² Ke sa banāra Solomone si na tie tagotagona hola meke tago ginilagilana lohina, hola ni sa sari doduru banāra pule pa kasia popoa. ²³ Gua asa ke sari doduru banāra pa kasia popoa si okoro hiva mae koe Solomone pude avosia sa ginilagilana lohina sapu vekoa Tamasa pa bulona. ²⁴ Hopeke vuaheni, doduru tie pu mae si paleke mae vinariponi: sari na siliva, na qolo, na poko doduru, na tinitonā varipera, na oto huda humanā lea, meke na hose na miulu.*

²⁵ Tagoi Solomone, sa banāra si ka made tina vetu vasina ta kopue sari na hose meke totopili varipera, meke ka manege rua tina hose varipera. Hire si ta kopue koari na popoa lavata tana kopu hose meke kaiqa si ta kopue

* 9:24 Na miulu si keke kurukuru guana hose.

tugo pa Zerusalemā.* ²⁶ Koimata ni sa sari doduru vasidi podalae pa Ovuku Iuparetisi meke kamo pa Pilisitia meke koasa volosona sa popoa Izipi.* ²⁷ Koasa totosō koa baṅara si asa si va soku hoboro guni mo na patu sa sa siliva pa Zerusalemā, meke sa huda sida si soku hola guana huda sikamoa sapu toqolo hoboro pa hubidi rina toqere pa Ziuda.²⁸ E Solomone si holu vagi va karovo hose pa popoa Izipi meke pa kaiqa popoa pule.*

Sa Minate te Solomone

(1 Baṅara 11:41-43)

²⁹ Doduru ginugua pule pu ta evaṅa pa totosō te Solomone, podalae pa pinodalaena meke kamo pa vina betona si ta kubere gore beto pa *Vivinei Tinozitozi te Netani* sa poropita, meke koasa *Kinorokorotae te Ahiza sa tie pa Saelo*, meke koari na *Dinogodogorae te Ido* sa tie dodogorae, vasina somana ta tozi sa guguana sa binaṅara te Zeroboami sa tuna koreo e Nebati.³⁰ Pa Zerusalemā si koa se Solomone meke baṅara nia sa sa doduruna sa popoa Izireli koari ka made ṅavulu puta vuaheni.³¹ Meke magogoso si asa somanae koari na tamana meke ta pomunae koasa vasileana lavata te Devita sa tamana. Meke se Rehoboami sa tuna koreo si baṅara hobeā sa si asa pa binaṅara.

10

Lopu Hiva nia Izireli se Rehoboami

(1 Baṅara 12:1-20)

¹ Topue la pa Sekemi se Rehoboami, vasina si varigara sari doduru tinoni Izireli pude va baṅaria si asa.² Totosō avoso nia e Zeroboami, sa tuna e Nebati, sapu gua asa si taluarāe pa Izipi si asa meke pule. Pa Izipi tu si korapa koa si asa, sina ele govete nia sa se Solomone, sa baṅara,

* 9:25 1 Baṅ 4:26 * 9:26 Zen 15:18; 1 Baṅ 4:21 * 9:28 Diut 17:16

meke la vasina. ³ Ke tioko mae nia rina tie Izireli se Zeroboami, meke topue la si asa meke sari butubutu Izireli koe Rehoboami meke la zama guahe koasa, ⁴ “Sa tamamu si va palekeni gami si keke minamata nomana hola. Ba be kamahire si va mamahelo i goi sari na tinavete variva sigitidi meke sa ioki mamatana sapu vekoa sa tamamu koa gami, pana gua asa si kote va nabulu atu koa goi si gami.”

⁵ Meke olaⁿa se Rehoboami, “Poni nau ka ⁿeta rane pude vilitia sa ginugua hie, beto asa mamu pule mae.” Ke taluarae sari na tinoni.

⁶ Ke kamo la i e Rehoboami sari na koimata pa Izireli pu nabulu nia sa tamana, se Solomone, pa korapana sa nana tinoa. Meke nanasi sa, “Kote vegugua toka guni nau gamu pude olaⁿi rau sari tie hire?” gua si asa.

⁷ Olaⁿa si arini, “Pana tataru ni goi sari na tinoni hire meke va qetui goi, meke poni ni goi si keke inolana sapu leana la koarini si kaqu koa nabulu si arini koa goi doduru toto.”

⁸ Ba kilua sa sa zinama vinari tokae tadi na koimata komihadi, meke la hata vinari tokae tu koari na tie vaqura pu noma sage turaⁿi sa, meke pu korapa koa nabulu koasa.

⁹ Nanasi sa si arini, “Nasa sa mia vinari tokae gamu? Kote vea olaⁿa guni gita saripu zama guahe koa rau, ‘Va mamahelo ia sa ioki sapu vekoa sa tamamu koa gami?’” gua si asa.

¹⁰ Sari tie vaqura pu toqolo sage turaⁿia si olaⁿa, “Tozi ni sari na tie hire pu ele zama koa goi, ‘Sa tamamu si vekoa keke ioki mamatana koa gami, ba mamu va mamahelo ia sa mami ioki,’ gua; tozini, ‘Sa kakarutu guguqu hitekena si moata hola nia sa kopetena sa tamaqu. ¹¹ Sa tamaqu si va palekeni gamu keke ioki mamatana; ba arau si kote va mamata hola la ia tu. Sa tamaqu si hiliburuni gamu sekesekeana; ba sapu arau si kote hiliburuni gamu kukuasa rau.’”

¹² Hola neta rane si pule la koe Rehoboami se Zeroboami meke sari doduru tinoni, gua sapu ele zama nia sa banara, “Pule mae koa rau pa rane vina neta.”
¹³ Lopu va avoso la i sa banara sari na zinama vinari tokae tadi na koimata komihadi, meke olana va hidahidakae ni sa sari na tinoni, ¹⁴ gua sapu ele tozi la nia rina tie vaquradi. Zama si asa, “Sa tamaqu si va mamata ia sa mia ioki; arau na kote va mamata hola la ia tu. Sa tamaqu si hiliburuni gamu sekesekeana; ba arau kote hiliburuni gamu kukuasa.” ¹⁵ Ke sa banara si lopu avosi sa sari na tie, ura sapu ta evana hie si maena gua koe Tamasa, pude va gorevura ia sa zinama sapu zama nia Zihova koe Zeroboami sa tuna e Nebati, pu zama vura nia e Ahiza sa poropita pa popoa Saelo.

¹⁶ Sipu dogoria rina tinoni sapu lopu hiva va avosi sa banara sari na dia hiniva si olana si arini, “Nasa sa mami hinia koe Devita sa tuna Zese? Mada veko pania se Devita; mani kopu pule nia! Tie pa Izireli, mada pule pa nada vetu!”*

Ke sari na tie Izireli si pule la koari hopeke dia popoa soti. ¹⁷ Ba sarini pu koadi koari na vasileana pa Ziuda si korapa banara ni e Rehoboami.

¹⁸ Beto asa si garunu vura nia banara Rehoboami se Adoniramu, sa tie pu palabatu ni sari na tie ta zukuru tinavete, ba gona va mate nia patu ari na tie pa Izireli si asa. Meke sa banara Rehoboami si boka surana pa nana totopili varipera meke govete la pa Zerusalem. ¹⁹ Podalae koasa toতোসা asa si lopu koa kaurae pa binanara te Devita sari pa Izireli kamo pa rane ninoroi.

* 10:16 2 Samuela 20:1

11

*Sa Kinorokorotae te Semaeta**(1 Baṅara 12:21-24)*

¹ Totoso kamo sa baṅara, se Rehoboami, pa Zerusalemā, si tioko varigara ni sa sari ka keke gogoto vesu ṅavulu puta tina tie varipera bokabokadi pa butubutu te Benisimane meke Ziuda. Hiva la varipera si asa koa ri pa binaṅara Izireli pude vagi pule lani koasa binaṅara te Rehoboami.

² Ba zama koe poropita Semaeta sa Tamasa ³ pude va kamo la nia sa inavoso koe Rehoboami, sa baṅara, meke koari na butubutu te Ziuda meke Benisimane: ⁴ “Mi lopu la raza i sari na turaṅamia. Mi pule la pa mia popoa, gamu doduru. Gua sapu ta evaṅa si na pa Qua hiniva.” Ke va tabea rini sa zinama te Zihova, meke lopu la raza ia rini se Zeroboami.

Kuri Va Niṅira i Rehoboami sari na Vasileana Nomadi

⁵ Koa pa Zerusalemā se Rehoboami meke kuri va niṅirai sa sari na vasileana pa Ziuda meke Benisimane: ⁶ Betilihema, Etama, Tekoa ⁷ Betizuru, Soko, Adulamu ⁸ Qati, Maresa, Zipi ⁹ Adoraemi, Lakisi, Azeka ¹⁰ Zora, Aizaloni, meke Heboroni. ¹¹ Va nabu va leani sa sari gobagobadi meke vekoni hopeke koimata sa, meke va hia ponini ginani, na oela olive, meke vaeni sa, ¹² meke na hopere na lave tugo. Gua asa meke boka koa pa nana kinopu sari pa Ziuda meke Benisimane.

Mae pa Popoa Ziuda sari na Hiama na Tie Livaeti

¹³ Sari na hiama meke sari na tie Livaeti pa doduruna sa popoa Izireli si mae koa beto pa popoa Ziuda. ¹⁴ Luara pani ri na tie Livaeti sari na dia pepeso sapu koai na duduli tana dia sipi na bulumakao meke sari na dia vasileana meke rizu la pa Ziuda meke Zerusalemā, sina lopu hivani sa baṅara Zeroboami, pa Izireli, meke sari na tuna, pude na hiama meke nabulu nia se Zihova. ¹⁵ Vizata nana hiama telena se Zeroboami pude tavetavete koari na hope pa

toqere meke pude vahesi pa kenudia rina beku qoti na tuna bulumakao pu taveti sa.* ¹⁶ Ari doduru butubutu pa Izireli pu okoro nia pude vahesia se Zihova, sa Tamasa pa Izireli, si luli rini sari na tie Livaeti meke la pa Zerusalema, pude boka va vukivukihi la koe Zihova, sa Tamasa tadi na tiatamadia. ¹⁷ Va nira ia rini sa binanara pa Ziuda, meke pa korapana neta vuaheni si zuka ia rini se Rehoboami sa tuna Solomone, meke koa aqorae si arini koasa nana kinopu gugua pa toso tadi Devita meke Solomone.

Tatamana te Rehoboami

¹⁸ Haba ia e Rehoboami se Mahalata, sa tamana sa si e Zerimoti, tuna Devita, sa tinana sa si e Abihaili, na tuna vineki e Eliabi, sa tuna koreo e Zese. ¹⁹ Ka neta tudia koreo; Zeusi, Semaria meke Zahama. ²⁰ Mumudi si haba ia pule sa se Ma'aka, na tuna vineki e Abusalamu, meke podoi ri si ka made koreo: Abaeza, Atai, Ziza, meke Selomiti. ²¹ Doduruna sa tatamana te Rehoboami, si ka manege vesu sari nana barikaleqe, ka onomo navulu puta barikaleqe pinausu, meke ari ka hiokona vesu tuna koreo, meke onomo navulu puta tuna vineki. Koari na nana barikaleqe meke sari na barikaleqe pinausu, si e Ma'aka si tataru hola nia sa. ²²⁻²³ Meke vizatia e Rehoboami se Abaeza^d, sa tuna koreo e Ma'aka, pude nana nati koreo tavia, holani sari doduru nana koburu; meke asa si hiva va banaria sa. Tavete va gotogoto si asa meke poni tinavete sa sari na tuna koreo; vekoi sa koari na vasileana lavata ta gobadi pa Ziuda meke Benisimane. Poni valeani sa meke vagi va soku poni barikaleqe tugo sa.

12

Va Kilasia Keke Tie Izipi sa Popoa Ziuda
(1 Banara 14:25-28)

* 11:15 1 Ban 12:31

¹ Pa mudina sapu turu va nabu sa binaṅara te Rehoboami, si luara pania sa meke sari kasa nana tie sa tinarae te Zihova. ² Gua asa ke pa korapana sa vina lima vuaheni sapu koa baṅara se Rehoboami, si la e Sisaka, sa baṅara pa Izipi meke rapatia sa popoa Zerusalemā. ³ Sa qeto minate te Sisaka si ka keke tina karua gogoto totopili varipera meke onomo ṅavulu puta tina tie koi pa hose, meke kobi tie varipera, saripu soku hola ke lopu boka ta nae, somanae sari pu mae guadi pa Libia, pa Sukaiti, meke pa Itiopia. ⁴ La zau vagi sa sari na vasileana lavata ta gobadi pa Ziuda meke kamo latu pa Zerusalemā.

⁵ La se Semaea sa poropita koe baṅara Rehoboami, meke koari na koimata pa Ziuda, saripu ele varigara pa Zerusalemā sina matagutu nia rini se Sisaka, meke zama si asa koa rini, “Hie si zama nia e Zihova koa gamu, ‘Gamu si ele luara pani Au, ke kamahire si luara lani gamu Rau koe Sisaka.’”

⁶ Helahelae sa baṅara meke sari na koimata sapu ele sea si arini meke zama, “Tonoto nana sapu tavetia e Zihova.”

⁷ Sipu dogoria Zihova sapu gua asa, si zama pulea Sa se Semaea, “Sina helahelae ni gamu sari na mia sineā, ke lopu kaqu ta huara beto taloa si gamu, ba kote harupu hite gamu Arau. Sa doduruna sa Qua tinaṅaziri si lopu kote va nonoga ia ari pa Zerusalemā. ⁸ Ba kaqu na nabulu te Sisaka si gamu, pude gilania gamu sa vinotikaena koasa linuliqu Arau meke linulidi ri na binaṅara pa kasia popoa.”

⁹ Kamo mae pa Zerusalemā se Sisaka, sa baṅara pa Izipi, meke paleke taloa ni sa sari na tinagotago arilaedi pa korapa Zelepade te Zihova meke koasa vetu baṅara. Vagi betoi sa sari doduru likakalae arilaedi meke sari na lave qolo tugo saripu taveti e Solomone, sa baṅara. * ¹⁰ Ke tavete lave boronizi sa baṅara Rehoboami pude hobe ni

* 12:9 1 Baṅ 10:16-17; 2 Koron 9:15-16

sapu arini, meke va kopu ni sa koari na nati palabatu tadi na tie kopu, saripu kopu ni sari na sasada barana sa vetu lavata tanisa banara. ¹¹ Pana la sa banara koasa Zelepade te Zihova si hoke paleki ri na tie kopu sari na lave meke mumudi si kote la veko pule lani rini koasa lose tadi na tie kopu. ¹² Sina va pepekae pule nia se Rehoboami, ke sa tinanaziri te Zihova si rizu koasa ke lopu tava mate si asa. Meke leana tu sa tinoa pa Ziuda.

Sa Vivineina sa Binanara te Rehoboami

¹³ Koa banara pa Zerusalem se Rehoboami meke ninira nono latu sa binanara tanisa. Turu banara si asa totosu made navulu eke vuahenina, meke ka manege zuapa vuaheni si koa banara si asa pa Zerusalem, sa popoa lavata sapu vizatia e Zihova koari doduru popoa pa Izireli pude vasina si kote ta vahesi si Asa. Sa pozana sa tinana e Rehoboami si e Neama, maena gua pa popoa Amoni. ¹⁴ Tavete va sesea tugo si asa sina lopu podekia sa pude lulia sa hiniva te Zihova.

¹⁵ Sari tinavete te Rehoboami podalae pa pinodalaena meke kamo pa vina betona sa nana binanara, si ta kubere koasa *Kinubekubere te Semaesa sa Poropita* meke sa *Kinubekubere te Ido sa Poropita*. Ari Rehoboami meke Zeroboami si varipera la dia mo sari karua. ¹⁶ Mate se Rehoboami meke magogoso si asa somanae koari na tamana meke ta pomunae koasa vasileana lavata te Devita sa tamana, meke se Abaeza, sa tuna, si hobena si asa koasa binanara.

13

Sa Vinaripera te Abaeza koe Zeroboami

¹ Pa vina manege vesu vuahenina sa binanara te Zeroboami pa Izireli si tava banara se Abaeza pa Ziuda, ² meke ka neta vuaheni si koa banara si asa pa Zerusalem. Sa

tinana sa si e Ma'aka*, sa tuna e Urieli, tie pa vasileana Qibea. Meke ta evaⁿa si keke vinaripera pa varikorapadi ari Abaeza meke Zeroboami. ³ Topue la pa vinaripera se Abaeza, turaⁿi sa si ka made gogoto tina tie varipera, meke va tia i e Zeroboami meke sa nana qeto minate sapu ka vesu gogoto tina tie varipera.

⁴ La vari tutuvi sari karua qeto minate hire pa popoa toqetoqere pa Iparemi. Sage la pa toqere Zemaraimi se Abaeza meke velavela la koe Zeroboami meke sari na tinoni Izireli: “Va avoso mae koa raul! ⁵ Lopu gilania tu gamu sapu se Zihova, sa mia Tamasa, pa Izireli, si tavetia sa vinariva egoi sapu lopu boka ta huara koe Devita meke koari na tutina, pude kaqu koa koarini sa binaⁿara pa Izireli ninae rane? ⁶ Ba se Zeroboami, sa tuna koreo e Nebati, si kanakana la koe Solomone, sa nana baⁿara. ⁷ Varigara ni sa si kaiqa tie sekeseke tinaraedi, meke la zukuru ni rini sari na dia hiniva koe Rehoboami, sa tuna Solomone, sipu korapa na tie vaqura hola si asa, meke lopu ele gilgilana va leana, ke lopu ele niⁿira pada pude tokei sa. ⁸ Meke kamahire si hiva mae raza ia gamu sa binaⁿara te Zihova sapu ponia Sa koasa limana sa tutina e Devita. Sa Qeto minate varipera tamugamu si hinokara noma hola, meke koadia koa gamu sari na mia tuna bulumakao qolo, saripu taveti e Zeroboami pude na mia tamasa. ⁹ Ba ele hitu taloa ni gamu sari na hiama te Zihova, sari tuna Eroni, meke hadui tugo gamu sari doduru tie Livaeti meke vizata mia hiama gugua ari pa votiki popoa. Pana atu si keke tie meke turaⁿa nana bulumakao, ba be ka zuapa sipi si boka va madi pule nia mo si asa pude na hiama koarini pu poza ni na mia tamasa gamu.

¹⁰ Ba gami si kaqu nabulu nia se Zihova sa mami

* 13:2 Koasa Kinubekubere Hope Koana pa Hiburu si ta kubere Mikaea ba pa kaiqa iniliri Quriki pa Kinubekubere Koana si ta kubere Ma'aka.

Tamasa, na lopu ele etulia gami si Asa. Sari na hiamu pu va tana koasa si tuti goredi mae koe Eroni meke ari na tie Livaeti tokani. ¹¹ Doduru munumunu na veluvelu si va vukivukihi va uququ meke va uqui rini sari na oto huda humanā lea koe Zihova. Vekoi rini sari na bereti koasa tevolo tava madina meke doduru veluvelu va katui rini sari na zuke koasa tuturuana zuke qolo. Gami si korapa kopu ni sari na tinarae tana vinalesi te Zihova ba gamu si ele luara pania si Asa. ¹² Telenā e Zihova sa mami koimata na koa turañā gami, meke sari na Nana hiamu si hire, tañini sari na dia buki, nama pude ivui meke tioko gami pude atu raza gamu. Gamu na tinoni pa Izireli, mi lopu raza ia se Zihova, sa Tamasa tadi na tiatamamia! Na lopu kaqu boka si gamu!”

¹³ Ego, ele garuni Zeroboami sari kaiqa nana tie varipera pude likoho la pa mudidia rina tie varipera pa Ziuda, pude korapa koadia sari nana tie varipera pa kenudia gua, si kote rapata si arini pa mudidia. ¹⁴ Doño vari likohaedia gua sari na tie pa Ziuda, meke dogoria rini sapu ele koa vari likohaeni rini si arini. Kabo la si arini koe Zihova pude tokani, meke ivui rina hiamu sari na buki. ¹⁵ Keke gua irañā va ululae sari na tie Ziuda meke turañi e Abaeza meke rapata, meke va kilasia sa Tamasa se Zeroboami, meke sari na tie Izireli. ¹⁶ Sari na tie Izireli si govete ni rini sari na tie Ziuda, meke va mataqari Tamasa sari na tie pa Ziuda. ¹⁷ La Abaeza meke sari na nana tie varipera meke va kilasa va kaleana pani sari pa Izireli; lima gogoto tina tie varipera bokabokadi tadi pa Izireli si mate. ¹⁸ Ke pa toতোসা asa si va kilasi rina tie Ziuda sari pa Izireli sina kalavarae si arini koe Zihova, sa Tamasa tadi na tiatamadia.

¹⁹ Hadu lulia Abaeza sa qeto minate te Zeroboami, meke vagi pani sa sari vasileana pa Betolo, Zesana, meke Eporoni, meke gua tugo sari na vasileana tata koari na

popoa arini. ²⁰ Lopu boka vagi pule nia Zeroboami sa nana **ninira** pa totosu sapu koa **banara** se Abaeza, meke seke ia e Zihova, meke mate si asa.

²¹ Ba se Abaeza si **ninira** nono latu si asa. Ka manege made sari nana barikaleqe, meke sari koburu tanisa si ka hiokona rua koreo, meke manege onomo sari vineki.

²² Sari kaiqa vivinei pa **binara** te Abaeza, gua sapu taveti na zama ni sa, si ta kubere pa *Kinubekubere te Ido sa Poropita*.

14

Va Kilasi Banara Asa sari na Tinoni Itiopia

¹ Mate sa **Banara** Abaeza, magogoso si asa somanae koari na tamana, meke ta pomunae koasa vasileana lavata te Devita sa tamana. Sa tuna koreo, se Asa, si hobena koasa **binara**, meke pa nana totosu si koa pa binule ka manege puta vuaheni sa popoa. ² Tavetia e Asa gua sapu leana na **tonoto** pa **dino** te Zihova. ³ Huara pani sa sari na hope tadi na tamasa karovodi, meke sari na vasidi tana vinalesi pa toqere; huara umumu betoi sa sari na patu tana vinalesi beku, meke seke gorenii tugo sa sari na beku huda tanisa tamasa barikaleqe se Asera. ⁴ Zamai sa sari na tie pa popoa Ziuda pude hata ia se Zihova sa Tamasa tadi na tiatamadia, meke va tabei sari na Nana vina tumatumae na tinarae. ⁵ Pa nana **binara** si koa bule koari na kana sa butubutu, sina huara pani sa sari na hope tana vinalesi huporodi, meke sari hope va uququ **human** lea pa doduruna sa popoa Ziuda. ⁶ Kuri sa sari na gobadi rina vasileana nomadi pa Ziuda pa nana totosu, meke pa korapana sa totosu asa si loke vinaripera si ta **evana**, sina ponii binule e Zihova si asa. ⁷ Zamai sa sari pa Ziuda, “Mada kuri va **ninira** i sari popoa hire, mada goba vari likohaeni, meke vekoni na vetu hakehakei ululudi, meke sari sasada bara sapu boka ta tuku meke ta roto. Korapa

koa hola si gita koasa pepeso sapu tagoa gita sina hata ia gita gua sapu hiva nia se Zihova, sa nada Tamasa. Asa na kopuni gita, meke lavelave ni gita pa doduru varikalida.” Ke kurikuri si arini meke mamutu sa popoa. ⁸ Sa qeto minate te Asa sa banara si ka neta gogoto tina tie varipera pa Ziuda, sapu ari dia lave nomadi na hopere, meke karua gogoto vesu navulu tina tie pa Benisimane sapu tanini bokala meke lave. Doduru hire si na tie varane.

⁹ Keke tie Itiopia, pozana e Zera, si topue pude la raza i gua, lopu na qeto minate hite si tanisa, keke vuro tie meke neta gogoto totopili varipera, meke kamo mae gedi koasa vasileana Maresa. ¹⁰ Topue la se Asa pude raza ia, meke hopeke vagi rini sari dia tuturuana varipera koasa lolomo pa Zepata, tata pa Maresa. ¹¹ Meke varavara la koe Zihova, sa nana Tamasa se Asa, “Ke Zihova, loke Tamasa pule si koa sapu boka tokani gami, na malohoro si gami meke Agoi mo boka va ninira gami. Ke, Zihova mami Tamasa, tokani gami kamahire, sina koa Agoi mo si kalavarae si gami, meke pa Pozamu Agoi, si mae si gami pude raza ia sa qeto minate lavata hie. Zihova, Agoi sa mami Tamasa, mu lopu va malumia sa qeto minate hie pude boka va kilasigo si Agoi.”

¹² Ke va kilasia Zihova sa qeto minate pa Itiopia, tooso la rapata se Asa meke sa qeto minate pa Ziuda. Govete si arini ¹³ meke hadu luli i e Asa meke sari nana puku tie varipera, seu kamo la tu pa Qera. Hola toa sa tie Itiopia sapu mate, ke lopu boka varivarigara pule si arini pude raza hobei. Tava kilasa nia rini sa niniranira te Zihova, meke sa nana qeto minate, meke soku hola sari na likakalae koasa vinaripera sapu paleke pule ni rina tie varipera pa Ziuda. ¹⁴ Huari rini sari na vasileana pa vari kalina sa popoa Qera, sina sari na tie vasina si tarazuzu nia rini se Zihova. Soku likakalae si vagi rina tie varipera

koari na popoa arini. ¹⁵ La rapati tugo rini sari na ipi tadi kaiqa sepati, meke kobi na sipi, kameli, na qoti si zau vagi rini meke pule la dia pa Zerusalem.

15

Tinavete Leadi te Asa

¹ Sa Maqomaqona sa Tamasa si kamo la koe Azaraea, sa tuna Odedi, ² meke topue la tutuvia sa se Asa, meke zama si asa koasa, “Avoso mae koa rau, baṅara Asa, meke gamu doduru tiena sa popoa Ziuda meke Benisimane! Se Zihova si koa koa gamu, pana koa koa Sa si gamu. Pana hata ia gamu si Asa, si kote ta dogoro nana mo si Asa koa gamu, ba pana etulia gamu si Asa, si kaqu luara pani gamu Sa. ³ Seunae hola si lopu koa turaṅia Izireli sa Tamasa hinokara, loke hiama pude va tumatumaei, meke loketona tinarae Tanisa. ⁴ Ba pude kamoī na tinasuna, si taliri la si arini koe Zihova, sa Tamasa pa Izireli. Hata ia rini, meke va dogoro pule nia si Asa koa rini. ⁵ Koari na rane arini si loke tie si boka vura nuquru na ene lamae, sina tinasuna meke sa kinolura si koa pa doduru popoa. ⁶ Keke butubutu la huara ia si keke butubutu. Keke popoa koasa keke popoa, sina e Zihova va tasunai si arini koa ri doduru hahanana tinasuna. ⁷ Ba gamu si kaqu koa varane, meke lopu va malomalohorae, sina kote ta pia sari na mia tinavete.”

⁸ Totoso avosia Asa sa kinorokorotae te Azaraea, sa tuna e Odedi, si tava ṅinira si asa. Huara pani sa sari doduru beku pa popoa Ziuda meke Benisimane, meke koa rina vasileana pu zau vagi sa koa rina toqere pa Iparemi. Meke tuvaka pule ia tugo sa sa hope te Zihova sapu koa pa kenuna sa nuqunuquruana koasa sasadana sa Zelepade te Zihova.

⁹ Soku hola tie si karovo la pa kalina te Asa, taluaraedi pa Iparemi, Manase, meke Simione, meke veko kinoa pa

nana binaⁿara, sina dogoria rini sapu se Zihova si somana koasa. Meke tioko varigara ni e Asa si arini meke sari na tiena sa popoa Ziuda meke Benisimane. ¹⁰ Varigara si arini pa popoa Zerusalemia pa vina ⁿeta sidara, pa vina manege lima vuaheni sapu koa baⁿara se Asa. ¹¹ Pa rane asa si va vukivukihi la koe Zihova si arini koari na kurukuru sapu vagi mae ni rini pa vinaripera, zuapa gogoto bulumakao meke zuapa tina sipi na qoti. ¹² Meke tavetia rini si keke vinariva egoi pude hata ia se Zihova sa Tamasa tadi na tiatamadia, pa doduru bulodia meke pa maqomaqodia. ¹³ Doduru pu lopu hiva hata ia, be tie vaqura ba be tie koadi, palabatu ba be barikaleqe, si kaqu tava mate. ¹⁴ Tokotokoro si arini pa pozana e Zihova pude kopu nia sa Nana vinariva egoi meke kukili na iraⁿa meke ivui rini sari na buki. ¹⁵ Doduru tiena sa popoa pa Ziuda si qetu sina sa vinariva egoi si tavetia rini pa doduru bulodia. Hataia rini sa Tamasa pa doduru bulodia meke va dogoro pule nia si Asa koa rini, ke va bule poni Sa sari doduru dia kana.

¹⁶ Va beto pania tugo sa sa tinana sa tinana sapu se Ma'aka, koasa nana tuturuana kalaho, sina tavetia sa si keke beku barikaleqe variva malederena, sapu se Asera, sapu boka va gavogavoro soku ginugua kaleadi. Maho gore nia e Asa sa beku, soko viqalia sa, meke sulu pania sa pa lolomo Kidoroni. ¹⁷ Lopu huara beto i e Asa sari doduru vasidi vahesihesiana beku koari na toqere pa popoa Izireli, ba soto va nabu sa bulona koe Zihova pa doduruna sa nana tinoa. ¹⁸ Va nuquri sa pa korapa Zelepade, sari doduru tinⁱtona arilaedi saripu va madi sa tamana Abaeza koe Tamasa, sari na qolo na siliva, meke sari na tinⁱtona pu va madi sa telena. ¹⁹ Meke loke vinaripera si ta evaⁿa osolae kamo sa vina tolon^aavulu lima vuahenina sa binaⁿara te Asa.

16

*Tinasuna Koari pa Izireli**(1 Baṅara 15:17-22)*

¹ Koasa vina toloṅavulu onomo vuahenina sa binaṅara te Asa, si sage la se Basa meke raza ia si pa Ziuda, meke podalae kuri va ṅiṅira ia sa sa vasileana pa Rama pude hukati sari doduru tie pu rizu nuquru meke vura la gua pa Ziuda, gua. ² Ke vagi e Asa sari na siliva meke na qolo koari na lose vekovekoana poata pa Zelepade te Zihova meke pa vetu baṅara meke va garunu lani sa pa Damasikasi, koe Beni Hadadi, sa baṅara pa Siria, meke zama la guahe si asa: ³ “Mada tavetia si keke vinariva egoi tadigita kara, gua sapu tavetia rina tiatamada. Sari na siliva na qolo hire si na qua vinariponi atu koa goi. Ego, mamu kumatia sa mua vinariva egoi koe Basa, sa baṅara pa Izireli, pude kaqu va rizu taloa i sa sari nana tie varipera koasa qua kali popoa,” gua si asa.

⁴ Va egoa e Beni Hadadi sa hiniva te Asa, meke garunu lani sa sari nana ṅati palabatu varipera meke sari na nana tie varipera pude la razai sari na vasileana pa Izireli. La vagi rini sari pa Izeni, Dani, Ebolo Beti Ma'aka, sari doduru popoa pa butubutu Napitalai meke sari na vasileana lavata vasina si ta kopue sari na ginani na likakalae. ⁵ Totoso avoso nia e Basa sapu gua asa, si noso si asa pa kinurina sa goba pa Rama, meke noso tugo sa nana tinavete. ⁶ Meke tiqe varigara ni e Asa, sa baṅara, sari doduru tie pa doduruna sa popoa Ziuda, meke tozi ni sa pude paleke rizu taloa ni sari na patu meke na labete sapu tavetavete ni e Basa, pa Rama. Arini si tavetavete ni sa pude kuri sagei sari na vasileana pa Qeba meke Mizipa.

Sa Poropita Hanani

⁷ Pa totoso asa si la se Hanani, sa poropita, koe Asa, sa baṅara, meke zama gua hie koasa, “Sina kalavarae ia agoi

sa baṅara pa Siria meke lopu kalavarae ia goi se Zihova, sa mua Tamasa, ke sa qeto minate tanisa baṅara pa Siria si govete taloa koa goi. ⁸ Vea sari pa Itiopia meke Libia, lopu nomana lavata tu sa dia qeto minate, meke soku dia totopili varipera meke na tie koidi pa hose? Ba sipu kalavarae si goi koe Zihova, si poni nigo vinarane mo Sa, meke va kilasi goi si arini. ⁹ Sa Tamasa kopu totoko nia sa doduruna sa kasia popoa, pude va niṅira i sarini pu soto va nabu bulodia koe Tamasa. Ele tavete va kaleana hola si agoi, ke podalae kamahire si kote koa varipera lamo si agoi.” ¹⁰ Koasa ginugua hie si bugoro nia Asa sa poropita, ke veko ia sa pa vetu varipusi. Podalae pa totosona asa si ṅoṅovali e Asa sari kaiqa tinoni.

Sa Vina Betona sa Binaṅara te Asa

(1 Baṅara 15:23-24)

¹¹ Sari doduru tinavete sapu evaṅi Asa totosona sapu baṅara si asa, podalae pa pinodalaena kamo pa vina betona si ta kubere beto pa korapana sa *Buka Tinozi tadi na Baṅara* pa Ziuda meke Izireli. ¹² Pa vina toloṅavulu sia vuaheni sipu koa baṅara si asa, si kamo keke minoho kaleana sa nenena. Gua asa ba lopu hite hata tinokae la tugo si asa koe Zihova, ba koari na dokita mo. ¹³ Meke pa vina made ṅavulu eke vuaheni pa nana binaṅara si mate si asa, ¹⁴ meke ta pomunae si asa pa lovu patu, sapu ta peqo nama vekona, pa vasileana te Devita. Na pauda humanā lea na oto huda humanā lea meke na oela humanā lea si vala i rini pude nama ia sa tinina pude ta pomunae, meke tavetia rini si keke nika nomana pude besu nia sa nana minate.

¹ Sa tuna koreo, se Zehosapati si banara hobeia si asa, meke va nabu ia sa sa nana niniranira, meke va nama ni sari pa Izireli. ² Veko ni nana puku tie varipera sa koari na vasileana pa Ziuda sapu ta goba patu, meke koa ri kaiqa vasina ta vizatadi pule pa Ziuda, meke koari na popoa pa Iparemi saripu vagi e Asa sa tamana. ³ Koa turania e Zihova se Zehosapati sina tatasana si lulia sa sa hahanana tanisa tamana sapu e Devita, meke lopu vahesia sa sa beku Beolo. ⁴ Hataia sa sa Tamasa tanisa tamana, meke va tabei sa sari tinarae te Tamasa, meke lopu taveti sa sari na hahanana tadi na banara pa Izireli. ⁵ Va nabua e Zihova sa niniranira te Zehosapati koasa binanara pa Ziuda, meke doduru tie pa Ziuda si paleke la vinariponi koasa, ke tagotago sisigiti si asa meke tava lavata. ⁶ Sa hiniva tanisa si ninira hola pa linulina se Zihova, meke huara betoi sa sari doduru vasidi tana vahesi beku koari na toqere, meke sari na beku te Asera sa tamasa barikaleqe, pa Ziuda.

⁷ Pa vina neta vuahenina sa nana binanara si garunu vura taloa ni sa sari na nana palabatu pude va tumatumae koari na vasileana pa Ziuda: Benihaili, Obadaea, Zakaraea, Netanela, meke Mikaea. ⁸ Somana luli turanae koa rini sari ka sia tie Livaeti meke karua hiama. Sari na tie Livae si ari Semaea, Nataniela, Zebadaea, Asahele, Semiramoti, Zehonatani, Adonaeza, Tobiza, meke Tobadonaeza; meke sari na hiama si ari Elisama, meke Zehoram. ⁹ Palekia rini sa buka tinarae te Zihova meke ene va tumatumae si arini pa doduruna sa popoa pa Ziuda.

Sa Vinarane te Zehosapati

¹⁰ Sa minatagutuna e Zihova si kamo koari doduru binanara pa vari likohaena Ziuda, ke lopu la raza ia rini sa banara Zehosapati. ¹¹ Kaiqa ari na tie Pilisitia si paleke la dia vinariponi meke na siliva, guana dia vina lavata, koe Zehosapati, meke ari na tie Arebia si paleke lani koasa si

ka zuapa tina zuapa gogoto sipi, meke zuapa tina zuapa gogoto qoti. ¹² Ke n̄n̄ira nono latu se Zehosapati. Pa doduruna sa popoa pa Ziuda si kuri i sa sari popoa goba patu tana vinaripera, ¹³ meke sari na vasileana lavata vasina ta kopue sari na ginani na likakalae.

Meke vekoi sa pa Zerusalema sari na tie bokabokadi pa vinaripera. ¹⁴ Ta vagi si arini koari na hopeke puku butubutu. Adana sina koimata koari na tie varipera tadi na puku butubutu pa Ziuda, meke ka n̄eta gogoto tina tie varipera si koa pa nana kinopu. ¹⁵ Sa koimata vina rua si e Zehohanani; karua gogoto vesu n̄avulu puta tina tie varipera si kopu ni sa, ¹⁶ Sa koimata vina n̄eta si e Amasia tuna e Zikiri; karua gogoto tina tie varipera si kopu ni sa. Telenā vala pule nia se Amasia pude nabulu nia se Zihova. ¹⁷ Sa koimata tanisa puku tie varipera pa butubutu Benisimane si e Eliada; na keke tie varipera bokabokana si asa. Kopu ni sa si karua gogoto tina tie varipera pu paleke lave na bokala. ¹⁸ Sa koimata vina rua koasa butubutu Benisimane si e Zehozabadi meke kopu ni sa si ka keke gogoto vesu n̄avulu tina tie; na tie namanamadi va leana koari na likakalae vinaripera. ¹⁹ Arini sari na tie pu nabulu nia sa ban̄ara pa Zerusalema, meke veko va nama ni tie varipera tugo sa sari na popoa ta goba patu pa binan̄ara Ziuda.

18

Va Balau ia sa Poropita Mikaea se Ehabi

(1 Ban̄ara 22:1-28)

¹ Totoso tagotago meke tava lavata sa pozana sa ban̄ara pa Ziuda, se Zehosapati, si va ton̄otia sa sa tuna koreo pude haba ia sa tuna vineki e Ehabi, sa ban̄ara pa Izireli, pude lopu vari kanai sari karua binan̄ara arini. ² Hola

kaiqa vuaheni si gore la se Zehosapati pa vasileana Sameria pude la varihopikae koe Ehabi. Koasa nana pinamaña Ehabi koe Zehosapati meke ari kasa pu luli koasa, si va mate soku ñavulu bulumakao na sipi se Ehabi meke tavete poni inevaña sa. Tepa sisigitia e Ehabi se Zehosapati pude lulia si asa pude la rapatia sa popoa pa Ramoti Qileadi. ³ Tepa si asa, “Vegua kote boka luli si goi koa rau pude la rapatia sa vasileana Ramoti Qileadi?”

Olaña se Zehosapati, “Uve boka mo, arau si guana agoi mo, qua tinoni si na mua tinoni. Kote somana si gami koa goi pa vinaripera.” ⁴ Ba zama tugo se Zehosapati koasa bañara pa Izireli, “Kekenu si mada hata sa hiniva te Zihova.”

⁵ Ke tioko varigara ni e Ehabi sari na poropita, ari ka made gogoto, meke nanasi sa, “Vegua, maqu la rapatia si pa Ramoti Qileadi, ba lokari?”

Meke olaña si arini, “La, ura ele vala nia e Zihova pa limamu, bañara.”

⁶ Ba nanasa se Zehosapati, “Vegua lopu koa tani si keke poropita te Zihova sapu koasa kote boka nanasa gua si gita?”

⁷ Olaña se Ehabi, “Koa nana tugo si keke tie, e Mikaea tuna e Imila. Koasa si kote boka nanasa gua si gita koe Zihova, ba kana hola ia rau si asa sina lopu hoke korotae ni sa si kaiqa ginugua leadi koa rau, ba koba kaleadi lamo.”

“Lopu zama gua asa si agoi!” gua se Zehosapati.

⁸ Ke tioko vagia bañara Ehabi si keke ri nana palabatu meke zama, “Kamahire tugo, mamu la turaña mae nia se Mikaea sa tuna koreo Imila.”

⁹ Va sage poko bañara sari karua bañara, meke habotu dia koari na dia habohabotuana bañara, pa keke vasina tana vari paqaha kiko huiti koari na qaqalotodi pa sadana sa goba pa Sameria, meke korokorotae pa kenudia ri karua sari doduru poropita. ¹⁰ Ego se Zedekaea sa tuna koreo e

Kenana pu tavete kikiho aeana, si zama vura, “Guahe si zama nia e Zihova: Koari kikiho hire si kote lobiti ni agoi sari na tinoni pa Siria osolae tava kilasa si arini,” gua si asa. ¹¹ Sari doduru poropita pule si kekenoꞻo gua tugo asa si korotae nia arini. “La rapatia si pa Ramoti Qileadi; mamu vagia,” gua si arini, “Ura, e Zihova si kote vala nia pa limana sa baꞻara.”

¹² Ego, sa tie paleke inavoso pu la pude va mae ia se Mikaea si zama guahe koasa: “Do, guana keke tie mo sari kasa poropita pu korapa korokorotae nia sapu kote bokaboka sa baꞻara. Ke mamu zama va kekenoꞻo gua arini, mamu zama va leana ponía sa baꞻara,” gua si asa koasa.

¹³ Ba olaꞻa se Mikaea, “Pa korapa pozana e Zihova sa Tamasa toana si kaqu zama nia mo rau gua sapu tozi nau sa qua Tamasa!”

¹⁴ Meke sipu kamo la si asa koe Ehabi si nanasia sa baꞻara si asa, “Mikaea, vegua, mami la raza ia sa popoa Ramoti Qileadi, ba maqu vekoa?”

Olaꞻa gua se Mikaea, “La rapatia, mamu bokaboka. Ura kote vatu nia e Zihova pa limamu agoi, baꞻara.”

¹⁵ Meke zama la sa baꞻara koa sa, “Visa ꞻavulu totošo kaqu zama igo arau pude tozi nau sapu loketona ba sa hinokara mo pa korapa pozana e Zihova?”

¹⁶ Meke olaꞻa se Mikaea, “Dogoria rau sapu sari doduru pa Izireli si ta hurakatae beto koari na toqere gua ri na sipi sapu loke dia sepati, meke zama se Zihova, ‘Sari na tinoni hire si loke dia koimata. Mu va hopeke pulei pa dia popoa pa binule,’” gua si asa.*

¹⁷ Meke zama la koe Zehosapati sa baꞻara pa Izireli, “Isa gua sa tie hie. Ele tozi nigo tu rau sapu namu lopu hoke

* 18:16 Nab 27:17; Izk 34:5; Mt 9:36; Mk 6:34

korokorotae nia sa koa rau si keke tinitona leana, ba koba kaleadi lamo!”

¹⁸ Ba hoda latu se Mikaea, “Gua ke mu avosia sa zinama te Zihova: Dogoria rau se Zihova korapa habotu Nana pa Nana habohabotuana Banara meke sari doduru nana mateana pa manauru si turu vari likohae nia pa kali mataona meke pa kali gedena. ¹⁹ Meke zama se Zihova, ‘Esei kote sekesekei nia se Ehabi pude topue la rapatia si pa Ramoti Qileadi, meke mani la mate vasina?’ Meke hopeke va vura dia binalabala sari kasa, keke si guahe gua, keke si sanu tu gua, ²⁰ osolae keke maqomaqo si turu vura la pa kenuna e Zihova meke zama, ‘Arau kote sekesekei nia si asa!’ gua.

Nanasa se Zihova, ‘Pa sirana sa?’ gua. ²¹ Olana sa maqomaqo, ‘Kote vura la si rau meke va kokoha betoi sari na poropita te Ehabi,’ gua si asa. Meke zama se Zihova, ‘Na kote boka sekesekei nia mo goi. La mamu tavetia.’”

²² “Gua asa ke kamahire se Zihova si ele veko ni maqomaqo kokoha Sa sari na nuzudi ri doduru mua poropita hire. Meke ele zama veko nia Zihova sa tinasuna nomana sapu kote kamo igo.”

²³ Meke ene la se Zedekaea sa tuna koreo e Kanana meke poharia isumatana se Mikaea. “Meke pavei la gua sa Maqomaqo te Zihova sipu taluarae si Asa koarau meke atu zama koa goi?” nanasa gua si asa.

²⁴ Meke olana se Mikaea, “Kote gilania mo goi koasa rane sapu la tome si goi pa korapana la keke lose pa keke vetu.”

²⁵ Beto asa si garunu tie mo sa banara pa Izireli, “Vagia se Mikaea, mamu va pule la nia koe Amoni, sa qavuna koasa vasileana lavata, meke koe Zoasi sa tuqu koreo. ²⁶ Mamu zama guahe, ‘Guahe si zama nia sa banara: va nuquria sa tie hie pa vetu varipusi meke loketona si kote

poni nia gamu, ba bereti meke kolo mo, osolae kamo pule mae va leana si rau,” gua si asa.

²⁷ Meke zama vura se Mikaea, “Be guana kamo pule va leana agoi si lopu hite zama koa rau se Zihova.” Meke zama hoda la si asa, “Mi balabala i gamu doduru, sari na qua zinama!” gua si asa.

Sa Minate te Ehabi

(1 Baṅara 22:29-35)

²⁸ Ke sage la rapatia ari baṅara Ehabi meke Zehosapati, sa baṅara pa Ziuda, sa popoa Ramoti Qileadi. ²⁹ Meke zama sa baṅara pa Izireli koe Zehosapati, “Totoso somana si gita kara pa vinaripera si kote lopu vata gilana pule nau si rau, ba agoi si kote va sagei goi sari na mua poko baṅara.” Ke sa baṅara pa Izireli si lopu vata gilana pule nia meke nuquru la si asa pa vinaripera.

³⁰ Ego sa baṅara pa Siria si ele tozi ni sa sari nana koimata koari ka tolonavulu rua totopili varipera, “Raza ekea mo sa baṅara pa Izireli ba lopu raza votiki tie lamae be hiteke babe nomana.” ³¹ Ke totoso dogoria ri na koimata pa totopili varipera se Zehosapati, si balabala si arini, “Hinokara hie hokara mo sa baṅara pa Izireli,” gua. Ke taliri si arini pude la raza ia, ba sipu velavela vura se Zehosapati, si harupia e Zihova si asa meke rizu va seu i Sa koa sa. ³² Dogoria ri na koimata koari na totopili varipera, sapu lopu sa baṅara pa Izireli si asa, ke noso, lopu hadu lulia rini. ³³ Ba gona va tapotapoe nia keke tie varipera pa Siria sa nana bokala meke la goto sa tupi koe Ehabi sa baṅara, pa vari korapana sa vinari hodana sa poko raqaraqā tanisa. Ke kukili vura la si asa koasa nana tie kalaha pa totopili varipera. “Kei bakora si rau! Kekere pule, vura taloa koasa vinaripera!” gua. ³⁴ Doduruna sa rane si nono la mo sa vinaripera, meke sa baṅara Ehabi si habotu ta zuka sage eko nana mo pa

nana totopili varipera; tia la i sa sari na tie Siria. Meke sipu kamo sa veluvelu, si mate si asa totošo lodu gore sa rimata.

19

Zutu Va Kaleania sa Poropita se Zehosapati

¹ Sa ban̄ara Zehosapati pa Ziuda si kamo pule va leana nana pa nana vetu ban̄ara pa Zerusalemā. ² Ba si la tutuvia sa poropita, e Zehu, sa tuna Hanani, sa ban̄ara meke zama la ia sa, “Balabala ia agoi sapu toŋoto si pude tokani sari na tie kaleadi, meke tataru ni sarini pu kana ia se Zihova? Sa binugoro te Zihova si ele atu koa goi, koa gua koasa ginugua sapu ele evan̄ia goi. ³ Gua ba, koadia kaiqa lineana koa goi. Ura agoi huara pani sari na beku huda barikaleqe, sapu se Asera, sapu vahesia rina tinoni, meke podepodekae si agoi pude lulia sa hiniva te Tamasa,” gua.

Sari na Vinaturu Taveti e Zehosapati

⁴ Pa Zerusalemā mo si koa sa ban̄ara Zehosapati, ba hoke ene hopiki ni sa sari na tinoni, podalae pa Biasiba kamo la koari na toqetoqere pa popoa Iparemi. La pude tozini pude kekere pule la koe Zihova, sa Tamasa tadi na tiatamadia. ⁵ Vizata tie varipitui si asa koari hopeke popoa lavata pa Ziuda saripu ta goba patu, ⁶ meke tozi ni sa si arini, “Kopu valeana totošo varipitui ni gamu sari na tie; na lopu varipitui si gamu pa hiniva tana tie, ba pa hiniva te Zihova, meke somana si Asa totošo tozi vura ni gamu sapu esei si hinokara meke esei si sea. ⁷ Mamu va lavatia se Zihova, mamu va balau, sina e Zihova sa nada Tamasa si lopu qetuni sari na tinavete koha, na sekesekei, tokatoka kale, babe tabari sari na tie varipitui.”

⁸ Pa Zerusalemā si vizati e Zehosapati kaiqa ri na tie Livaeti, na hiama, meke na koimata pa puku tatamana pude na tie varipitui koari na tie pa linulina sa tinarae

te Tamasa, meke pude va toⁿoti sari na ninominomi tadi na tie pa popoa. ⁹ Vala ni sa sari na tinarae hire koa rini: “Kaqu va tana i gamu sari na mia tinavete pa vina pepekae la koe Zihova pa doduru bulomia, va tabe va hinokaria si Asa pa doduru mia vinatana. ¹⁰ Pana atu si keke turaⁿamu maena gua koari na vasileana lavata, meke watu nia si keke vinari nominomi pa vina mate tie, babe seke tinarae, na seke ginarunu, si kaqu va balau i gamu si arini pude lopu tavete va sea la koe Zihova. Be lopu va balau i gamu si arini, sa tinaⁿaziri te Tamasa si kote raza koa gamu meke sari na tinoni. Va tanai saripu gua arini pude mi lopu ta zutu si gamu pa sinea. ¹¹ Se Amaraea, sa ⁿati hiama, si kote to^toli koa gamu koari doduru ginugua la koe Zihova, meke se Zebadaea, tuna Isimeli, sa koimata pa Ziuda, si kote to^toli koari doduru ginugua sapu la gua koasa binaⁿara Ziuda. Meke sa tinavete tadi na tie Livaeti si pude dogoria sapu sari na vina turu koari na vinaripitui si tava gorevura. Mi koa varane, mamu tavete vura ni sari na ginarunu hire, meke Mani somana se Zihova koa rini pu toⁿoto pa dia tinavete.”

20

Vinaripera Koari pa Edomu

¹ Mudina asa si mae sari pa Moabi meke Amoni, meke kaiqa ri na Meunaiti, meke rapatia sa popoa Ziuda. ² Kaiqa tie paleke inavoso si mae tozi nia se Zehosapati, sa baⁿara, “Na qeto minate nomana, si korapa mae gua pa kali Edomu, mae guana pa kali karovo koasa Kolo Matena, pude raza igo. Ele zau vagia rini sa popoa Hazazoni Tama.” Asa tugo si keke pozana sa popoa Eqedi. ³ Matagutu va kaleana se Zehosapati meke varavara la si asa koe Zihova pude ta tokae nana. Meke garunu la inavoso si asa pa doduruna sa popoa Ziuda pude koa madi pa ginani.

⁴ Doduru tie koari na popoa lavata pa Ziuda si tuturei varigara la pa Zerusalema pude tepatepa tinokae la koe Zihova, ⁵ meke arini pu la meke sari na tie pa Zerusalema si varigara koasa varivarigarana vaqurana pa Zelepade. La turu pa kenudia sa baṇara Zehosapati ⁶ meke varavara va ululae si asa, “Kei, Zihova, Tamasa tadi na tiatamamami; pa maṇauru si koa Agoi meke baṇara ni sari doduru butubutu pa kasia popoa. Niṇiramu hola si Agoi, meke loke tie kote boka va tia igo si Agoi. ⁷ Agoi sa mami Tamasa. Totoso rizu nuquru sari na Mua tie Izireli koasa popoa hie, si va rizu taloa i Goi sari na tie pu koadi koasa pepeso hie, meke poni nia goi sa pepeso hie koari na koburu te Ebarahami, sa Mua baere, pude tadirini ninae rane.*
⁸ Meke ele koa si arini tani meke ele kuria rini si keke Zelepade pude va lavatia sa Pozamu, meke zama si arini, ⁹ ‘Be guana kamo mae si kaiqa tinasuna pude va kilasa gami, be na vinaripera, oza, na soṇe, babe keke vinaripitui pule Tamugoi, si kote boka mae turu si arini pa kenuna sa Zelepade vasina sapu hoke ta vahesi si Agoi. Kote boka varavara atu si arini koa Goi pa totoso tinasuna, meke kote avosi Agoi meke harupi.’

¹⁰ Sapu kamahire si dotu, ele mae raza gami rina tie pa Amoni, Moabi, meke Edomu si gami. Totosona taluarae sari na tiatamamami gami pa Izipi, si lopu va malumi Goi pude nuquru koari popoa arini, ke sari na tiatamamami si ene likoho ni rini, ke lopu tava mate si arini.* ¹¹ Mu dogoria sapu lipu nia arini sa mami tinavete leana koa rini, ke mae si arini pude hadu vura taloani gami koasa popoa sapu poni ni gami Agoi. ¹² Agoi sa mami Tamasa! Va kilasi gedi, sina loke mami niṇiraṇira si gami pa kenuna sa qeto minate lavata hie sapu korapa mae raza gami. Lopu

* 20:7 Ais 41:8; Zem 2:23

* 20:10 Diut 2:4-19

gilania gami sa si kote boka tavetia gami, ba dono atu si gami koa Goi pude tokani gami.”

¹³ Doduru tiena sa popoa Ziuda meke sari na dia barikaleqe na koburu si turu pa kenuna sa Zelepade. ¹⁴ Meke kamo la koasa keke tie Livaeti koasa vinarigara sa Maqomaqona e Zihova, pozana sa si e Zahazieli sa tuna Zakaraea sapu sa tuna Benaee, sapu sa tuna Zeieli, sapu sa tuna Matania, sapu sa tie pa butubutu Livae pa tuti te Asapa. ¹⁵ Zama se Zahazieli, “Agoi na banara meke gamu na tie pa Ziuda meke Zerusalem, zama se Zihova, ‘Mi lopu malohoro na matagutu nia gamu sa qeto minate lavata hie. Ura, sa vinaripera hie si lopu tamugamu, ba te Tamasa tu.* ¹⁶ Vugo, mi la rapati totoo sage mae si arini koasa sirana pa Zizi. Kote la tutuvi gamu pa hukihukirina sa lolomo sapu la gua koasa popoa qega ivuluna pa Zerue. ¹⁷ Lopu kaqu somana si gamu koasa vinaripera hie. Ba mi ene la turu va nama si gamu, mi aqa; mamu dogoria sa hinarupu sapu kote ta poni nia gamu koe Zihova. Gamu na tiena sa popoa Ziuda meke Zerusalem, mamu lopu holoqoru na matagutu. Vura la pude vinaripera, meke se Zihova si kaqu koa koa gamu!’”

*

¹⁸ Kokotunu gore pa pepeso se Zehosapati, sa banara, kamo pa pepeso sa isumatana, meke sari doduru tie pule si kokotunu lulia rini si asa, meke vahesia se Zihova. ¹⁹ Sari kaiqa tie Livaeti pa puku butubutu tadi Kohati meke Kora si turu sage meke velavela va ululae, vahesia rini se Zihova, sa Tamasa tadi pa Izireli.

²⁰ Pana munumunu hokara pa koivugona si vura la si arini koasa popoa qega pa Tekoa. Sipu podalae topue si arini si zama guahe se Zehosapati koarini, “Gamu na tiena

* 20:15 Diut 20:1-4 * 20:17 Ekd 14:13-14

sa popoa Ziuda meke Zerusalem! Mi ra^{ne} se Zihova, sa mia Tamasa, meke kote turu va nabu si gamu. Va hinokaria gua sapu tozia sa Nana poropita, meke kote mataqara si gamu.”²¹ Beto vivinei turaⁿⁱ sa sari na tie si garuni sa ba^{na}ra sari kaiqa tie kerakera pude ene va kenue koa rina tie varipera pude kerakera nia rini sa Nana tinoa ^{ne}dalana na hopena, meke zama, “Mi Vahesia se Zihova! Sa Nana tataru si koa hola ninae rane!”

²² Totoso podalae kera si arini meke vahesi, si nama rapata se Zihova koari na tinoni pa Amoni, Moabi, meke pa toqere Seira. ²³ Razai rina tie Amoni meke na tie Moabi sari na tie Edomu, osolae va mate betoi rini, beto si vari taliri teledia meke variva matei dia. ²⁴ Totoso ene kamo la ia sa qeto minate varipera pa Ziuda sa vasina sapu tiro gore la pa qega, si do^{no} la koari dia kana gua, si na tie matedi sapu ekodi pa pepeso mo si dogori rini. Lopu keke si hite govete taloa.

²⁵ Ke kamo la se Zehosapati meke sari nana tie varipera meke la pudiki vagi rini sari na likakalae arilaedi tadi na tie matedi, kobi sipi na bulumakao, kobi poko, meke kobi tiⁿⁱto^{na} arilaedi. Ka ^{ne}teta rane si koa si arini pude pudiki sari na likakalae, ba lopu boka ta paleke taloa beto. ²⁶ Pa rane vina made si la varigara si arini pa Lolomo Beraka* meke vahesia rini se Zihova koari doduru ginugua pu evaⁿⁱ Sa. Gua asa ke ta pozae Lolomo Beraka sa vasina asa. ²⁷ Meke kapu na qetuqetu sari nana tie varipera sipu turaⁿⁱ e Zehosapati meke pule la pa Zerusalem, sina ele va kilasi e Zihova sari dia kana. ²⁸ Sipu kamo la si arini pa Zerusalem, si mikemike ni rini sari na hapu, na ivui rini sari na buki totoso ene to^{no}to la si arini pa Zelepade. ²⁹ Doduru butubutu pu avoso nia gua meke va kilasa guni ni e Zihova sari na kana te Izireli si matagutu

* 20:26 Sa ginuana sa Lolomo Beraka sina “Lolomo tana Vinahesi.”

beto. ³⁰ Ke koa baṅara se Zehosapati pa binule sina va bule i sa Tamasa sari popoa pa vari likohaena.

Sa Vina Betona sa Binaṅara te Zehosapati

(1 Baṅara 22:41-50)

³¹ Toloṅavulu lima vuahenina se Zehosapati totošo tava turu pude na baṅara pa Ziuda meke pa Zerusalemā; koa si asa meke baṅara nia si pa Ziuda ka hiokona lima vuaheni. Sa tinana sa si e Azuba, na tuna vineki e Silihi. ³² Pa doduru ginugua si lulia sa sa hahanana tanisa tamana se Asa meke lopu taluarāe koarini si asa; meke taveti sa gua sapu toṅoto pa dinono te Zihova, ³³ ba sari na vasidi vahesihesiana beku koari na toqere si lopu ta huara. Sari na bulodi rina tie si lopu soto va nabu pa vinahesina sa Tamasa tadi na tiatamadia.

³⁴ Doduru ginugua pule saripu evaṅi e Zehosapati podalae pa pinodalaena sa nana binaṅara meke kamo pa vina betona si ta kubere gore beto pa Vivineina e Zehu, sa tuna e Hanani, sapu ta kubere koa sa *Buka Tadi na Baṅara Izireli*.

³⁵ Pa keke totošo si tavetia sa baṅara Zehosapati pa Ziuda si keke vinariva egoi koe Ahazaea sa baṅara pa Izireli, asa sapu taveti soku ginugua kaleanadi hola. ³⁶ Koasa hogotoana vaka pa Ezioqeba si tavete vaka si arini pude hebala va seu, meke la vari hobei likakalae. ³⁷ Ba la e Elieza sa tuna koreo e Dodavahu, na tie pa vasileana Maresa, meke korokorotae nia sa se Zehosapati, “Sina tavetia goi si keke vinariva egoi koe Ahazaea, ke kote huari e Zihova sari na vaka pu ele kuri i gamu kara.” Ke sari na vaka si hake tu meke lopu hite boka ene hokara la pa seu.

21

¹ Mate se Zehosapati meke ta pomunae si asa koari na tamana pa popomunuana baṅara pa Vasileana te Devita

meke sa tuna se Zehoramu si hobeas si asa koasa binaṅara.

Sa Baṅara Zehoramu pa Ziuda

(2 Baṅara 8:7-24)

² Se Zehoramu sa tuna sa baṅara Zehosapati pa Ziuda si ka onomo sari tasina koreo: Azaraea, Zehieli, Zakaraea, Azariahu, Maekolo, meke Sepatia. ³ Poni ni qolo, na siliva, sa tamadia si arini meke na likakalae arilaedi, meke hopeke va kopu ni sa koari na vasileana pa Ziuda sapu ta goba patu. Ba sina se Zehoramu si kenuna, ke vizatia e Zehosapati pude asa kote hobena pa tuturuana binaṅara.

⁴ Totosona koa niṅira se Zehoramu koasa nana hinabotu binaṅara si va mate betoi sa sari doduru tasina koreo, meke gua tugo kaiqa palabatu Izireli.

⁵ Tolonavulu rua vuahenina se Zehoramu totoaso tava baṅara si asa, meke koa baṅara si asa pa Zerusalem ka vesu vuaheni. ⁶ Lulia sa sa hahanana kaleana tanisa baṅara Ehabi, meke gua tugo sari na baṅara pule pa Izireli, sina haba ia sa sa tuna vineki e Ehabi. Tavete va kaleana si asa pa kenuna e Zihova, ⁷ ba lopu hiva huaria e Zihova sa tutina e Devita, sina ele tavetia Sa sa vina tatara koe Devita meke va tatara si Asa sapu sa tutina sa si lopu kaqu kokoi ba kaqu hoda la tu ninae rane.*

⁸ Totosona koa baṅara se Zehoramu, si kana ia Edomu se Ziuda, meke etulu pania rini sa binaṅara Ziuda meke va turua rini sa dia baṅara.* ⁹ Ke se Zehoramu meke sari na koimata pa nana qeto minate si suraṅa pa dia totopili varipera meke la rapatia rini si pa Edomu. Koa vari dikue ni rina tie varipera pa Edomu sari Zehoramu meke sari na koimata pa totopili varipera pa Ziuda, ba pana boni si podepodekae sisigiti si arini meke govete vura taloa. ¹⁰ Podalae tugo pa totoaso asa si turu eke se Edomu koari pa Ziuda. Koasa totoaso tugo asa sa vasileana Libina si varipera la tugo koasa binaṅara Ziuda, meke lopu

* 21:7 1 Baṅ 11:36 * 21:8 Zen 27:40

koa pa kauruna sa, sina sea se Zehoramu meke lopu lulia sa se Zihova sa Tamasa tadi na tiatamana. ¹¹ Kuri tugo sa sari na vasidi saripu ta veko sari na tamasa huporodi tana vahesihesiana pa batu toqere pa Ziuda, meke turaṅi sa sari na tie Ziuda meke Zerusalem pa pude vahesi beku, meke rizu seu koe Zihova.

¹² Garunu la nia sa poropita Ilaiza si keke leta koe Zehoramu sapu zama guahe: “Zama se Zihova, sa Tamasa te Devita, sa tutimu, ‘Lopu qetu nigo Rau sina lopu lulia goi sa hahanana leana tanisa tamamu, se Zehosapati sa baṅara, babe sa tamana sa tamamu, se Asa sa baṅara. ¹³ Ba lopu gua tu, luli i tu goi sari na hahanana kaleadi tadi na baṅara pa Izireli, meke turaṅi goi sari na tie Ziuda meke Zerusalem pa vinalesidi rina tamasa beku, gua sapu evaṅia e Ehabi meke sari na baṅara pa mudina sa, sapu turaṅi sari tie Izireli pude lopu rane sa Tamasa. Sari na tasimu ba va matei tu agoi, arini sapu tie leadi hola nigo si agoi. ¹⁴ Gua asa ke kote la e Zihova meke va kilasi sari na mua tie, sari mua koburu, na barikaleqe, meke kote huara pani Sa sari na mua tinagotago. ¹⁵ Kote kamo koa goi telemu si keke minoho pa lagumu sapu vari sigiti hola meke doduru rane si kote noma latu sa minoho osolae vura tu lagumu, gua.”

¹⁶ Kaiqa tie Pilisitia meke Arebia si koa tata vasina koa sari kaiqa tie Itiopia. Va gevuri e Zihova si arini pude la raza ia se Zehoramu. ¹⁷ La rapatia rini si pa Ziuda. Vagi taloa ni rini sari na likakalaena sa vetu baṅara, gua tugo sari nana barikaleqe na tuna koreo, ba veko hola ia rini se Ahazaea*, sa koreo mudina.

¹⁸ Mudina asa si va kamo nia e Zihova koasa baṅara sa minoho pa lagu sapu vari sigiti meke lopu boka magogoso.

¹⁹ Tata kamo karua vuaheni sa minoho, noma latu sa

* 21:17 Ahazaea si ta pozae Zehoehazi tugo.

kinaleana osolae vura sa laguna meke mate si asa pa tinasigiti. Lopu tavetia ri nana tie si keke nika pude na vina lavatana sa gua sapu hoke ta tavete koari na minate tadi na tamana.

²⁰ Se Zehoramū si tolonavulu rua vuahenina totošo tava banāra si asa, meke koa banāra si asa pa popoa Zerusalemā ka vesu vuaheni. Loke tie si hite talotana totošo mate si asa. Pomunu nia rini pa Vasileana te Devita, ba lopu pa popomunuana tadi na banāra.

22

Banāra Ahazaea pa Ziuda

(2 Banāra 8:25-29, 9:21-28)

¹ Kaiqa tie pa Arebia si la rapata meke va matei sari doduru tuna koreo sa banāra Zehoramū, e Ahazaea sa tuna mudina mo si toa hola. Ke vizatia mo ari na tie pa Zerusalemā se Ahazaea pude banāra hobena sa tamana. ²⁻³ Hiokona rua vuahenina se Ahazaea totošo tava banāra si asa, meke keke vuaheni si koa banāra si asa pa Zerusalemā. Sa tinana si e Atalaea, sa tuna vineki e Ehabi, meke Ehabi si tuna koreo e Omiri sapu banāra pa Izireli pukerane. Luli Ahazaea sari tinuraturana kaleadi tanisa tinana pa hahanana te Ehabi. ⁴ Tavete va kaleana pa kenuna e Zihova, sina mudina mate sa tamana si mae totoši ponia ari kaiqa turana sa banāra Ehabi si asa, gua meke hoqa si asa pa dia tinolitolie sea. ⁵ Pa dia tinolitolie si somana si asa koe Zoramū, sa banāra pa Izireli, pude raza ia sa banāra Hazaelo pa Siria. Sari qeto minate hire si kamo varipera pa Ramoti Qileadi, meke bakora se Zoramū. ⁶ Ke kekere pule la si asa koasa vasileana lavata pa Zezireli pude va ibua sa bakorana, meke la hopiki nia e Ahazaea vasina.

⁷ Koasa vinari hopikae hie si va gorevura ia sa Tamasa sa hinoqa te Zoramū. Sipu korapa koa nana se Ahazaea

vasina, si tutuvia ri karua Zoramu si keke tie, pozana si e Zehu, na tuna e Nimisi, asa sapu vizatia Tamasa pude va mate pania sa tuti te Ehabi. ⁸ Sipu korapa va gorevura ia e Zehu sa vina kilasa te Tamasa koe baṅara Ehabi, si tutuvi sa si kaiqa rina koimata pa Ziuda, meke sari buhina e Ahazaea pu somana lulidi koe Ahazaea koasa vinari hopikae. Va mate betoi Zehu si arini. ⁹ Beto si la hata ia sa se Ahazaea, meke saputu vagia rini si asa sipu korapa koa tome nana pa popoa Sameria. Vagia rini meke turaṅa la nia koe Zehu meke va mate ia sa. Ba pomunu nia rini sa tinina, sina pamaṅa nia rini se Zehosapati sa baṅara, sa tamana sa tamana, pu taveti sari doduru gua pu bokai sa pa linulina e Zihova. Ke loke koburu nomana si koa hola pa tatamana te Ahazaea sapu garo pude baṅara hobe pa butubutu.

Kalaho Atalaea pa Ziuda

(2 Baṅara 11:1-3)

¹⁰ Totoso gilania sa tinana sa baṅara Ahazaea sapu ele mate sa tuna, si garuni sa sari nana tie pude va matei sari doduru tie koasa tatamana binaṅara pa Ziuda. ¹¹ E Ahazaea si koa nana keke tuna vineki, e Zehosiba, sapu habana si keke hiamā, pozana si e Zehoiada. Keke tuna koreo e Ahazaea si vagi tomea sa, e Zoasi pozana sapu votiki tinana. Vagi pania sa koari na tuna koreo sa baṅara saripu kote tava mate, meke tome ia sa meke keke nana vineki kopu, pa lose putaputana pa Zelepade. Ta tome koe Atalaea si asa ke lopu boka tava mate. ¹² Ka onomo vuaheni, si koa tome si asa vasina, sipu koa na baṅara maqota se Atalaea pa Ziuda.

23

Vina Matena Atalaea sa Baṅara Maqota pa Ziuda

(2 Baṅara 11:4-16)

¹ Pa vina zuapa vuaheni si kamo sa toতোso pa binalabala te Zehoiada, sa hiama, pude tavete vinariva egoi si asa koari ka lima koimata koari tie varipera: Azaraea tuna e Zerohamu, Isimeli tuna e Zehohanani, Azaraea tuna e Opeti, Maseia tuna Adaia, meke Elisapate tuna e Zikiri.

² Topue enea rini sa doduruna sa popoa Ziuda, meke varigara puleni rini sari na tie Livaeti meke sari doduru palabatu koari hopeke puku butubutu.

³ Varigara si arini pa Zelepade, meke vasina si tavetia rini si keke vinariva egoi koe Zoasi sa tuna sa baṅara. Zama se Zehoiada koa rini, “Hierana sa tuna koreo sa baṅara sapu ele mate! Asa si kote baṅara kamahire, gua sapu va tatara nia Zihova koe Devita pa ginuguadi rina tutina sa.* ⁴ Ego, gua hie si kote tavetia gita. Totoso mae gamu na hiama meke na tie Livaeti pa rane Sabati pude tavetavete, keke koari hopeke ka ṅeta koa gamu si kote kopu koari na sasadana sa Zelepade, ⁵ meke keke koari hopeke ka ṅeta si kote kopu koasa vetu baṅara, meke sari doduru pu koa hola si kote kopu nia sa Sasada pa Halehaleana Korapae. Doduru tie si kote varigara koasa varivarigarana pa Zelepade. ⁶ Loke tie si kote tava malumu pude nuquru koari na vasidi hopedi koasa Zelepade te Zihova ba ari na hiama na tie Livaeti mo sina arini si tava madidi, ba sari doduru tie pule si kaqu va tabei sari na tinarae te Zihova meke koa mo pa sadana sa vetu hopena. ⁷ Sari na tie Livaeti si kaqu turu kopu vari likohae nia sa baṅara, taṅini na dia vedara, meke kaqu koa kapae koasa baṅara pa doduru nana rinizu. Sari na tie pu podekia pude nuquru koasa varivarigarana pa Zelepade si kaqu tava mate.”

⁸ Sari na tie Livaeti meke sari tiena sa popoa Ziuda si lulia mo rini gua sapu garunu ni e Zehoiada. Lopu tava

* 23:3 2 Samuela 7:12

magogoso sari na tie pu hokoto ni na tinavete pa rane Sabati, ke soku sari na tie si koa pude kopu meke luli i sari na koimata, sari kasa pu tiqe magogoso meke sari kasa pu tiqe nuquru maedi pude podalae tavetavete. ⁹ Vala ni e Zehoiada koari na koimata sari na hopere na lave nomadi meke hitekedi te Devita sa baṅara saripu ta kopue koasa Zelepade. ¹⁰ Va koa ni tie tuqe vedara sa sa vari kalina meke pa kenuna sa Zelepade pude lavelave nia sa baṅara. ¹¹ Meke turaṅa vura nia e Zehoiada se Zoasi meke va hake nia toropae baṅara sa si asa, meke vala nia sa sa buka Tinarae te Zihova. Beto si tiqe tava madi pa oela si asa, meke doduru tie si kukili na velavela, “Mani toa va gelenae sa baṅara!” gua.

¹² Sipu avosia Atalaea sapu haqala meke kukili sari na tie, haro ia rini sa baṅara, si tuturei la si asa pa Zelepade vasina korapa varigarana sari na tinoni. ¹³ Doṅo la nana gua, meke hoi sa baṅara vaqura, turu kapae nana koasa dedegere tadi na baṅara pa sasada nuquru pa Zelepade. Turu kapae koasa baṅara sari na palabatu varipera meke sari na tie ivu buki. Doduru tie si qetuqetu meke ivui rini sari na buki. Sari na tie kerakera na mikemike si turaṅa sa vina lavata. Ta ṅaziri se Atalaea meke sira rikati sa sari nana poko meke kukili, “Sinekesekei! Sinekesekei!” gua.

¹⁴ Lopu hiva nia e Zehoiada pude va matea se Atalaea pa korapana sa varivarigarana pa Zelepade, ke tioko la i sa sari na koimata tie varipera meke zama, “Turaṅa vura nia pa vari korapadi ri na tokele tie kopu, meke gua tugo sarini pu hiva toka nia si mamu va matei.”

¹⁵ Tuqe vagia rini, meke turaṅa la nia rini koasa vetu baṅara, meke pa Sasada Hose, vasina si va matea rini si asa.

Vina Turu Vaqurana te Zehoiada
(2 Baṅara 11:17-20)

¹⁶ Tavetia e Zehoiada, sa hiama, si keke vinariva egoi, koe Zihova, sapu asa se Zehoiada, sari na tinoni, meke Zoasi si na tinoni te Zihova si arini. ¹⁷ Ke la sari doduru tie koasa Zelepade te Beolo meke huara gore nia rini. Seke va umumi rini sari na beku meke na hope, meke va matea rini se Matani, sa hiama te Beolo pa kenudia rina hope. ¹⁸ Vekoi e Zehoiada sari na hiama na tie Livaeti pude arini kopu ni sari na tinavete pa Zelepade. Arini kaqu va tana i sari na tinavete saripu ta garunu ni rini koe Devita meke pude vukivukihi va uququ la koe Zihova meke kerakera pa qinetuqetu gua sapu koa pa Tinarae te Mosese. ¹⁹ Veko ni tie kopu tugo e Zehoiada sari na sasada pa Zelepade pude lopu tava malumu pude nuquru sari na tie saripu lopu viadi.

²⁰ Sari na koimata pa vinaripera, sari na tie tuturana pa butubutu, na koimata pa binaⁿara, meke sari doduru tinoni si somana tokele koe Zehoiada pude turana vura nia sa baⁿara pa Zelepade meke kamo la ia pa vetu baⁿara. Nuquru la si arini koasa Sasada Panaulu, meke va habotia rini sa baⁿara pa nana habohabotuana baⁿara. ²¹ Qetuqetu hola sari doduru tinoni, meke noso sa vasileana, sina tava mate pa vedara se Atalaea.

24

Sa Baⁿara Zoasi pa Ziuda (2 Baⁿara 12:1-16)

¹ Zuapa vuahenina se Zoasi totosu tava baⁿara si asa pa Ziuda, meke koa baⁿara si asa pa Zerusalem ka made ⁿavulu puta vuaheni. Sa tinana sa si e Zibia pa vasileana Biasiba. ² Taveti Zoasi gua sapu toⁿoto pa dinon^o te Zihova koari na totosu sipu korapa toa nana se Zehoiada sa hiama. ³ Karua barikaleqe si vizata ponia e Zehoiada se Zoasi, meke va podo ni na koburu koreo na vineki sa.

⁴ Hola kaiqa totoso, si balabala se Zoasi pude tuvaka pulea sa Zelepade te Zihova. ⁵ Garuni sa sari na hiama na tie Livaeti pude la koari na vasileana nomadi pa Ziuda meke vagi sari poata sapu hoke ta tabara doduru vuaheni koari na tie, pude boka tuvaka pule ia sa Zelepade. Tozi ni sa pude tuturei nia sa tinavete, ba va sasanae sari na tie Livaeti, ⁶ ke tiokia sa banara se Zehoiada, sa nati hiama, meke zama ia sa, “Na vegua ke lopu kopu totoko nia goi meke garunu lani sari na tie Livaeti pude vagi sari vinarigara poata takisi koari pa Ziuda meke Zerusalema? Asa sa poata takisi garunu veko nia Mosese, sa nabulu te Zihova, koari doduru tie Izireli pude tabaria sa vina tanana sa Ipi Hopena.”*

⁷ Ura sari na tie pu lulina se Atalaea, sa barikaleqe kaleana, si kakele nuquru dia pa Zelepade te Zihova, meke vagi sari na tinitonā tava madidi pa vinalesi meke tavetavete ni pa vinalesina e Beolo.

⁸ Tozi ni sa banara sari na tie Livae pude tavetia si keke bokese tana vinariponi pude ta veko pa sadana sa sasada Zelepade te Zihova. ⁹ Meke garunu la zinama si asa pa doduruna sa popoa Ziuda meke Zerusalema pude ta paleke mae koe Zihova sari na poata takisi sapu tozi vekoi e Mosese, sa nabulu te Tamasa, totoso pukerane pa qega. ¹⁰ Qetu nia rina tie meke sari na koimata sa hiniva, ke paleke lani rini sari na poata takisi meke voi lani pa bokese, osolae siṅi si asa. ¹¹ Doduru rane si hoke palekia rina tie Livaeti sa bokese la koari na pinalabatu pu kopuna sa tinavete asa. Pude siṅi sa bokese si la sa tie kubekubere tanisa banara meke sa tie tavetavete tanisa nati hiama, meke vagi vurani sari na poata pa bokese, beto meke va pule la nia rini sa bokese pa nana kokoana. Gua ke soku hola sa poata sapu ta vagi.

* 24:6 Ekd 30:11-16

¹² Valani sa baṅara meke se Zehoiada sari na poata koari na tie kopudi sari na tinavete tuvaturvaka koasa Zelepade te Zihova. Ke vagi rini meke tabari sari na tie tavetavete pa patu, na kamada, meke sari na tie tavete aeana na boronizi pude tuvaturvaka. ¹³ Tavetavete va niṅira si arini, meke va vaqura pulea rini sa Zelepade gugua pule tatasana, meke tava nabu va leana. ¹⁴ Totoso hokoto sa tinavete tuvaturvaka si vala pulei rini koasa baṅara meke koe Zehoiada, sari na qolo na siliva sapu koa holadi pa tinavete. Arini si la ri karua meke taveteni na vovoina meke kaiqa likakalae tanisa Zelepade.

Lopu Ta Luli sari na Tinarae te Zehoiada

Sipu korapa toanana se Zehoiada, si ta tavete lamo sari na vinukivukihhi va uququ pa Zelepade koari na hopeke dia totoso. ¹⁵ Ba barogoso va gorevura si asa, kamo keke gogoto tolonavulu puta vuahenina, meke mate si asa. ¹⁶ Pomunu nia rini pa popomunuana tadi baṅara, pa Vasileana te Devita, koa gua koa sa laena sa nana tinavete leana koari na tie Izireli, la koe Tamasa meke koasa Zelepade.

¹⁷ Mudina mate se Zehoiada, si la ari na koimata pa Ziuda zama va lomolomosa sa baṅara Zoasi pude kaqu va avoso la koarini si asa. ¹⁸ Ke noso si arini pa vinahesi pa Zelepade te Zihova, sa Tamasa tadi na tiatamadia ri na tie, meke podalae vahesi i rini sari na beku, meke sa beku kinehana sa tamasa barikaleqe se Asera. Koa gua koari na dia tinavete kaleadi hire si bugoro ni sa Tamasa sari na tinoni pa Ziuda meke Zerusalem. ¹⁹ Va garunu la poropita se Zihova pude va balau i si arini pude madi kekere pule la koa Sa, ba korodia va avoso sari na tie. ²⁰ Meke kamo la sa Maqomaqona sa Tamasa koe Zakaraea, tuna e Zehoiada sa hiama. Turu la si asa pa keke vasina sapu kote boka dogoro betoa rina tie meke velavela vura

si asa, “Sa Tamasa si nanasa nia sapu na vegua ke koromia va tabei sari na tinarae te Zihova meke kote va kamo i gamu sari na tinasuna! Kilua gamu si Asa, ke kilu gamu tugo Sa si gamu!”* ²¹ Ba kuhana nia arini si asa, meke pa ginarunu te baṅara Zoasi si la ri na tie meke gona va mate ia se Zakaraea pa korapana sa varivarigarana pa Zelepade. ²² Muliṅi ni sa baṅara sari na tinavete leadi sapu tavete lani e Zehoiada koasa, sa tamana Zakaraea, meke va matea sa se Zakaraea. Gua meke mate se Zakaraea si zama vura si asa, “Mani dogoria e Zihova gua sapu tavetia goi; Mani va kilasigo!”

Sa Vinabetona sa Binaṅara te Zoasi

²³ Pa vina betona sa vuaheni asa, si la rapata pa Ziuda meke pa Zerusalem sa geto minate tadi pa Siria. Va mate betoi rini sari na koimata, meke kobi likakalae arilaedi si paleke pule lani rini koasa dia baṅara pa Damasikasi. ²⁴ Lopu sokudi sari na tie varipera tadi pa Siria, ba va malumi e Zihova pude va kilasia sa qeto minate lavata tadi pa Ziuda koa gua sapu kilua ari pa Ziuda se Zihova, sa Tamasa tadi na tiatamadia. Koasa ginugua asa si tava kilasa se Zoasi, sa baṅara. ²⁵ Sipu taluarae pule sa qeto minate tadi pa Siria, si bakora malamalaṅa se Zoasi. Kuhana nia ri nana palabatu si asa koa gua koasa vina matena sa tuna e Zehoiada, sa hiama, meke va matea rini si asa pa nana teqe. Ta pomunae si asa pa Vasileana te Devita, ba lopu pa popomunuana tadi na baṅara. ²⁶ Arini pu kuhana nia si ari Zabada, sa tuna e Simeati na barikaleqe pa Amoni, meke e Zehozabadi sa tuna e Simiriti na barikaleqe pa Moabi. ²⁷ Koasa *Buka Vina Bakalana sa Buka tadi na Baṅara*, vasina koa sari doduru vivineidi rina tuna koreo e Zoasi, sari na kinorokorotae sapu ta zamae la koasa, meke sa vivineina sa tinuvakana

* 24:20 Mt 23:35; Lk 11:51

sa Zelepade te Tamasa sapu tavetia sa. Meke e Amazaea, sa tuna koreo, si hobena si asa koasa binaṅara.

25

Sa Baṅara Amazaea pa Ziuda

(2 Baṅara 14:2-6)

¹ Hiokona lima vuahenina se Amazaea totoo tava baṅara si asa, meke koa baṅara si asa pa Zerusalem ka hiokona sia vuaheni. Sa tinana sa si e Zehoadina, mae guana pa popoa Zerusalem. ² Taveti sa gua sapu toṅoto pa dinonon te Zihova, ba lopu pa doduru bulona. ³ Mudina sapu turu va nabu pa nana ṅiniraṅira si asa pa nana binaṅara, si va matei sa sari na koimata saripu va matena sa tamana, ⁴ ba lopu va matei sa sari na tudia. Lulia mo sa gua sapu zama nia e Zihova koasa Tinarae te Mosese: “Sari na tiatamadia rina koburu si lopu kaqu tava mate koari na sinea tadi na tudia, meke sari na tudia si lopu kaqu tava mate koari na sinea tadi na tiatamadia. Ba hopeke tie si kaqu tava mate koari nana sinea sapu tavete sotia sa telena.”*

Vinaripera La koari pa Edomu

(2 Baṅara 14:7)

⁵ Varigara ni e Amazaea, sa baṅara, sari na tiena sa butubutu Ziuda meke Benisimane pa hopeke puku tie varipera, luli gua koari na dia puku tatamana, meke veko ni koimata sa pude palabatu ni sari pukuna pa keke tina, meke pukuna pa keke gogoto tie. Tava somana sari doduru tie sapu hiokona puta vuahenidi meke sage, vinarigaraedi si ari ka ṅeta gogoto tina. Tie ta vizatadi sari na tie varipera hire, namanamadi pude varipera, meke bokabokadi pa hopere meke lave. ⁶ Varigara la pule sari ka keke gogoto tina tie varipera pa Izireli sapu ta

* 25:4 Diut 24:16

tabaradi; sa tinabaradi si na siliva padana neta tina made gogoto kilo mamatana. ⁷ Ba la si keke poropita meke la zama ia sa banara, “Lopu vagi sari na tie varipera pa Izireli hire. Se Zihova si lopu somana koari pa Izireli, lopu koari tie Iparemi hire. ⁸ Kote balabala si agoi sapu arini kote va ninira igo si agoi pa vinaripera, gua, ba e Tamasa mo tagoa sa niniranira pude tava kilasa ba be tava mataqara, meke kote va malumia Sa sa mua kana pude va kilasa igo.”

⁹ Nanasia Amazaea sa poropita, “Ba vegua sari doduru siliva sapu ele tabara ni arau?”

Olanā sa poropita, “E Zihova boka poni pule nigo hola ni tu sapu arini!” ¹⁰ Ke garunu taloa ni e Amazaea sari na tie varipera ta tabaradi meke tozi ni sa pude pule la pa dia popoa. Ta naziri hola dia meke pule pa dia popoa; bugoro ni rini sari na tie pa Ziuda.

¹¹ Sipu kamo sa toতোসো si qaqiri se Amazaea pa nana binalabala meke turania sa sa nana qeto minate la pa Lolomo Soloti. Vasina si varipera si arini, meke va matei rini si ka manege puta tina tie varipera tadi pa Edomu, ¹² meke tuqe vagi rini si ka manege puta tina tie varipera. Turana sage lani rini sari na tie ta tuqe vagidi arini la pa keke toqere ululuna pa keke tabahoara meke vasina gona gore ni rini, ke hoqa mateni koari na patupatu pa hubi toqere.

¹³ Korapa gua asa, sari na tie varipera pa Izireli sapu lopu va malumi e Amazaea pude somana luli koasa pa vinaripera, si la rapati rini sari na vasileana pa Ziuda pa vari korapana Samera meke Beti Horoni, meke va matei rini si ka neta tina tie, meke soku likakalae si paleke taloa ni rini.

¹⁴ Mudina va kilasi e Amazaea sari na tie Edomu, si paleke puleni sa sari na dia beku. Va turu i sa, na vahesihesi la i sa, meke va uququ oto huda humanā lea la si asa koa rini. ¹⁵ Gua asa ke ta naziri nia e Zihova se

Amazaea, ke garunu la nia sa si keke poropita koasa. Meke zama sa poropita, “Na vegua ke vahesi goi sari na tamasa tadi na tie karovodi? Na lopu hite boka harupi tu rina tamasa hire sari mua kana koasa mua *ninira*.”

¹⁶ Ba sipu korapa zama sa poropita, si zama hukata la sa *banara*, “Totoso sa, vizatigo gami si agoi pude na tie totoli tanisa *banara*? Beto zama! Kote va mate igo rau pana lopu noso si goi!”

Ke noso sa poropita, ba zama hite pule tugo si asa, “Kamahire gilania rau sapu e Tamasa tu hiva nia pude va kilasa igo, sina vata *evani* goi si gua hire meke lopu hiva avosi sari na qua *vinaritokae*.”

Vinaripera La koari pa Izireli

(2 *Banara* 14:8-20)

¹⁷ Sa *banara* Amazaea pa Ziuda meke sari nana tie totoli si kuhana ni arini sari pa Izireli. Meke garunu la inavoso si asa koe Zehoasi, sa *banara* pa Izireli, sa tuna e Zehoehazi sapu sa tuna e Zehu, meke zama, “Mae mada varitutuvi pa *vinaripera*.” ¹⁸ Ba garunu la nia e Zehoasi koe Amazaea sa *inolana* sapu zama guahe: “Keke huda rakihi pa toqere Lebanoni si garunu la inavoso koa keke huda sida pa Lebanoni meke zama, ‘Va haba nia sa tumu vineki koasa tuqu koreo,’ gua. Meke ene hola si keke kurukuru pinomo meke neti va *nozo* gore nia sa huda rakihi asa. ¹⁹ Ego Amazaea, ele va kilasi goi sari na tie pa Edomu, meke vahesi pule nigo, ba kamahire si mamu koa mo pa mua vetu. Na venagua ke hata tinasuna sapu kote va kaleana pule nigo si goi meke sari na mua tie pa Ziuda?”

²⁰ Ba korona va avosia Amazaea si asa. Ura na hiniva tanisa Tamasa bisa pude tava kilasa se Amazaea sina vahesi sa sari tamasa beku tadi pa Edomu. ²¹ Ke topue la sa *banara* pa Izireli, se Zehoasi, la raza ia sa se Amazaea, sa *banara* pa Ziuda. Vari tia i si arini pa *vasileana* Beti Semesi

pa popoa Ziuda. ²² Tava kilasa sa qeto minate te Amazaea, meke govete pule pa dia vetu si arini. ²³ Tuqe vagia Zehoasi se Amazaea meke turana la nia sa pa Zerusalem. Vasina si huara gore nia sa sa gobana sa vasileana podalae pa Sasada Iparemi kamo la pa Sasada iio, pada karua gogoto mita gelena gua. ²⁴ Paleke pule lani sa pa Sameria sari doduru qolo, na siliva pa korapa Zelepade, gua tugo sari na likakalae pa korapa Zelepade saripu ta kopue koari na tutina e Opeti Edomu, meke sari na likakalae arilaedi koasa vetu banara. Tuqe vagi tie tugo si asa meke pule.

²⁵ Mudina sa minate te Zehoasi sa banara pa Izireli si toa hola la tu sa banara Amazaea ka manege lima vuaheni pa Ziuda. ²⁶ Sari doduru tinavete pu taveti e Amazaea pa podalaena meke kamo pa vinabetona sa nana binaara si ta kubere gore beto koa *Sa Buka Tinozi Tadi na Banara* pa Ziuda meke Izireli. ²⁷ Podalae pa totosona sapu lopu lulia sa se Zihova, si kuhana nia rina tie pa Zerusalem pude va matea se Amazaea, ke govete la si asa koasa vasileana lavata pa Lakisi, ba luli la ia tugo ri nana kana meke va matea vasina. ²⁸ Sa tinina si ta paleke pule la pa Zerusalem pa keke hose, meke ta pomunae si asa pa popomunuana banara pa Vasileana te Devita.

26

Sa Banara Uzaea pa Ziuda

(*2 Banara 14:21-22, 15:1-7*)

¹ Sari doduru tiena sa popoa Ziuda si vizatia sa tuna e Amazaea, se Uzaea, sapu manege onomo vuahenina pude banara, hobena sa tamana. ² Pa mudina sa minate te Amazaea, si zau vagi pule nia e Uzaea sa vasileana Elati meke kuri pulea sa sa popoa asa.

³ Uzaea si manege onomo vuahenina totoso tava banara si asa meke koa banara si asa pa Zerusalem ka

lima navulu rua vuaheni. Sa tinana sa si e Zekolia; na barikaleqe pu mae guana pa Zerusalem. ⁴ Lulia sa sa hahanana tanisa tamana, meke taveti sa gua sapu tonoto pa dino te Zihova. ⁵ Koari na totošo sipu korapa toa nana se Zakaraea, si totoši nia e Zakaraea sa banara pa pinamanana se Zihova, ke nabulu va leana la koe Zihova si asa, meke mana nia sa Tamasa si asa.

⁶ La raza i Uzaea sari pa Pilisitua meke huara gore nia sa sari na gobadi ri na vasileana lavata pa Qati, Zamunia, meke Asidodi. Meke kuri pule ia sa sa goba patu ululuna koari kaiqa vasileana vaqura tata pa Asidodi meke pa kaiqa vasina pule pa korapana sa popoa Pilisitua. ⁷ Toka nia sa Tamasa si asa pude va kilasi sari pa Pilisitua, sari na tie Arebia saripu koadi pa Qurabeolo, meke sari tie Meunaiti. ⁸ Sari na tie Amoni si hoke vala vinari poni koe Uzaea, meke podalae ta avoso sa niniranira tanisa, kamo latu pa Izipi.

⁹ Pude va nabu i sari na goba ululudi pa Zerusalem gua si taveti Uzaea sari na vetu hakehakei ululudi tadi na tie kopu pa Sasada iio, pa Sasada Lolomo meke pa vasina kekere sa goba. ¹⁰ Taveti tugo sa sari na vetu hakehakei ululudi tadi na tie kopu pa soloso qega, meke geli ni pou pude va naqiti kolo sa pa kauru pepeso, sina soku hola nana sipi na bulumakao pa popoa toqetoqere na pezara duduli. Tie pa lelete si asa, ke sovuti sa sari na tie pude tavetavete meke lete inuma vaeni koari na toqere na inuma huiti na gua koari na peso masurudi.

¹¹ Koa nana sa qeto minate lavata te Uzaea, sapu namanama pude la pa vinaripera. Sari doduru vivineina si ta kopue koari karua nana tie kubekubere, e Zeieli meke Maseia pa kinopu te Hananaea, na keke nati tie tavetavete tanisa banara. ¹² Sa qeto minate si ta totošie koari ka karua tina onomo gogoto tie tuturana. ¹³ Pa dia kinopu

si ari ka neta gogoto zuapa tina lima gogoto tie varipera, bokabokadi pa vinaripera pude varipera ponia sa banara koari na nana kana. ¹⁴ Meke e Uzaea poni ni lave, hopere, toropae, poko varipera, bokala na tupi meke sari na patu pude tana kurukuru paqala. ¹⁵ Taveti rina tie matazona pa Zeruselema sari na tiniona tana gonagona tupi meke tana bulini patu nomadi. Hire si tava hake koari na vetu hakehakei ululudi meke pa iiodi na bara koasa popoa nomana. Sa inavosona si kamo pa doduru vasina, sina toka nia sa Tamasa si asa osolae na keke banara ninira hola si asa.

Tava Kilasa se Uzaea pa Nana Vinahesi Pule

¹⁶ Ba totosona sipu ninira se Uzaea, si podalae vahesi pule nia meke vasina si tutuvu tinasuna si asa. Seke tinarae si asa te Tamasa totosona nuquru la pa Zelepade pude la va uququ oto huda humana lea pa hope. ¹⁷ Ba luli mudi la ia e Azaraea sa hiama, meke sari ka vesu navulu puta hiama sapu varanedi ¹⁸ pude hukatia si asa. Zama si arini, “Uzaea! Lopu mua tinavete agoi si pude tavetia sa vina uququ humana lea la koe Zihova. Sari na hiama mo saripu na tutina e Eroni si tava madidi pude tavetia sa tinavete asa. Vura koasa vasina madina hie. Ele va sea la si agoi koe Zihova sa Tamasa meke kote noso sa Nana minana atu koa goi.”*

¹⁹ Turu nana pa Zelepade se Uzaea pa kalina sa hope tana va uququ, taninia nana sa susuluana oto huda humana lea. Sipu ta naziri ni sa sari na hiama si vura va hodaka mo pa raena sa sa minoho popoqu. ²⁰ Se Azaraea meke sari kasa hiama si dono toto la ia arini sa raena sa banara sapu ele popoqu, ke sese vura nia arini si asa. Asa telena ba bebena hiva vura taloa tugo, sina ele va kilasia e Zihova si asa.

* 26:18 Ekd 30:7-8; Nab 3:10

²¹ Ke pa doduruna sa nana tinoa sa baṅara Uzaea si koa ia mo na minoho popoqu si asa. Lopu boka nuquru pule la si asa pa Zelepade, sina na popoqu ke koa vata kale si asa pa nana vetu. Ta rupaha pa doduru nana tinavete, ke kopu hobe nia sa tuna koreo, e Zotamu, sa popoa.

²² Sa poropita Aisea, sa tuna Emosi, si kubere gore betoni sari doduru vivinei gugwana sa baṅara Uzaea totošo koa baṅara si asa. ²³ Mate se Uzaea, meke ta pomunae si asa koasa popomunuana baṅara, ba koa gua koasa nana minoho si lopu ta pomunae si asa koasa bae tadi na baṅara. Meke e Zotamu, sa tuna koreo, si hobena si asa koasa binaṅara.*

27

Zotamu sa Baṅara pa Ziuda

(2 Baṅara 15:32-38)

¹ Zotamu si hiokona lima vuahenina totošo tava baṅara si asa, meke manege onomo vuaheni si koa baṅara si asa pa Zerusalemā. Sa tinana si e Zerusa, na tuna e Zedoki.

² Taveti sa gua sapu toṅoto pa dinoṅo te Zihova, gua sapu taveti sa tamana, ba lopu nuquru pa korapana sa Zelepade gua sa tamana. Ba sari na tie si korapa tavete la i mo sari dia tinavete kaleadi. ³ E Zotamu na kuria sa sasada kalina sage koasa Zelepade te Zihova, meke hodai sa sari na tinavete koasa goba pa Zerusalemā pa toqere Opeli.

⁴ Kuri vasileana si asa koari na toqetoqere pa Ziuda, meke koari na soloso hudahuda si tavete vetu patu niṅiradi tadi na tie varipera meke na vetu hakehakei ululudi si asa.

⁵ La raza ia sa sa baṅara pa Amoni meke sa nana qeto minate, meke va kilasi sa. Meke garunu zukuri sa sari pa Amoni pude tabara lani koasa si ka ṅeta tina made gogoto kilo siliva, zuapa ṅavulu rua tina, lima gogoto baika huiti

*

26:23 Ais 6:1

nomadi*, meke zuapa n̄avulu rua tina, lima gogoto baika bale nomadi. Ka n̄eta vuaheni si tabara lani ari pa Amoni si hire koasa. ⁶ Niñira nono la tu se Zotamu, sina va tabe zon̄azon̄a ia sa se Zihova sa nana Tamasa. ⁷ Sari kaiqa vivinei koari na tinavete nomadi pa binañara te Zotamu, sari na vinaripera meke na tinavete sapu taveti sa, si ta kubere gore beto koa sa *Buka Tadi na Bañara* Izireli meke Ziuda. ⁸ Zotamu si hiokona lima vuahenina tooso tava bañara si asa, meke ka manege onomo vuaheni si koa bañara si asa pa Zerusalema. ⁹ Mate si asa meke ta pomunae pa vasileana lavata te Devita, meke sa tuna koreo, sapu se Ehazi, si hobena si asa koasa binañara.

28

Sa Bañara Ehazi pa Ziuda (2 Bañara 16:1-4)

¹ E Ehazi si hiokona puta vuahenina tooso tava bañara si asa, meke koa bañara si asa pa Zerusalema ka manege onomo vuaheni. Lopu luli sa sari na hahanana leadi te Devita sa tutina; ba taveti sa sari na tinavete sapu lopu ton̄oto pa dinon̄o te Zihova. ² Luli sa sari na hahanana kaleadi tadi na bañara pa Izireli. Na taveti sa sari na bekuna e Beolo pa qolo. ³ Va uququ oto huda human̄a lea pa Lolomo Hinomu si asa, meke va vukivukihi ni sa sari na tuna koreo soti, pa vinukivukihi la koari na beku. Tavete luli sa sari na tinavete variva malederedi tadi na tie pu hadu vura ni e Zihova tooso nuquru sari na tinoni Izireli pa popoa Kenani. ⁴ Koari na hope tadi na beku koari na batu toqere, meke pa kaurudi ri ninae huda aqaqoro si va vukivukihi meke va uququ oto huda human̄a lea se Ehazi.

* 27:5 Keke baika nomana si hiokona lima kilo mamatana.

Vinaripera pa Varikorapadi Ari pa Siria meke Izireli

(2 Baṅara 16:5)

⁵⁻⁶ Gua asa ke va malumia e Zihova sa Tamasa te Ehazi, sa baṅara pa Siria pude va kilasia se Ehazi. Meke soku tie Ziuda si zau vagi sa baṅara pa Siria meke turaṅa pule lani pa Damasikasi, na tie ta pusidi. Va malumia tugo e Zihova sa baṅara pa Izireli, se Peka, sa tuna e Remalia, pude va kilasia se Ehazi, ke va matei sa baṅara Izireli si ka keke gogoto hiokona puta tina tie varanedi pa Ziuda, pa kekeke rane mo. E Zihova, sa Tamasa tadi na tiatamadia, si va malumia sa ginugua hie pude ta evaṅa, sina sari na tinoni pa Ziuda si kilu ia si Asa.* ⁷ Keke tie varipera pa Izireli, pozana si e Zikiri, si va matedi sari Maseia sa tuna sa baṅara Ehazi, e Azirikama sa palabatu koasa vetu baṅara, meke e Elikana sa koimata vina rua tanisa baṅara. ⁸ Na turaṅadia tugo sari na tie Ziuda, ba la ari pa Izireli meke zau vagi si ka karua gogoto tina barikaleqe na koburu pude na dia tie ta pusidi meke turaṅa la ni pa popoa Sameria, meke paleke vagi dia soku likakalae tugo.

Sa Poropita Odedi

⁹ Ba keke poropita te Zihova, pozana si e Odedi, si koana pa Sameria. La tutuvi sa sari na tie varipera tadi pa Izireli sipu puledi la pa Sameria turaṅi rini sari na tie ta pusidi, meke zama la si asa, “Se Zihova sa Tamasa tadi na tiatamamia si bugoro ni sarini pa Ziuda ke va malumu gamu Sa pude va kilasi si arini, ba kamahire si avoso nia Sa, sapu toleṅe gua hola sa vina kilasa tavetia gamu. ¹⁰ Meke kamahire si hiva va pinausu i gamu sari na tie, na barikaleqe pa Zerusalem meke pa Ziuda. Ve a lopu gilania tu gamu, sapu gamu ba tavete va kaleana la koe Zihova sa mia Tamasa? ¹¹ Ego avoso mae koa rau! Sari na tie ta pusidi hire sina tasimia koreo na tasimia vineki si

* 28:5-6 Ais 7:1

arini. Mamu va pule i, pude lopu gua asa si kote va kilasa gamu sa Tamasa pa Nana tina η aziri.”

¹² Ka made tie tutura η na koari pa butubutu Izireli, Azaria sa tuna e Zehohanani, e Berekaea sa tuna e Melesimoti, Zehizekia sa tuna e Salumu, meke e Amasa sa tuna e Hadalai, si lopu qetu nia tugo sa tinavete sapu tavetia ri na tie varipera. ¹³ Ke zama si arini, “Lopu tura η na maeni tani sari na tie ta pusidi isara! Ele tavete va sea si gita koe Zihova, meke ele ta η aziri si Asa pada pude tava kilasa si gita. Kamahire si hiva taveti pule gamu si kaiqa tinavete saripu kote tomoi sari nada sinea.” ¹⁴ Ke la ri na tie varipera meke va malumu lani koari na koimata sari na tie ta pusidi, meke sari na likakalae pu paleke maeni rini. ¹⁵ Ke sari ka made tie arini si ta vizata pude poni ni poko na sadolo sari na tie ta pusidi arini koari na likakalae saripu ta paleke maedi. Ke poni ni poko na sadolo rini pude va sagei, poni ni ginani na kolo napo tugo rini, meke η uzapa ni oela olive rini sari bakoradi. Saripu malohoro sisigiti meke lopu boka ene, si va hakei rini pa do η 'ki, meke ta tura η na pule sari doduru tie ta pusidi, kamo la pa Zeriko, sa popoa huda pamu. Meke vasina si tiqe kekere pule la pa dia popoa pa Vasileana Sameria sari na tie Izireli.

Tepa Tinokae se Ehazi koari pa Asiria

(2 Ba η ara 16:7-9)

¹⁶⁻¹⁷ Pa totoso asa si podalae rapatia ari pa Edomu sa popoa Ziuda, meke soku hola sari na tie ta pusidi si vagi rini, ke tepa la tinokae sa ba η ara Ehazi koe Tiqalati Pilesa, sa ba η ara pa Asiria. ¹⁸ Korapa gua asa si la rapata tugo sari pa Pilisitia koari na popoa pa hubi toqetoqere pa kali lodu rimata, meke pa Neqevi^d pa popoa Ziuda. Zau vagi rini sari na vasileana pa Beti Semesi, Aizaloni meke Qederoti, meke sari na popoa pa Soko, Timina, meke Gimizo tura η nae na dia vasileana hitekedi pa vari likohaedi tugo, meke la

va soto kinoa si arini vasina. ¹⁹ Koa gua sapu turana va sea i e Ehazi, sa banara pa Ziuda, sari na tinoni meke kilua rini se Zihova, ke poni ni tinasuna Sa sari pa Ziuda. ²⁰ Sa banara pa Asiria si mae, ba lopu toka nia sa se Ehazi; la poni nono nia tinasuna tu sa si asa. ²¹ Ke vagi qolo se Ehazi pa Zelepade, pa vetu banara, meke koari na koimata pa butubutu, meke vala ni koasa banara pa Asiria, ba lopu ta tokae nia tugo sa sapu gua asa.

Sa Sinea te Ehazi

²² Totosona sapu kaleana hola sa tinasuna tanisa, si tavete nono latu pa tinavete kaleadi si asa pa kenuna e Zihova. ²³ Va vukivukihi la si asa koari na tamasa tadi pa Siria, arini pu tiqe va kilasana si asa. Zama si asa, “Sari na tamasa beku tadi pa Siria si toka nia sa banara pa Siria, ke be va vukivukihi la si rau koa rini, si kote toka nau tugo rini,” gua. Koa sa ginugua asa si va kamo tinasuna si asa meke sari pa nana popoa. ²⁴ Meke vagi tugo sa sari na tinona tavetaveteana pa korapa Zelepade, meke seke poraka va umumi sa. Tukua sa sa Zelepade, meke taveti sa sari na hope pa ninæ vasina mo pa Zerusalema. ²⁵ Pa doduru popoa, hiteke na lavata, pa Ziuda, si kuri i sa sari na hope vinahesihi huporo, pude va uququ oto huda humanæ lea la koari na tamasa tadi na tie karovodi. Pa ginugua hie si raza la koasa telena sa tinanaziri te Zihova, sa Tamasa tadi na tiatamana.

²⁶ Sari kaiqa ginugua pule pu ta evana pa nana binanara, podalæe pa podalaena kamo pa vina betona, si ta kubere gore beto koa *Sa Buka Tinozi tadi na Banara* pa Ziuda meke Izireli. ²⁷ Mate sa banara Ehazi meke ta pomunæ si asa pa Zerusalema, ba lopu koasa popomunuana banara. Sa tuna koreo, se Hezikæe, si hobena si asa pa binanara.*

* 28:27 Ais 14:28

29

Sa Baṅara Hezikaea pa Ziuda

(2 Baṅara 18:1-3)

¹ Hezikaea si hiokona lima vuahenina totoo tava baṅara si asa, meke koa baṅara si asa pa Zerusalemā ka hiokona sia vuaheni. Sa tinana si e Abaeza, sa tuna vineki e Zakaraea. ² Taveti sa gua sapu toṅoto pa dinono te Zihova, gugua sa tutina se Devita sa baṅara.

Sa Vina Viana sa Zelepade

³ Koasa vuaheni kekenu sapu tava baṅara se Hezikaea, koasa sidara kekenu, si tukele pule i sa sari na tukutukuna sa sasadana pa Zelepade meke tuvaka pule i sa. ⁴ Varigara ni sa sari na puku hiama meke sari na tie Livaeti koasa varivarigarana pa kali gasa rimatana sa Zelepade, ⁵ meke zama i sa vasina, “Avoso mae, gamu na tie Livaeti; mamu va madi puleni gamu kamahire, mamu va via ia sa Zelepade te Zihova, sa Tamasa tadi na tiatamamia. Va rizu taloai sari doduru likakalae pa korapana sa Zelepade sapu va bonina. ⁶ Sari na tiatamada si vahesi votiki tamasa, meke tavete va kaleana pa kenuna e Zihova sa nada Tamasa. Kilua rini si Asa, meke va mudi la ia arini sa vasina pu koa si Asa. ⁷ Tukui rini sari na sasadana sa Zelepade, meke va matei rini sari na zuke. Meke lopu la va uququ oto huda humanā lea babe va vukivukihi si arini koasa Zelepade te Tamasa pa Izireli. ⁸ Gua asa ke sa tinaṅaziri te Zihova si gore koari pa Ziuda meke Zerusalemā, meke gua sapu tavete la nia Sa koa rini si va hodahodaki meke va mataguti sa sari doduru tie. Gilana va leana ia gamu sapu gua asa. ⁹ Sari tamada si mate pa vinaripera, meke sari nada barikaleqe meke na koburu si ta vagi taloa, na tie ta pusidi.

¹⁰ Qua hiniva kamahire si pude tavetia si keke vinariva egoi koe Zihova, sa Tamasa pa Izireli, pude noso sa

tinaⁿaziri Tanisa koa gita. ¹¹ Gamu na tuqu, mamu lopus avoso pania si hie. Ele ta vizata si gamu koe Zihova pude turu pa kenuna meke va uququ oto huda human^a lea la koa Sa, taveti sari na vina vukivukihi, meke turaⁿi sari na tie pa vinahesina.”

¹²⁻¹⁴ Hire sari na tie pa butubutu Livaeti sapu podalae tavetavete:

Pa tuti te Kohati: Mahata tuna e Amasai meke Zoili tuna e Azaraea,

Pa tuti te Merari: Kisi tuna e Abidi meke Azaraea tuna e Zehalele.

Pa tuti te Qerisoni: Zoaha tuna e Zimanaha meke Idini tuna Zoaha,

Pa tuti te Elizapani: Simiri meke Zeieli,

Pa tuti te Asapa: Zakaraea meke Matanaea,

Pa tuti te Hemani: Zehieli meke Simei,

Pa tuti te Zedutuni: Semaea meke Uzieli.

¹⁵ Sari na puku tie hire si varigara ni rini sari na tie Livaeti turaⁿadia meke huve va via meke va madi puleni si arini. Meke nuquru si arini pa Zelepade, gua sapu garunu ni sa dia ban^aara, meke podalae va madia sa Zelepade, gua sapu koa pa tinarae te Zihova. ¹⁶ Nuquru la sari na hiamapa korapana la sa Zelepade pude va via ia, meke paleke vura lani arini pa varivarigarana pa Zelepade sari doduru tinⁱton^a bonidi. Paleki ri na tie Livaeti si arini la pa sadana sa vasileana, koasa Lolomo pa Kidoroni.

¹⁷ Sa tinavete si podalae pa rane kekenu koasa sidara kekenu, meke pa vina vesu rane si kamoarini si pa gogoe koasa sasada nuquru koasa Zelepade. Ka vesu rane pule si tavetavete si arini pude va madi ia sa Zelepade te Zihova meke pa vina manege onomo rane pa sidara asa, si tava madi sa Zelepade.

Tava Madi Pule sa Zelepade

¹⁸ Meke la sari na tie Livaeti koe Hezikaea sa baṅara meke totozi: “Ele va hokotia gami sa vina madina sa doduruna sa Zelepade te Zihova, kamo koasa hope tana vinukivukihi va uququ, sa tevolo tanisa bereti madina, meke sari doduru tinitoṅa madidi pu tavetavete ni pa Zelepade. ¹⁹ Paleke pule beto ni tugo gami sari na tinitoṅa madidi tanisa Zelepade saripu vagi taloa ni e Ehazi, sa baṅara, totosona sapu seke tinarae sa meke vahesi sa sari na beku. Ele va madi beto pulei gami si arini, meke kamahire si koa dia pa kenuna sa hope te Zihova.”

²⁰ Munumunu hokara, pa koivugona, si varigara ni e Hezikaea sa baṅara sari na tie tuturaṅa koasa vasileana Zerusalem, meke la pa Zelepade si arini. ²¹ Meke turaṅa mae ni rini si ka zuapa bulumakao kokoreo, ka zuapa sipi, zuapa tuna sipi, meke zuapa qoti pude va vukivukihi vulasa pani sari na sinea tanisa tatamana baṅara, tadi na tinoni pa Ziuda, meke pude va madia tugo sa Zelepade. Tozi ni sa baṅara sari na hiama pa tutina e Eroni, pude va vukivukihi ni sari na kurukuru pa hope. ²² Ke va mate kekenu i rini sari na bulumakao, meke vagi ri na hiama sari eharadi meke siburu lani koasa hope; beto si va matei rini sari na sipi meke vagi ari na hiama sari eharadi meke siburu lani koasa hope; beto asa si va matei rini sari na tuna sipi, meke vagi ri na hiama sari eharadi meke siburu lani koasa hope. ²³ Vina betona si tiqe turaṅa lani rini sari na qoti koasa baṅara meke koari na tie sapu somana pa vinahesi, meke va opo ni limadia rini. ²⁴ Meke tava mate sari na qoti meke zoropo lani rini sari eharadi pa hope pude na vinukivukihi vinulasadi sari na sinea tadi na tinoni pa Izireli, sina ele garunu nia sa baṅara pude sa vinukivukihi va uququ meke sa vina vukivukihi vinulas sine a si pude tadi na tinoni pa doduruna sa popoa Izireli.

²⁵ Meke vekoi sa baṅara sari na tie Livaeti pa Zelepade

te Zihova pude tuqei sari na hapu, mike, meke na sibolo, gua sapu ele tozi veko ni e Zihova koe baṅara Devita, e Qadi sa tie dodogorae tanisa baṅara, meke koe poropita Netani. ²⁶ Ke sari na tie Livaeti si turu nama turaṅi sari na tiṅitona mikemike te Devita sa baṅara meke sari na hiama si turu tugo, tuqei rini sari na buki. ²⁷ Vala Hezikaea sa zinama pude tavetia sa vinukivukihi vina uququ koasa hope; meke totoso podalae sa vinukivukihi, si podalae kera vahesia rini se Zihova, meke podalae ivui rini sari na buki meke lopi rini sari na tiṅitona tana kerakera te Devita sa baṅara pa Izireli. ²⁸ Doduruna sa vinarigara si somana pa vinahesi, meke lamo sari na kinerakera meke lopidi sari na tiṅitona kerakera osolae hokoto sa vinukivukihi vina uququ. ²⁹ Sipu ele beto sari na vinukivukihi si kokotuṅu gore sa baṅara Hezikaea meke sari doduru tie meke vahesia rini sa Tamasa. ³⁰ Sa baṅara Hezikaea meke sari na koimata si tozi ni sari na tie Livae pude kera lani koe Zihova sari na kinera vinahesi sapu kuberi e Devita, meke e Asapa sa poropita. Ke doduru tinoni si kera qetuqetu meke kokotuṅu si arini meke vahesia rini sa Tamasa.

³¹ Meke zama la i e Hezikaea sari na tinoni, “Kamahire si ele va madi puleni gamu si gamu, ke paleke mae ni sari na vinukivukihi vinariponi na zinama leana la koasa Zelepade te Zihova.” Ke paleke lani rina tinoni sari na vina vukivukihi meke sari vinukivukihi zinama leana meke arini sapu malumu bulodia si paleke la vinukivukihi va uququ. ³² Paleke lani rini si ka zuapa ṅavulu puta bulumakao kokoreo, keke gogoto sipi kokoreo, meke karua gogoto tuna sipi kokoreo pude tana vukivukihi va uququ la koe Zihova. ³³ Paleki tugo rini si ka onomo gogoto bulumakao kokoreo meke ka ṅeta tina sipi pude na vinukivukihi henahena tadi na tie. ³⁴ Sina lopu soku sari na hiama pude va matei sari doduru kurukuru, ke

la toka ni ari na tie Livaeti si arini osolae hokoto sari na tinavete. Soku pule ari na hiama si va via puleni pa toতোসা. Ari na tie Livaeti si kopu va leana nia arini sa hahanana vina via pule ni, holani sari na hiama. ³⁵ Hola toa sari na vinukivukihi va uququ, gua tugo sa deana tanisa vinukivukihi binaere meke sari na vinari poni napo sapu ta vala tura^{na}ae koasa vinukivukihi va uququ.

Pa sira^{na} gua asa si podalae pule sa vinahesi pa Zelepade. ³⁶ Qetu sa ba^{na}ara Hezikaea meke sari doduru tinoni, sina e Tamasa tokani pude tavete tuturei i sari na vina tana hire.

30

Sa Vina Namanamana sa Ineva^{na} Pasova

¹⁻³ Garunu taloa inavoso se Hezikaea la pa doduruna sa popoa Izireli meke Ziuda meke kubere leta la tugo si asa koari pa Iparemi meke Manase, ruvati sa pude mae pa Zerusalem a pude tavetia sa Ineva^{na} Pasova^d te Zihova, sa Tamasa pa Izireli. Sa ba^{na}ara meke sari nana koimata pa butubutu meke sa doduruna sa vinarigara pa Zerusalem si va egoa pude tavetia sa Ineva^{na} Pasova pa vina rua sidara. Lopu boka tavetia arini sa Ineva^{na} pa nana toতোসা garona sina sari na hiama sapu ele va via puleni si lopu soku, meke sari na tie si lopu ele varigara pa Zerusalem.*

⁴ Qetu nia sa ba^{na}ara meke sari na tie sa hiniva hie, ⁵ ke ruvati rini sari doduru tie Izireli podalae pa Dani kamo pa Biasiba, pude mae varigara pa Zerusalem meke somana koasa Ineva^{na} Pasova gua sapu ta kubere pa tinarae te Tamasa. Lopu ele ta eva^{na} pukerane sapu soku hola tie somana nia sa ineva^{na} asa. ⁶ Koasa ginarunu tanisa ba^{na}ara si taloa sari na tie paleke inavoso, la pa doduru

* 30:1-3 Nab 9:9-11

vasina pa Ziuda meke Izireli, palekia rini sa rinuvata sapu guahe:

“Gamu na tinoni pa Izireli, gamu pu koa hola koasa rinapata tadi na banara pa Asiria, mi kekere pule la koe Zihova, sa Tamasa te Ebarahami, Aisake, meke te Zekopi pude gua si kote somana pule atu si Asa koa gamu. ⁷ Mi lopu gua ari na tamamia na tasimia, saripu lopu hiva va tabea se Zihova, sa dia Tamasa, ke la si Asa meke huara ilasi, gua sapu dogoria mia gamu. ⁸ Mi lopu va ririunae gugua arini, ba mamu va tabea se Zihova. Mae pa Zelepade pa Zeruselema sapu ele va madia e Zihova, sa mia Tamasa koasa vina madi sapu koa hola ninæ rane; mamu vahesia si Asa, pude lopu bugoro ni gamu Sa. ⁹ Pana kekere pule la si gamu koe Zihova, si sari kasa tasimia na tumia sapu ta raovo taloa si kote tataru ni arini pu vagidi meke va malumu i pude pule mae pa dia popoa. Ura e Zihova sa mia Tamasa si na Tamasa variva taleosae, na tataru, meke be kekere pule la si gamu si kaqu va kamo gamu Sa.”

¹⁰ Sari na tie paleke inavoso si la pa doduru popoa na vasileana pa Iparemi meke Manase, meke seu kamo latu pa Zeboloni, ba va sisire ni rina tie, meke zama nonoala i rini. ¹¹ Gua ba kaiqa pa butubutu te Asa, Manase, meke Zeboloni si va pepekae puleni meke la pa Zeruselema. ¹² Sa Tamasa si tavetavete tugo pa Ziuda meke va keke hiniva i sa sari na tie koasa dia binalabala pude va gorevura ia sa ginarunu tanisa dia banara meke sari nana koimata pa butubutu koasa zinama te Zihova.

Ta Tavete sa Inevana Pasova

¹³ Soku hola tinoni si varigara pa Zeruselema pa sidara vina rua pude kopu nia sa Inevana Bereti Loke Isitina. ¹⁴ Vagi rini sari doduru hope huporodi pa Zeruselema, meke va rizu i rini sari na hope tana vina uququ oto huda

humana lea, meke la oki pani rini pa Lolomo Kidoroni. ¹⁵ Meke pa vina manege made rane pa sidara vina rua si va matei rini sari na tuna sipi tanisa Vinukivukihi Pasova. Sari na hiamā meke na tie Livaeti saripu lopu va via puleni si kurekure meke va madi puleni si arini koe Zihova, pude boka somana va vukivukihi va uququ pa Zelepade si arini. ¹⁶ Meke la vagi pulei rini sari na dia tinavete pa Zelepade gua sapu ta garunu nia rini pa Tinarāe te Mosese, sa tie te Tamasa. Vagi rina tie Livaeti sari na ehara vinukivukihi meke valani koari na hiamā, meke arini la siburu lani pa hope. ¹⁷ Sina soku tie koasa vinarigara si lopu va madi puleni ke lopu boka va mate tuna sipi si arini tana Inevana Pasova, ke ari na tie Livaeti na tavete poni ni, meke va madi i koe Zihova sari na tuna sipi. ¹⁸ Meke soku arini saripu mae guadi pa butubutu Iparemi, Manase, Isaka, meke Zeboloni si lopu va via puleni, ba somana henahena pa Inevana Pasova. Na varavara poni e Hezikaea si arini, zama guahe si asa: ¹⁹ “Kei Zihova, sa Tamasa tadi na tiatamamami, pa Mua lineana mamu taleosoni saripu vahesigo pa doduruna sa bulodia, lopu via si arini ba taleoso ni mo.” ²⁰ Olania e Zihova sa vinaravara te Hezikaea; taleoso ni Sa meke lopu va kilasi Sa. ²¹ Sari na tie Izireli pu koa pa Zerusalemā si somana koasa Inevana Bereti Loke Isitina ka zuapa rane. Qetuqetu hola si arini, meke sari na tie Livaeti na hiamā si vahesia rini se Zihova pa hopeke rane; kera vala beto si arini. ²² Ta qetue hola koe Hezikaea sari na tie Livaeti, arini pu va hokotia sa dia tinavete koasa dia binokaboka pa vina enena sa vinahesina e Zihova.

Sa Inevana Vina Rua

Koari ka zuapa rane si henai rini sari dia hinia meke taveti rini sari na vinukivukihi binaere meke zama leana koe Zihova, sa Tamasa tadi na tiatamadia. ²³ Beto si variva

ego nia sa vinarigara pude hoda la ka zuapa rane pule sa ineva^{na}. Ke ka zuapa rane pule si ineva^{na} qetuqetu si arini. ²⁴ Sa Ba^{na}ra Hezikaea si varitokae nia keke tina bulumakao kokoreo meke ka zuapa tina sipi pude va matei pa vinukivukihi tadi na tie pude henai, meke sari na koimata pa butubutu si vala ni si ka keke tina bulumakao kokoreo meke ka manege puta tina sipi. Soku ari na hiama si va madi puleni. ²⁵ Qetu beto sari doduru, sari na tie Ziuda, na hiama, na tie Livaeti, ari na tie sapu mae guadi pa Izireli, meke sari na tie karovodi sapu mae koa pa Izireli meke Ziuda. ²⁶ Siⁿⁱa na qinetuqetu sa popoa lavata pa Zerusalema sina seunae gua tu pa totošo te Solomone sa ba^{na}ra, sa tuna Devita, si lopu ele eva^{na} si keke gugua asa pa Zerusalema. ²⁷ Sari na hiama na tie Livaeti si tepa ia se Zihova pude mana ni sari na tie. Pa Nana popoa pa Ma^{na}uru si avosi sa Tamasa sari dia vinaravara meke va tabei Sa.

31

Va To^{no}ti sa Ba^{na}ra Hezikaea sari na Hahanana Vinahesi

¹ Sipu ele hokoto sa ineva^{na}, sari tie Izireli pu somana si la pa doduru popoa pa Ziuda meke seke huara pani sari na dedegere patu hopedi, meke maho gore ni sari na beku huda kinehana sa barikaleqe se Asera. Huari rini sari na hope koari na vasina pu vahesi tomate koari na toqere. Gua asa si tavetia rini koari doduru popoa pa Ziuda meke Benisimane meke Iparemi meke Manase; beto si tiqe kekere pule la pa hopeke dia popoa.

² Meke va turu pule i Hezikaea sa ba^{na}ra sari na tinavete tadi na hiama meke na tie Livaeti, luli gua pa dia hopeke puku tinavete, pa vukivukihi va uququ, pa vukivukihi binaere, somana vahesi pa Zelepade, meke vala zinama leana na vina lavata pa hopeke vasidi pa

Zelepade. ³ Koari nana tinago si variponi ni sa baṅara Hezikaea sari na kurukuru pude tana vukivukihi va uququ pana munumunu meke veluvelu, meke tana vukivukihi pa Sabati, pa Inevaṅa sidara vaqura, meke pa kaiqa inevaṅa pule saripu koa pa tinarae te Zihova.*

⁴ Meke garuni tugo sa baṅara sari na tinoni pa Zeruselema pude paleke valani koari na hiama na tie Livaeti sari dia hinia, pude boka valani rini sari doduru dia toso koari na tinavete tanisa tinarae te Zihova.*

⁵ Sipu kamo la tugo sa ginaronu hie, si paleke lani ni mo rina tie Izireli sari dia vinariponi, vua kenudi ri na huiti, vaeni, oela olive, zipale, meke koari na vuvua maedi pa inuma, meke paleke lani tugo rini sari na dia keke pa manege koari na dia vinagi sapu tagoi rini. ⁶ Doduru tie koari na popoa pa Ziuda si paleke lani rini sari na dia keke pa manege koari na dia sipi na bulumakao, gua tugo sari na dia vinariponi saripu tava madidi la koe Zihova, sa dia Tamasa, meke vekoi rini pa hopeke kobi. ⁷ Sari na vinariponi hire si podalae kamo la pa vina ṅeta sidara meke hokoto pa vina zuapa sidara. ⁸ Totoso dogori Hezikaea sa baṅara, meke sari nana tie tavetavete sapu vea noma gua sari na vinariponi si vahesia rini se Zihova, meke mana ni rini sari tie Izireli. ⁹ Meke la nanasi sa baṅara sari na hiama na tie Livaeti guguadi sari na vinariponi, ¹⁰ meke olaṅa se Azaria sa ṅati hiama, pa tutina e Zedoki, “Podalae toso paleke mae ni rina tie sari na dia vinariponi pa Zelepade te Zihova, si henahena va leana hola si gami meke sokudi tu si koa hola. Doduru hire si koa hola sina mana ni Zihova sari Nana tinoni,” gua.

¹¹ Pa ginaronu tanisa baṅara si va nama ni rini sari na lose pa Zelepade te Zihova, ¹² meke vekoi rini sari doduru

* 31:3 Nab 28:1 kamo hinia 29:39 * 31:4 Nab 18:12-13, 21

dia vinariponi meke sari na keke pa manege pude tava naqiti vasina. Vekoa rini si keke tie Livaeti pozana si e Konania pude kopu nia sa vasina asa, meke sa tasina e Simeï sa nana tie vina rua. ¹³ Ari ka manege puta tie Livaeti si ta vizata pude zukai sari karua: Zehiele, Azazia, Nahati, Asahele, Zerimoti, Zozabada, Elieli, Isimakia, Mahata, meke Benaëa. Doduru hire si ta vizatadi koasa baṅara Hezikaea, meke Azaraëa sa ṅati hiama kenukenuë. ¹⁴ Kore, tuna e Imina, na tie Livaeti, sapu sa ṅati tie kopu pa sasada pa kali gasa rimata koasa Zelepade, asa kopu ni sari na vinariponi la koe Zihova meke sa vina hiadi la koari na hiama na tie Livaeti. ¹⁵ Ari kasa tie Livaeti hire na toka nia si asa, koari na popoa tadi na hiama, pude hia va toṅoti sari na ginani koari na tasidia, luli gua koari na dia tinavete: Idini, Miniamini, Zesua, Semaea, Amaraëa, meke Sekanaëa. ¹⁶ Lopu hia luli gua pa dia tatamana. Poni ni hinia arini sari doduru koreo na palabatu sapu toloṅavulu puta vuahenidi meke sage, saripu ari dia tinavete pa Zelepade, luli gua pa dia tuturuana. ¹⁷ Sari na hiama si ta hia tinavete luli gua koari na dia tuti, meke sari na tie Livaeti sapu hiokona puta vuahenidi meke sage si tavetavete luli gua pa dia tuturuana meke dia puku tinavete. ¹⁸ Ta kubere gore beto sari doduru, turaṅae sari na dia barikaleqe, koburu, meke sarini pu kopu ni rini, sina ta hivae si arini pude koa va namanama doduru toso pude taveti sari na tinavete hopedi. ¹⁹ Ego sari na hiama pu koa koari na vasileana meke sari na pezara duduli vari likohaedi koari na popoa tadi na hiama pa tutina Eroni, si koadia kaiqa tie ta vizatadi pude va hihia ginani la koari doduru koreo na palabatu, koari na tatamana tadi na hiama, meke koari doduru pu koa pozadi pa tuti te Livae.

²⁰ Pa doduruna sa popoa Ziuda si tavete va leana na va toṅoto se Hezikaea sa baṅara, pa kenuna e Zihova sa

nana Tamasa. ²¹ Nalinali meke bokaboka si asa pa doduru nana tinavete saripu taveti sa tanisa Zelepade te Tamasa meke sa vina tabena sa tinarae te Zihova, sina taveti sa pa doduruna sa bulona.

32

Va Mataguti rina Tie Asiria sari pa Zerusalem

(2 Baṇara 18:13-37, 19:14-19,35-37; Aisea 36:1-22, 37:8-38)

¹ Mudidi ri doduru ginugua leadi hire saripu evaṇi Hezikaea sa baṇara koasa nana rinaṇeraṇe koe Zihova, si mae se Senakeribi, sa baṇara pa Asiria, meke rapatia si pa Ziuda. Vari likohae ni sa sari na vasileana ta gobadi pa Ziuda. Na hiva huara nuquri sa sari na goba.

² Totoso dogoria Hezikaea sapu hiva rapatia Senakeribi sa vasileana Zerusalem, ³⁻⁴ si vivinei si asa koari nana koimata pa butubutu pude va noso i sari kolo pa sadana sa vasileana Zerusalem pude lopu poni kolo sari tie Asiria pana kamo la sarini pa Zerusalem. Kobi tinoni si turaṇi rina koimata meke la tukui sari na bukaha kolo meke na tototolo, pude kaqu loke kolo si kaqu boka vagi arini.

⁵ Tuvaka pule ia sa baṇara sa gobana sa popoa pude hukati sari na kana, meke kuri sa sari na vetu ululu panaulu koasa goba asa. Meke tavete pule ia sa si keke goba pa sadana sa goba asa. Meke va ṇiṇira pulea sa si keke kalina sa goba pa Zerusalem sapu tava siṇie pepeso. Tavete va soku hopere na lave tugo si asa. ⁶ Vekoi sa sari doduru tie koasa popoa pa kinopu tadi na koimata varipera, meke tozi ni sa pude varigara pa varivarigarana koasa sasada pa Zerusalem. Zama si asa koa rini, ⁷ “Mi koa va ṇiṇira na varane. Lopu matagutu nia sa baṇara pa Asiria ba be sa qeto minate sapu turaṇa mae nia sa. Ura sa ṇiniraṇira sapu koa pa nada kalina si hola nia sapu koa pa nana kalina. ⁸ Na ṇiniraṇira tana tie si tago ia sa, ba Zihova

sa nada Tamasa koa turana gita, pude tokani gita meke variperpa poni gita.” Sari tie si tava ninira koari na zinama te Hezikaea.

⁹ Hola kaiqa rane, sipu korapa koa se Senakeribi meke sa nana qeto minate pa Lakisi, si va paleke zinama si asa la koe Hezikaea meke koari na tie pa Ziuda saripu koa turania si asa pa Zerusalem:

¹⁰ “Arau, Senakeribi, banara pa Asiria, si nanasa gamu sapu nasa si kalavarae ia gamu na tie ke koa hola mia tu pa korapa Zerusalem totoso koa vari likohaeni gamu ri na qeto minate taqarau. ¹¹ Totoso tozini gamu e Hezikaea sapu se Zihova sa mia Tamasa kote harupu gamu pa mami ninira, gua, si na koha gamu sa meke kote va ovia meke memeha va mate gamu sa. ¹² Asa sa tie sapu huari sari na hope te Zihova koari na toqere meke tozini sari na tie pa Ziuda meke Zerusalem pude vahesi pa keke hope mo meke va uququ oto huda humana lea koasa.

¹³ Lopu gilania tu gamu gua sapu ele evani ari na tiatamaqu meke arau koari na tie pa votiki popoa? Vegua, harupi tugo rina tamasa tadi popoa arini sari na dia tie koasa banara pa Asiria? ¹⁴ Esei koari doduru tamasa tadi popoa hire sapu ele huari ari na tamaqu si ele boka harupu i sari nana tinoni koa rau? Ke vea meke kote boka harupu gamu sa mia tamasa koasa limaqu rau? ¹⁵ Ego, lopu va malumia se Hezikaea pude koha gamu ba be turana va sea gamu. Mi lopu va hinokaria! Ura, loke tamasa pa ninae popoa si ele boka harupi sari dia tie koasa limana sa banara pa Asiria, babe pa lima dia ri tamana sa. Ke hinokara lopu kaqu boka harupu gamu sa mia tamasa si gamu pa limana sa!”

¹⁶ Meke sari na koimata pa vinaripera te Senakeribi si zama va kaleana hola latu koe Zihova sa Tamasa meke koe Hezikaea, sa Nana nabulu. ¹⁷ Sa leta sapu kuberia sa baṇara pa Asiria si zama va goregore ia se Zihova, sa Tamasa pa Izireli. Zama guahe si asa, “Sa tamasa tadi votiki popoa si lopu harupi sari na dia tie koasa qua ṇiniraṇira, meke sa tamasa te Hezikaea ba lopu kaqu boka harupi tugo sari nana tie koa rau.” ¹⁸ Kukili nia ari na koimata varipera te Senakeribi si gua asa pa zinama Hiburu pude va holoqoru i sari na tie pa Zerusalem sari pu korapa koa pa batu gobana sa vasileana, pude va malohoro i, meke boka vagia rini sa popoa lavata. ¹⁹ Zama nia rini sa Tamasa pa Zerusalem, gua sapu zama guni ni tugo arini sari na tamasa tadi votiki tie, sari beku sapu na lima tie mo na taveti.

²⁰ Sa Baṇara Hezikaea meke sa poropita Aisea, tuna koreo e Emosi, si varavara la koe Tamasa meke kabo hata tinokae koa Sa. ²¹ Meke garunu la nia e Zihova si keke mateana meke la va mate i sa sari na tie varipera na koimata na palabatu varipera koari na ipi tanisa baṇara pa Asiria. Ke kurekure sa baṇara pa Asiria meke kekere pule la pa nana popoa soti. Totoso la si asa koasa zelepade tanisa nana tamasa, si la sari kaiqa ri na tuna koreo meke seke va mate nia vedara.

²² Koasa ginugua asa si harupia e Zihova se Hezikaea meke sari na tie pa Zerusalem koasa ṇiniraṇira te Senakeribi, sa baṇara pa Asiria, meke koari kaiqa dia kana tugo. Va koai e Zihova sari na tie pa binule, turaṇae koari doduru popoa pa vari kalina. ²³ Soku tie si mae pa Zerusalem, paleke vinariponi la koe Zihova meke sari na vinariponi arilaedi koe Hezikaea. Podalae pa totoso asa si va lavatia ri doduru popoa se Hezikaea.

Sa Minoho meke sa Vinahesi Pule te Hezikaea

(2 Baṅara 20:1-3,12-19; Aisea 38:1-3, 39:1-8)

²⁴ Koari na totošo tugo arini si moho se Hezikaea meke tata mate. Varavara la si asa koe Zihova meke olaṅia Sa meke ponía sa si keke vina gilagila variva magasa, sapu kote magogoso si asa, gua. ²⁵ Ba vahesi pule nía sa baṅara Hezikaea meke lopu va dogoro nía sa koa rina tie sapu ta tokae si asa koe Zihova, ke sa tinaṅaziri te Zihova si raza koasa meke koari na tie pa Zerusalemá meke Ziuda. ²⁶ Meke helahelae se Hezikaea sapu ele sea si asa koasa vinahesi pule, meke gua tugo sari na tie pa Ziuda meke Zerusalemá, ke lopu va kilasi e Zihova sari na tie koari na rane sapu toa nana se Hezikaea.

Sari na Tinagotago meke na Tinolava te Hezikaea

²⁷ Tagotago hola se Hezikaea sa baṅara, ke va lavatia ri doduru tie si asa. Kaiqa vetu si taveti sa pude vekoi sari nana qolo, siliva, patu arilaedi, oto huda humaṅa lea, lave, meke kaiqa likakalae arilaedi pule. ²⁸ Meke kaiqa vetu si pude kopu ni sari na huiti, vaeni, meke na oela olive, na vetu na bara tana sipi na bulumakao. ²⁹ Kuri vasileana tugo si asa sina tago va soku bulumakao, sipi, meke kaiqa tinago pule, sina va tagotago ia sa Tamasa si asa. ³⁰ Hezikaea si tukuna sa vasina totolo vura gua sa kolo pa Qihoni meke va ene kaurae ia pa goba meke va nuquru la nía pa korapa popoa Zerusalemá. Koba gorevura sari doduru nana tinavete e Hezikaea, ³¹ meke kamo latu sapu totošo mae sari palabatu pa Babiloni pude nanasa nía sa ginugua vari va magasana pu ta evaṅa pa Ziuda, si va malumia Tamasa se Hezikaea pude lulia nana hiniva soti meke podekia Sa pude vata dogoro nía sapu na sa si koa pa bulona.

Sa Vinabetona sa Binaṅara te Hezikaea

(2 Baṅara 20:20-21)

³² Doduru tinavete pule sapu evaⁿⁱ Hezikaea meke sa nana vina lavatana e Zihova si ta kubere gore beto pa *Dinogodogorae te Aisea sa Poropita sa tuna Emosi* meke pa *Buka Tinozi tadi na Ba^{na}ra* pa Ziuda meke Izireli. ³³ Mate se Hezikaea meke ta pomunae pa kali sage koasa popo-munuana ba^{na}ra. Doduru tiena sa popoa Ziuda meke Zerusalema si va lavatia si asa koasa nana minate. Sa tuna koreo sapu se Manase, si hobena si asa koasa bina^{na}ra.

33

Manase sa Ba^{na}ra pa Ziuda

(2 Ba^{na}ra 21:1-9)

¹ Ka manege rua vuahenina se Manase toতোসা tava ba^{na}ra si asa pa popoa Ziuda, meke koa ba^{na}ra si asa pa Zerusalema ka lima ^{na}avulu lima vuaheni. ² Tavete va kaleana pa kenuna e Zihova, luli sa sari hahanana lopu leadi tadi na butubutu saripu hadu taloa ni e Zihova toতোসা nuquru sari na tie Izireli.* ³ Kuri pulei sa sari vasidi tana vahesi beku pa toqere saripu huari sa tamana, se Hezikaea. Taveti sa sari hope te Beolo meke va turu i sa sari na beku barikaleqe, se Asera, meke vahesi sa sari na pinopino. ⁴ Kuri sa sari na hope tadi na tamasa kokohadi pa korapana sa Zelepade te Zihova, sa vasina sapu zama nia e Zihova sapu pa vasina asa si kaqu ta vahesi si Asa ninae rane.* ⁵ Koari karua vasina varivarigarana pa Zelepade si kuri hope si asa pude vahesi sari na pinopino. ⁶ Va vukivukihi ni sa sari na tuna koreo soti pa Lolomo Hinomu, na vinukivukihi va uququ. Hoke tavetavete potana, meke hata tinokae koari na tomate, meke koari na tie vakuvakutae; na nanasa koari na liqomo na hata tinokae tugo koari na tie tago potana. Noma hola sa nana

* 33:2 Zer 15:4 * 33:4 2 Koron 6:6

sinea; tavete va kaleana si asa pa kenuna e Zihova, ke va gevuria sa pude bugoro. ⁷ Vekoa sa si keke beku pa korapana sa Zelepade, sa vasina sapu zama nia Tamasa koari Devita meke Solomone sa tuna: “Koasa Zelepade hie pa Zerusalem, sa vasina sapu ele ta vizata koari doduru popoa tadi ka manege rua butubutu pa popoa Izireli, si kaqu tavahesi si Arau.* ⁸ Be lulia rina tinoni Izireli sari doduru Qua zinama meke kopu ni sari doduru Qua tinarae, saripu ele poni ni e Mosese sa Qua nabulu, si lopu kaqu va malumi Rau si arini pude tava rizu taloa koasa popoa sapu ele poni nia Rau koari na tiatamadia pukerane,” gua si Asa. ⁹ Turaṅa va kaleani e Manase sari na tie pa Ziuda meke taveti rini sari na sinea sapu kaleadi holani tu sari na sinea sapu taveti rina butubutu sapu hadu vura ni e Zihova koasa popoa totošo nuquru la sa butubutu Izireli.

Kekere se Manase

¹⁰ Zamai Zihova sari Manase meke sari nana tie ba lopu avoso si arini. ¹¹ Ke va malumia Zihova sari koimata pa vinaripera tadi pa Asiria pude rapatia sa popoa Ziuda. Saputu vagia rini se Manase, qahere nia vinetuṅu, pusi nia seni, meke turaṅa la nia rini pa Babiloni. ¹² Koasa nana tinasuna nomana si va pepekae pule nia si asa, meke kekere la koe Zihova sa Tamasa tadi na tiatamana si asa meke tepa la tinokae. ¹³ Va egoa sa Tamasa sa vinaravara te Manase, meke olaṅia Sa. Va malumia Sa pude pule la pa Zerusalem meke la koa baṅara pule. Koasa ginugua asa si va sosodea e Manase sapu e Zihova si na Tamasa.

¹⁴ Mudina asa si tuvaka va ululu sage ia e Manase sa goba vina rua pa sadana sa vasileana, pa kali gasa rimata koasa vasileana te Devita, podalae pa mihona sa lolomo tata koasa tototolo pa Qihoni kamo la koasa Sasada Igana,

* 33:7 1 Baṅ 9:3-5; 2 Koron 7:12-18

meke pa sadana sa vasina pa vasileana sapu ta pozae Opeli. Veko ni hopeke koimata pa vinaripera sa, meke dia puku tie varipera, koari na hopeke vasileana pa Ziuda sapu ta bara patu vari likohaedi. ¹⁵ Va rizu pani sa sari na tamasa karovodi meke sari na dia beku, sapu asa tugo vekoi, pa korapa Zelepade meke sari na hope huporodi sapu koa koasa toqere vasina habotu sa Zelepade, meke pa kaiqa vasidi pa Zerusalem; vagi vura ni sa pa sadana sa vasileana meke gona pani. ¹⁶ Tuvaka pule ia tugo sa sa hope vasina tavahesi se Zihova, meke va vukivukihi tana binaere meke tana zinama leana koa sa hope si asa. Zama i sa sari doduru tie pa Ziuda pude kaqu vahesia se Zihova, sa Tamasa pa Izireli. ¹⁷ Sari na tie si va vukivukihi lamo koari na vasidi vahesihesiana pa toqere, ba vala i mo rini koe Zihova sa dia Tamasa sa vinahesi.

Sa Vina Betona sa Binaṅara te Manase
(2 Baṅara 21:17-18)

¹⁸ Doduru tinavete pule saripu taveti e Manase, sa nana vinaravara la koa sa nana Tamasa, meke sari na zinama tadi na poropita la koa sa pa pozana e Zihova, sa Tamasa pa Izireli, si ta kubere gore beto pa *Buka Tinozi tadi na Baṅara* pa Izireli. ¹⁹ Sa vinaravara tanisa baṅara meke sa inolana te Tamasa, meke sari na nana tinavete kaleadi pu taveti sa sipu lopu ele kekere si asa, gua sari na vasidi vinahesi beku koari na toqere, meke sari na beku huda kinehana sa barikaleqe se Asera pu taveti sa, meke sari na beku sapu vahesi sa, si ta kubere gore beto pa *Buka Vivineidi rina Poropita*. ²⁰ Mate se Manase meke ta pomunae pa nana vetu baṅara, meke sa tuna koreo se Amoni hobena si asa koasa binaṅara.

Amoni sa Baṅara pa Ziuda
(2 Baṅara 21:19-26)

²¹ Ka hiokona rua vuahenina se Amoni totošo tava baṅara si asa pa popoa Ziuda, meke karua vuaheni si koa baṅara si asa pa Zeruselema. ²² Gua puta e Manase sa tamana si asa, si tavete va kaleana pa kenuna e Zihova, meke vahesi sa sari na beku, saripu vahesi sa tamana. ²³ Ba loṗu gua sa tamana si asa pu va pepekae pule nia meke kekere pule la koe Zihova; sari kinaleana pu evaṅi sa si hola ni tu saripu taveti sa tamana.

²⁴ Kuhana nia ri nana koimata pa binaṅara se Amoni, meke va matea rini si asa pa nana vetu baṅara. ²⁵ Meke la ari na tie pa Ziuda meke va mate betoi sarini pu va matena se Amoni, meke va baṅara hobe ia rini sa tuna koreo, se Zosaea.

34

Zosaea sa Baṅara pa Ziuda

(2 Baṅara 22:1-2)

¹ Ka vesu vuahenina se Zosaea totošo tava baṅara si asa pa Ziuda meke koa baṅara si asa pa Zeruselema ka toloṅavulu eke vuaheni.* ² Taveti sa saripu toṅoto pa kenuna e Zihova, tavete luli sa sari na tinavete leadi tanisa tamana se Devita, kopu totoko ni sa sari na tinarae te Tamasa.

Huara Pani e Zosaea sari na Vinahesi Huporodi

³ Pa vina vesu vuaheni sapu koa baṅara se Zosaea, sipu korapa tie vaqurana si asa, si podalae vahesia sa sa Tamasa tanisa tutina sa baṅara Devita. Pa vina manege rua vuaheni si podalae huara pani sa sari na vasina vahesihi beku pa toqere, sari na beku huda kinehana sa barikaleqe, se Asera, meke sari doduru beku pule. ⁴ Pa nana ginarunu sa si ta huara umumu sari doduru hope vasina vahesia rini se Beolo meke sari na hope va uququ oto huda humaṅa

* 34:1 Zer 3:6

lea si tava huara gore beto. Va umumu guni ni na kavuru arini sari na bekuna Asera meke gua tugo sari doduru beku pule, meke taburu lani arini koari na lovudi ari na tie pu hoke va vukivukihi la koarini.* ⁵ Sului sa sari susuridi rina hiamā huporodi koari na hope vasina hoke vahesi rini. Koasa tinavete sapu tavetia sa si tava via pule sa Ziuda meke Zerusalemā.* ⁶ Tavete kekeⁿono gua tugo si asa koari popoa ta huaradi pa Manase, Iparemi, meke Simione, meke seu kamo la gua tu pa Napitalai. ⁷ Huara gorenī sa sari na hope, meke sari na beku huda kinehana sa barikaleqe se Asera, va umumu guni ni sa na kavuru pa pepeso sari na beku, meke seke va umumu i sa sari na hope va uququ oto huda humanā lea, pa doduruna sa popoa Izireli. Beto asa si tiqe kekere pule la pa Zerusalemā si asa.

Ta Dogoro sa Buka Tinarae te Tamasa

(2 Baⁿara 22:3-20)

⁸ Pa vina manege vesu vuahenina sa nana binaⁿara, mudina sipu va via ia sa pa vinahesi huporo sa popoa meke sa Zelepade, si garuni sa si ka ⁿeta tie pude tuvakia sa Zelepade te Zihova sa nana Tamasa: Sapani sa tuna Azalia, Maseia sa qavuna pa Zerusalemā, meke e Zoa tuna Zehoehazi, keke palabatu nomana. ⁹ Sari na poata sapu ari na tie Livaeti sapu kopu sasada na vagi pa Zelepade si la vala ni rini koe Hilikaea sa ⁿati hiamā kenukenue. Ta vagidi koari na tie pa Iparemi, Manase, meke sari kasa koa holadi pa Izireli, meke koari na tie pa Ziuda, Benisimane, meke Zerusalemā. ¹⁰ Sari na poata si vala i rini koa rina tie saripu koimata pa tinavete, meke arini kote tabari sari na tie pu korapa tuvativaka pa Zelepade ¹¹ koari na kamada na tie tavetavete pude holui sari na patu na labete pude tuvaki sari na vetu saripu va malumi ari na baⁿara

* 34:4 2 Baⁿ 21:3; 2 Koron 33:3 * 34:5 1 Baⁿ 13:2

pa Ziuda pude kaleadi palae. ¹² Saripu tavetedi sari na tinavete si tavetavete va leana hola. Ka made tie Livaeti na totoli ni si arini, ari Zahata meke Obadaea pa tuti te Merari, meke Zakaraea meke Mesulama pa tuti te Kohati. Sari na tie Livaeti hire sina tie bokabokadi pa kinerakera meke na mikemike. ¹³ Kaiqa tie Livaeti si kopudi sari vina surana kamodi sari na likakalae, meke totoli ni sari na tie tavetavete pa hopeke dia tinavete, meke kaiqa si kubekubere babe na tie kopu sasada.

¹⁴ Sipu korapa vagi mae ni rini sari na poata pa keke lose pa Zelepade, si dogoria Hilikaea sa buka Tinarae te Zihova, sa Tinarae sapu vala nia sa Tamasa koe Mosese. ¹⁵ Zama si asa koe Sapani, “Dogoria rau sa Buka Tinarae pa korapana sa Zelepade te Zihova.” Vala nia sa koe Sapani sa buka. ¹⁶ Meke paleke la nia Sapani sa buka koasa banara, meke tozi nia sa si asa, “Ele taveti gami sari doduru tinavete gua pu garununi gami goi. ¹⁷ Ele vagi gami sari na poata sapu ta veko pa Zelepade meke ele vala ni gami koari na tie tuturana pa tinavete meke sari na tie tavetavete.” ¹⁸ Meke zama hoda la si asa, “Hie si keke buka, va mae ia e Hilikaea sapu dogoria sa pa Zelepade.” Meke tiro vura la nia sa koasa banara.

¹⁹ Totoso avosi sa sa banara sari zinama koasa buka, si daku rikatia sa sa nana poko, ²⁰ meke garuni sa sari Hilikaea, Ahikama tuna Sapani, Abidoni tuna Maika, Sapani sa tie kubekubere koari na vinaripitui, meke Asaea sa nabulu tanisa banara: ²¹ “La mamu nanasa poni au koe Zihova, meke nanasa poni tugo sari na tie pu koa hola pa Izireli meke Ziuda. Hata ia sa gua sa vina tumatumae na tinarae sapu koa koasa buka hie. Ele bugoro sisigitini gita e Zihova si gita sina sari na tiatamada si lopu va tabei sari na zinama Tanisa, meke lopu luli rini gua sapu zama ni sa buka hie.”

²² Pa ginarunu tanisa baṅara, si topue se Hilikaea meke ari kasa pu ta poza meke la dogoria si keke barikaleqe poropita, e Huluda, koana pa keke vasina vaqura pa Zerusalemā. Sa nana palabatu si e Salumu, na tuna e Tikiva, sa tuna e Harahasi. E Salumu si kopu ni sari na poko hopedi tadi na hiama pa Zelepade. Vivinei nia arini koe Huluda gua sapu ta evaṅa, ²³ meke zama i sa si arini, pude pule la koasa baṅara meke tozi nia ²⁴ sa zinama te Zihova sapu guahe: “Kaqu va kilasia Arau sa vasileana Zerusalemā meke sari doduru nana tie koari na lineveleve saripu ta kubere koasa buka sapu ele ta tiro la koasa baṅara. ²⁵ Ele kilu pani Au rini si Arau meke ele va vukivukihi la koari na votiki tamasa si arini, gua asa ke va bugoro sisigiti Au rini koari doduru beku saripu taveti rini. Ele ta ṅaziri nia Arau sa popoa Zerusalemā meke lopu kaqu beto sa Qua binugoro. ²⁶ La tozi nia sa baṅara pa Ziuda pu garunu maeni gamu pude nanasa la koe Zihova, ‘Guahe si zama nia e Zihova sa Tamasa pa Izireli pa guguadi sari zinama pu avosi goi: ²⁷ Koa gua sapu talotaṅa sa bulomu, meke va pepekae pule nigo pa kenuqu Arau, meke daku rikatia agoi sa mua poko, meke kabo si agoi, toতো avosia agoi sa zinama sapu kote ta levei meke ta huara, sa popoa Zerusalemā meke sari na nana tie, si avosia Rau sa mua vinaravara, ²⁸ meke lopu kaqu dogoria goi sa tina huara sapu kaqu va raza nia Arau pa Zerusalemā. Lopu kaqu ta evaṅa si asa osolae pa mudina tu sa mua minate. Kaqu mate pa binule si goi,’ gua.” Meke paleke pule la nia ri na tie sa inavoso koe Zosaea sa baṅara.

Tavetia Zosaea sa Vina Tatara pude Va Tabea se Zihova
(2 Baṅara 23:1-20)

²⁹ Tioko varigara ni e Zosaea sa baṅara sari doduru koimata pa Ziuda meke Zerusalemā, ³⁰ meke keke gua ene la si arini pa Zelepade, gua tugo sari na hiama meke na

tie Livaeti meke sari doduru tinoni pule, tagotagodi na habahualadi. Meke tiro va ululae nia sa baṅara pa kenudia ri doduru sa doduruna sa buka vinariva egoi, sapu ele ta vagi pa korapana sa Zelepade te Zihova. ³¹ Meke turu kapae si asa koasa dedegere lavata, meke tavetia sa si keke vina tatara pude kopu nia sa vinariva egoi pa kenuna e Zihova pude va tabea, na kopu nia sa Nana tinarae meke na ginarunu pa doduru bulona meke maqomaqona, meke pude tavete vura ni sari na hiniva pu koa koasa vinariva egoi sapu ta kubere pa buka. ³² Beto si tozi ni sa sari na tie Benisimane meke sari doduru tie pule pu koa pa Zerusalemia pude zama tokotokoro pude kopu nia sa vinariva egoi asa. Ke sari doduru tie pa Zerusalemia si va egoi sari na hiniva tanisa vinariva egoi sapu tiqe tavetia arini koasa Tamasa tadi na tiatamadia. ³³ Huara betoi Zosaea sa baṅara sari doduru beku variva malederedi tadi na tie pu koa pa korapana sa voloso tadi na tie pa Izireli. Koari na totosona sapu toa si asa si lopu rizu si arini koasa linulina e Zihova, sa Tamasa tadi na tiatamadia.

35

Tavetia Zosaea sa Inevaṅa Pasova
(2 Baṅara 23:21-23)

¹ Tavetia Zosaea sa baṅara sa Pasova te Zihova pa Zerusalemia pa vina manege made rane pa sidara kekenu meke va matei rini sari na lami tanisa inevaṅa asa. ² Va turu i sa sari na hiama koari na tinavete tadirini koasa Zelepade te Zihova, meke sovutu i tugo sa pude madi tavete va leana. ³ Zamai tugo sa sari na tie Livaeti, arini pu hoke va tumatumae pa Izireli, saripu ele va madi puleni koe Zihova: “Vekoa sa Bokese Vinariva Egoi pa korapa Zelepade sapu kuria Solomone sa baṅara, sa tuna Devita. Lopu pude paleke lamae nia gamu pa avara mia, ba kaqu nabulu nia gamu se Zihova sa mia Tamasa meke sari Nana

tie pa Izireli. ⁴ La vagi sari mia tuturuana pa Zelepade, luli pa hopeke puku tuti, koari na tinavete pu ta poni ni gamu koe Devita sa baṅara, meke sa tuna se Solomone.* ⁵ Mamu va tana pule ni gamu pude kaiqa gamu si kote boka va nama pude toka ni sari hopeke puku tatamana pa Izireli. ⁶ Gamu si kaqu va matei sari na tuna sipi na qoti tanisa Pasova. Ego, va via puleni gamu, mamu va nama ni sari na lami pude sari na tasimia pa Izireli si kote boka luli sari na tinarae sapu valani e Zihova koe Mosese.”

⁷ Vala ni Zosaea sa baṅara si ka tolonavulu puta tina sipi, na lami, meke qoti vaquradi, meke ka ṅeta tina bulumakao kokoreo pude tadi na tie koasa Inevaṅa Pasova. ⁸ Sari na nana koimata pa binaṅara ba varitokae la tugo koari na tie, hiamā, meke koari na tie Livaeti pude tavetavete ni. Meke sari na ṅati tie pu kopu nia sa Zelepade, Hilikaea, sa ṅati hiamā kenukenue, Zakaraea, meke Zehieli si vekoi karua tina onomo gogoto tuna sipi, na qoti vaquradi, meke ṅeta gogoto bulumakao kokoreo pude tanisa inevaṅa pa totošo vukivukihi. ⁹ Sari na koimata tadi na tie Livaeti: Konania, Semaea sa tasina Netanela, Hasabia, Zeieli, meke Zozabada, si varitokae nia ka lima tina lami, na qoti vaquradi, meke ka lima gogoto bulumakao kokoreo tadi na tie Livaeti pude vukivukihi ni.

¹⁰ Totoso hokoto sari doduru vina namanama tanisa Inevaṅa Pasova, sari na hiamā na tie Livaeti si la pa dia puku tuturuana, gua sapu garunu ni sa baṅara. ¹¹ Beto va matei rini sari na lami na qoti, si vagi rina tie Livaeti meke vagi pani kapudi, meke sari eharadi si vagi rina hiamā meke siburu lani koasa hope. ¹² Meke vari hia ni rini pa vari korapa dia, pa puku tatamana, sari na kurukuru pude tana vukivukihi va uququ, pude boka va vukivukihi la koe Zihova lulia gua sa vina turu sapu koa pa Tinarae

* 35:4 2 Baṅ 8:14

te Mosese. ¹³ Va kinai rina tie Livaeti sari na kurukuru tana vukivukihi pa nika, lulia sa tinarae, meke va qototi sari na vinariponi madidi pa raro hite, raro nomadi, meke raro labelabedi, meke tuturei va hia lani rini koari na tie sari masadi.* ¹⁴ Beto asa si vagi masa sipi sari na tie Livaeti pude dia teledia, meke nama poni tugo sari na hiama sapu tuti goredi koe Eroni, sina sari hiama si tupiti osolae kamo lodu rimata, vukivukihi va uququ meke vukivukihi ni rini sari na deana. ¹⁵ Sari na tie kerakera pa butubutu Livaeti pa tuti te Asapa si koa pa dia vasidi sapu ta tozi ni arini koe Devita, Asapa, Hemani, meke Zedutuni sa poropita tanisa baṅara. Sari na tie kopu pa sasada si lopu kilu taluarae pa dia tinavete sina ari na tie Livaeti si va nama poni Pasova si arini.* ¹⁶ Ke, gua sapu garunu nia Zosaea sa baṅara, sari doduru tinavete si ta tavete beto koasa rane asa pa vina gorevurana sa tinarae te Zihova pa kinopuna sa Inevaṅa Pasova, meke sa vinukivukihi va uququ pa hope. ¹⁷ Ka zuapa rane si koa qetuqetu nia ari na tie Izireli pu koa pa totoaso asa sa Pasova meke sa Inevaṅa Bereti Loke Isitina.* ¹⁸ Podalae tu totoaso te poropita Samuela meke kamo koa sa totoaso te Zosaea si lopu hite ta tavete si keke Inevaṅa Pasova kekenoṅo gua sapu ta evaṅa kamahire. Loke baṅara tugo ele tavetia sa Inevaṅa Pasova gugua asa pu tavetia Zosaea sa baṅara, sari hiama, sari na tie Livaeti, meke sari na tie pa Ziuda, Izireli, meke Zerusalem. ¹⁹ Sa Pasova hie si ta evaṅa pa vina manege vesu vuahenina sa binaṅara te Zosaea.

Sa Vina Betona sa Binaṅara te Zosaea

(2 Baṅara 23:28-30)

²⁰ Sipu beto taveti Zosaea sa baṅara sari na tinavete arini koasa Zelepade, si se Neko sa baṅara pa Izipi si

* 35:13 Ekd 12:8-9 * 35:15 1 Koron 25:1 * 35:17 Ekd 12:1-20

turañia sa nana qeto minate pude la varipera pa Kasemisi pa Ovuku Iuparetisi. Topue vura la se Zosaea pude la raza i, ²¹ ba garunu la zinama se Neko koe Zosaea: “Sa vinaripera sapu korapa nia arau hie si lopu soto atu koa goi, na bañara pa Ziuda. Lopu mae si arau pude raza igo, ba sari na qua kana tu, ura tozi nau sa Tamasa pude tuturei. Sa Tamasa si koa pa qua kalina, ke mamu lopu mae raza au, sina kote va kilasigo sa Tamasa.” ²² Ba hiva varipera tugo se Zosaea. Ke korona avosia sa sa zinama te Tamasa sapu tozi vura nia bañara Neko, meke poko va paere pule nia si asa, meke la somana pa vinaripera pa pezara pa Meqido.

²³ Pa korapana sa vinaripera si gotoa na tupi se Zosaea, sa bañara. Zamai sa sari nana nabulu, “Vagi taloa nau, bakora va kaleana si rau!” ²⁴ Ke ovulu vura nia rini pa nana totopili varipera, meke va suraña la nia pa keke totopili varipera pule tanisa meke suraña pule la nia rini pa Zerusalem. Vasina si la mate si asa, meke ta pomunae pa popomunuana tadi na bañara. Meke besu nia ri doduru tie pa Ziuda meke Zerusalem sa nana minate.

²⁵ Taveti poropita Zeremaea si kaiqa kinera va lukalukana la koe Zosaea sa bañara. Hoke ta kerae sari kinera lukalukana hire koari na tie kerakera pa Izireli, palabatu na barikaleqe totona balabala ia rini si asa. Sari na kinera hire si ta kubere gore pa buka kera lukalukana.

²⁶ Doduru tinavete pule pu taveti e Zosaea meke sa nana vina tabena sa tinarae te Zihova, ²⁷ meke sari na tinavete pu taveti sa podalae pa pinodalaena meke kamo pa vinabetona sa nana binañara si ta kubere gore beto pa *Buka Tadi na Bañara* Izireli meke Ziuda.

36

Zehoehazi sa Baṅara pa Ziuda
(2 Baṅara 23:30-35)

¹ Vizatia ari tie pa Zerusalemā se Zehoehazi sa tuna Zosaea meke va baṅaria rini pa Zerusalemā. ² Zehoehazi si hiokona ṅeta vuahenina meke tava baṅara si asa pa Ziuda, meke koa baṅara si asa ka ṅeta sidara pa Zerusalemā. ³ Mae se Neko sa baṅara pa Izipi meke pusi vagia si asa meke tozi ni sa sari pa Ziuda pude tabara lani koasa si ka ṅeta tina made gogoto kilo mamatana sa siliva, meke ka tolonavulu made kilo mamatana sa qolo, na vina bulena sa, gua. ⁴ Meke va baṅaria e Neko pa Ziuda sa tasina Zehoehazi se Eliakimi, hobe ia sa sa pozana, meke poza nia Zehoiakimi sa. Se Zehoehazi si turaṅa taloa nia Neko la pa Izipi.*

Zehoiakimi sa Baṅara pa Ziuda

(2 Baṅara 23:36 kamo hinia 24:7)

⁵ Se Zehoiakimi si ka hiokona lima vuahenina totošo tava baṅara si asa pa Ziuda, meke koa baṅara si asa pa Zerusalemā ka manege eke vuaheni. Tavete va kaleana pa kenuna e Zihova sa nana Tamasa.* ⁶ Rapatia e Nebukaneza, sa baṅara pa Babiloni si pa Ziuda, meke saputu vagia sa se Zehoiakimi, pusi nia seni sa meke turaṅa la nia sa pa Babiloni.* ⁷ Paleke taloa ni e Nebukaneza si kaiqa tinagotago arilaedi tanisa Zelepade te Zihova, meke la vekoi sa pa nana vetu baṅara pa Babiloni. ⁸ Doduru gua pu taveti e Zehoiakimi, sari tinavete kaleadi meke sari sineā pu evaṅi sa si ta kubere gore beto koasa *Buka Tadi na Baṅara* Izireli meke Ziuda. Sa tuna koreo, e Zehoiakini si sogo hobeā si asa pa binaṅara.

* 36:4 Zer 22:11-12 * 36:5 Zer 22:18-19, 26:1-6, 35:1-19 * 36:6 Zer 25:1-38, 36:1-32, 45:1-5; Dan 1:1-2

*Zehoiakini sa Baṅara pa Ziuda**(2 Baṅara 24:9-17)*

⁹ Se Zehoiakini si ka manege vesu vuahenina totošo tava baṅara si asa pa Ziuda, meke koa baṅara si asa pa Zerusalemā ka ṅeta sidara meke manege puta rane. Asa ba tavete va kaleana pa kenuna e Zihova. ¹⁰ Sipu kamo sa totošo sapu elo pule sari na linetelete na huda, si tuqe vagia Nebukaneza sa baṅara se Zehoiakini meke turaṅa la nia pa Babiloni, meke paleke taloa ni sa sari na tinagotago tanisa Zelepade te Zihova. Meke va baṅaria e Nebukaneza sa buhina e Zehoiakini, se Zedekaea, pude na baṅara pa Ziuda meke pa Zerusalemā.*

*Zedekaea sa Baṅara pa Ziuda**(2 Baṅara 24:18-20; Zeremaea 52:1-3)*

¹¹ E Zedekaea si ka hiokona eke vuahenina totošo tava baṅara si asa pa Ziuda, meke koa baṅara si asa pa Zerusalemā ka manege eke vuaheni.* ¹² Tavete va kaleana pa kenuna e Zihova si asa, meke lopu va pepekae meke va avoso la koe poropita Zeremaea, sapu zama nia sa zinama te Zihova.

*Sa Hinoqa Tanisa Popoa Zerusalemā**(2 Baṅara 25:1-21; Zeremaea 52:3-11)*

¹³ Korona lulia tugo Zedekaea se Nebukaneza sa baṅara; na zukuria Nebukaneza si asa pude zama tokotokoro pa pozana sa Tamasa sapu pude koa va tabe si asa koa sa. Namu korona hokara si asa pude hobe meke kekere pule la koe Zihova, sa Tamasa pa Izireli.* ¹⁴ Meke sari na koimata pa Ziuda, na hiama, meke sari na tie ba gua tugo, luli rini sari na hahanana kaleadi tadi na popoa pa vari likohaedi koasa vinahesidi rina beku. Ke va bonia rini sa Zelepade te

* 36:10 Zer 22:24-30, 24:1-10, 29:1-2, 37:1; Izk 17:12, 13

* 36:11 Zer

27:1-22, 28:1-17 * 36:13 Izk 17:15

Zihova, sapu ele va madia Sa pa Zerusalema. ¹⁵ Se Zihova, sa Tamasa tadi na tiatamadia, si garunu la poropita lamo si Asa pude va balau i, sina tataru ni Sa sari na tie meke sa Nana Zelepade. ¹⁶ Ba va sisire ni rini sari na tie paleke inavoso Tanisa; korodia va avosi sari Nana zinama, meke hegere ni rini sari Nana poropita, osolae sa tinaⁿaziri te Zihova koari Nana tie si noma hola meke loke tie boka govete nia.

¹⁷ Ke vagi mae nia Zihova sa baⁿara pa Babiloni pude la raza i. Va matei sa baⁿara pa Babiloni sari na tie vaqura pa Ziuda pa korapa Zelepade. Loke nana tataru koari na tie, vaqura babe koana, palabatu babe na barikaleqe, mohodi babe lopu mohodi. Luara beto lani sa Tamasa koa sa.* ¹⁸ Vagi betoi sa baⁿara pa Babiloni sari doduru likakalae hopedi pa korapana sa Zelepade, koasa lose poata, meke sari na tinagotago tanisa baⁿara meke sari nana tie tavetavete, vagi beto lani sa pa Babiloni. ¹⁹ Meke sulu pania sa sa Zelepade te Tamasa meke sa doduruna sa popoa lavata, sari na vetu baⁿara, meke sari doduru likakalae arilaedi, meke ta huara sa gobana sa vasileana. ²⁰ Vagi lani sa pa Babiloni sari na tie pu lopu ta seke va mate, meke vasina si koa nabulu si arini koa sa meke koari na tuna osolae kamo sa binaⁿara pa Pesia. ²¹ Ke gua sapu zama nia e Zihova koasa poropita Zeremaea si gorevura: “Sa pepeso si kaqu magogoso, lopu kaqu ta lete ka zuapa ⁿavulu puta vuaheni, na hinobena sa minagogoso Sabati tanisa pepeso sapu lopu ta luli.”*

*Va Malumi e Saerasi sari na Tie Ziu pude Pule
(Ezara 1:1-4)*

²² Pa vuaheni kekenu sipu koa baⁿara se Saerasi pa Pesia, si va gorevura ia e Zihova gua sapu zama nia Sa

* 36:17 Zer 21:1-10, 34:1-5 * 36:21 Zer 25:11, 29:10

koasa poropita Zeremaea. Va gevuru ia Sa sa bulona e Saerasi pude tozi vura nia si keke tinarae niirana; kubere gore nia meke garunu vura nia sa pude ta tiro pa doduru vasina koasa nana binanara:

²³ “Hierana sa zinama te Saerasi, sa banara pa Pesia: ‘E Zihova, sa Tamasa pa Manauru, si va banara au si arau pa doduruna sa kasia popoa, meke vizatau Sa si arau pude kuri ponía si keke Zelepade Tanisa pa Zerusalema pa Ziuda. Ego, gamu doduru tie te Tamasa, si mi topue la, meke e Zihova sa mia Tamasa si mani koa koa gamu.’” *

* 36:23 Ais 44:28

Buka Hope

The Holy Bible in the Roviana language of the Solomon Islands

Buk Baibel long langguis Roviana long Solomon Islands

copyright © 2016 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Roviana

Translation by: SITAG

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2017-11-06

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 24 Dec 2020 from source files dated 24 Dec 2020

2a5324ac-61e8-5e5b-b226-f3d15850d7c5